

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Thesavr̄s|| Locorvm|| Commvnivm|| Jvrisprvdentiæ

Barbosa, Agostinho

Lipsiæ, 1697

Liber Sextus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-80071](#)

LIBER SEXTUS.

CAP. I.
De Fabricensibus, Fabris.

Axioma I.

Abricenses erant, qui in publicis fabricis faciebant arma, hastas, sagittas, loriculas, arcus, spatas, balistas, scutae, elibanos &c. horumque certum Corpus erat. Jacob. Cujac. ad l. 1. C. de Fabricens. Lib. II. quod confortum Fabricensem dicitur l. 4. C. de Fabricens. l. 6. Cod. Theod. eod. quicunque vero ex his Fabricensibus sine herede decelerat, ejus hereditas non fisco, sed ceteris Fabricensibus deferebatur, qui ipsi tamen Fisco satisfacere tenebantur, si defunctus adhuc illi obligatus fuerit l. fin. C. de hered. decur. Ita enim Reipubl. ratio salva permanet, & Fabricenses Collegarum suorum solatis fruuntur, qui damnis & detrimentis retinentur obnoxii, d. l. fin. Stryck. trahit de success. ab intest. Diff. s. cap. 1. th. 36.

II.

Fabri, viatores & similes, qui artem suam cum strepitu exercent, domum juxta Doctoris vel Scholaris aedes hinc invitis & contradicentibus conducere & ibi artem suam exercere non possunt. Carpz. Jurisprud. Forens. P. 2. Constat. 37. def. 23. arg. l. un. Cod. de fud. liber.

Limita: nisi opifices emendo vel conducento prævenerint Literatos & Doctores, qui alibi etiam commodi habitare possunt. Carpz. d. l. n. 8. (2.) erroneous hoc axioma putat Wissenbach. adff. Locat. Cond. tb. 22. si intelligatur de ædibus literatorum privatis, non vero de ædificiis publicis, quæ auditoria & Collegia vocantur arg. d. l. un. quem enim publicus studentium cœtus meruit favorem, eum sibi privatos & singulos vendicare non posse.

CAP. II.
De Fabulis.

Causam impulsivam conjectarum Institutionum recenset Justinianus: ut cupide legum Juventuti liceret prima Legum Cunabula non ab antiquis fabulis discere, sed ab Imperiali splendore appetere. proem. Instit. §. 3. ad quem locum, & quid per fabulas hic intelligatur, vid. Ulric. Huber. in digress. Justin. lib. 1. cap. 4. p. m. 13. & seq. ubi simul Grotium, quod parabolam Christi de divite & Lazaro fabulam appellaverit, defendit.

CAP. III.
Facere, Fieri.
Axioma I.

Faciens ex necessitate, magis est dignus favore, quam qui facit ex voluntate. l. quod si minor. & ibi Bart. l. si quis filio exhereditato 6. §. quaten-

nus 12. ff. de injust. rupt. & irrit. fact. test. junct. l. qui & liberis 11. §. testamento 2. de bon. poss. secund. tabb. l. cum postulasse 44. §. 1. ff. de damn. infest. gloss. in cap. ab arbitrio ut. de offic. deleg. in 6. Johan. Crot. conf. 6. num. 12.

II.

Qui potest efficere ut posit facere, intelligitur facere posse, cap. error. 3. distinct. 83. L. quid sit. 17. §. idem ait. 4. ff. de adilit. edit. l. sed & se per prætorum 26. §. ait Prætor 4. ff. ex quib. caus. major. l. qui potest facere 17. 4. de Regulis juris.

Limitationis loco distinguendum, an facile possum, an non: in primo casu videor posse facere, in secundo non, ut in dict. 1. 26. §. 4. ff. ex quibus causis major. & l. cum natu major. 14. §. sed si minor 2. ff. de bon. libert. Azo rubric. II. Vid. Tom. Regul. Juris lib. 6. p. 442. col. 2.

III.

Qui non facit, quod facere debet, intelligitur facere, quod non debet. l. quid sit 17. §. idem ait, servius 7. & §. ult. de adilit. edit. l. non omnes s. §. ult. ff. de re militari. l. 4. & 5. ff. que in fraud. creditor. l. qui non facit 121. de R. J. Vid. Tom. Reg. Jur. lib. 6. p. 443. col. 1. ubi dicitur, hoc esse quidem de juris intellectu vel fictione, non de veritate.

IV.

Qui lege permittente facit, non punitur. l. Gracchus 4. C. ad leg. Jul. de adult. ratio, quia nec peccat, qui facit id quod facere jus habet. l. 15. de reg. jur. unde & quod ab initio rite & secundum leges actum, ex alio eventu non debet retractari.

V.

Facere quid sit, quando solutioni & præstatiōni opponitur in l. 3. in pr. de O. & A. difficile dictu est. Nil melius videtur, quam cum facere, qui actu exerceat, non pertinenter ad implementum generale certi contractus; ut adficere domum, pingere tabulam, Romam ire, servum manumittere, l. 72. §. ult. & l. 84. de V. O. junct. l. 124. ff. cod. simpliciter aliqui facere significat etiam dare & præstare, ut videre licet apud Brissonium in verb. Facere. Huber. prælect. ad inst. rit. de obligat. n. 2.

VI.

Facere dicimus id, ad quod faciendum auctoritatem præstamus, sicut consules dicuntur manumistere, in l. 1. de off. Conf. ubi notat id Zaf.

VII.

Facere facilius est quam dare, gloss. in l. un. C. de sent. que pro eo quod interest. Modest. Pitt. 1. conf. 1. n. 28.

VIII.

Faciendi verbo continetur & non factum: facit enim hoc ut nolit facere. l. 189. ubi Gædd. de V. S. & ut Philosophi ajunt, etiam privativo actionis est actio. Cujac. in l. 174. de V. O. col. 343. E. Mant. de tac. & ambig. convent. lib. 14. tit. 31. num. 6. Setfer. 1. de jurament. cap. 1. num. 10. Ita verbo dandi aut faciendi in definitione pasti intentus est.

est clausula non docendi, non faciendi. Welsch.
in part. de pac. num. 2.

IX.

Quod solitum est fieri creditur, can. dilectionis ult. dif. 76. l. matrem 17. l. sive posseditis 16. C. de probat. l. etiam si 6. C. de donat. inter virum & uxorem. l. non omnes 5. §. à Barbare 5. ff. de re militari. l. scilicet idem 7. §. 4. ff. de Accusat. l. quid & less. §. hoc inter dictum 9. ff. de liber. hom. exhib. Unde ex his, qua plerunque inter homines contingunt, sumuntur in iure presumptiones, quibus standum est, donec probetur contrarium. d. l. etiam si 6. C. de don. inter. vir. & ux. sicut etiam quod diu fuit & nunc esse creditur, per l. sive posseditis 16. C. de probat. Tom. Reg. Jur. lib. 6. pag. 443. col. 1. Multa tamen sunt contra fiant, que fieri non presumuntur, vid. Reink. lib. 1. de regim. s. 5. col. n. 71.

X.

Fiendum de proximo, habetur pro facto. l. 1. §. sed in eo 15. ubi Bartol. ff. ad SC. Silan. & in l. pen. ff. de restam. milit. unde quod est in fieri, profacto habetur. l. cum uxori 58. de legat. 3.

XI.

Fiendum cursu temporis non tollitur. cap. cum ex officio 16. de pref. ubi hoc notat Bald. & fac. l. sed licet 12. ff. de offic. Praefid. & cap. cum causam 27. de Election. Everh. in loc. ab usitato. n. 14.

XII.

Illud solum fieri recte dicitur, quod jure fit. cap. faciat homo 15. c. 22. q. 2. cap. cum teneamus 6. extr. de prebend. cap. quod autem 5. extr. de jur. patr. cap. venientia 16. & cap. Quinavallia 23. extr. de jurejur. l. si filius ult. ff. de condit. instit. l. nepos Proculo 125. de V. S. l. Nefennius 43. §. ult. de re jure. Vid. Tom. Reg. Jur. lib. 6. pag. 489. col. 1. ubi statuit, hanc regulam locum habere in his, quae jus desiderant, ut in contraria productis & similibus, que, nisi iure sicut, non tenent. l. Non dubium 5. C. de Legib. & consit. Secus in his, in quibus desideratur factum, ut in acquisitione possessionis: Nam etiam praedo eam acquirit. cap. in littera 5. extr. de refut. spoliat. Damas reg. 69.

XIII.

Non dicitur posse fieri, quod per remedium extraordinarium sit vel per Principem. vid. Berthach. Report. in voc. Facere. ubi text. & Dd. alleg.

XIV.

Fieri illud dicitur posse, quod commodè & honestè fit l. nepos Proculo 125. de V. S. l. ult. ff. de condit. instit. gl. pen. & ibi Dom. in cap. gratia 7. de Refut. in 6. Dynus & Lap. in cap. semel. 8. de R. l. in 6. gl. in cap. Episcopum. de Praescript. in 6. & alleg. à Bertachin. dict. loc. & quod fieri potest cum iustitia c. 22. quæst. 2. c. faciat cum gl. n. 22.

XV.

Quod quis alii faciendi jus dat, ejus ipse auctor censetur. Unde si in Imperio latè parente, inferiores potestates bellum inchoandi concessam habent potestatem, censendum erit, bellum geri ex vi summae potestatis. Grot. de Jur. B. & Pac. Lib. 1. Cap. 3. §. 5. n. 6.

XVI.

FACERE per se videtur, qui per alium facit, [cap. qui facit 77. de Reg. Jur. in 6.] l. 1. §. dejecisse 12. ff. de vi & vi arm. l. ita 5. §. quod si quis 3. ff. de admin. tutor. l. si per alium 5. ff. ne quis eum. l. non video 5. C. de accusat. cap. mulieres 6. §. illi vero de sentent. excom. cap. qui per alium 72. de Reg. Jur. lib. 6.] Quam regulam malè P. Peck. tantum in delictis exemplificat, cum etiam ad contractus & actus alias pertineat, qui personæ præsentiam præcisè non desiderant.] Duen. reg. 378. Bart. cons. 142. num. 3. lib. 1. Roman. cons. 94. Vissi ius. num. 3. vers. ea enim. [Ubi quod ea, quæ facimus per nostros procuratores, per nosmetipos facere videmur, Angel. Aretin. cons. 61. Clarus num. 15. & 16. ubi extendit maximè in civilibus, & necessariò faciendis. Corral. lib. 2. miscell. c. 22. Clar. §. ult. quæst. 38. num. 6. Anton. Gomez. var. tom. 3. cap. 3. num. 39. & l. 45. Tauri. num. 91. Plac. de delict. lib. 1. cap. 15. num. 17. Menoch. remed. 1. recuper. n. 407. & cons. 1. num. 304. Decian. in tract. crimin. lib. 4. cap. 17. num. 2. Flamin. Paris. de confident. quæst. 28. num. 83. & quæst. 31. num. 12. Thom. de Thomas. set. in floribus. Leg. reg. 249. ubi reg. 246. ait, quod qui non potest per se, non potest per alium. Surd. cons. 360. n. 19. Card. Tuschi. rom. 3. lit. F. conclus. 7. Bellet. disquisit. clerical. p. 1. tit. de favore clericorum Canonis. §. 2. n. 6. Aloys. Ricc. in praxi rer. fori Ecclesiast. resolut. 564. n. 3. in ult. edit. Dionys. Paul. de vera quatuor Patriarch. Sedum erect. cap. 3. num. 44. Surdus cons. 50. num. 13. & cons. 360. num. 22. & cons. 380. n. 4. Alphons. Narbon. l. 31. gloss. 8. num. 1. tit. 7. lib. 1. recopil. Johan. Maria Novar. quæst. forens. lib. 1. quæst. 143. num. 9. Vincent. Caroc. in singularibus iuri sing. 402. ubi ait, quod propriè & verè, & non per fictionem per se facere dicitur, qui per alium facit, in iis, quæ sunt Juris & facti simul, vel facti tantum. Et ad illud, quod qui potest per se, potest per alium facere, est l. 1. §. usus autem 2. ff. de procurat. l. sed et si unus 17. §. idem Julianus 19. & §. idem ait 22. ff. de injur. cap. 68. de Regulis Juris. in 6. l. 15. §. 1. de Adopt. & ibi Bart. Ego ipse in praxi exigendi pensiones quæst. 1. num. 1. late Vincent. Caroc. sing. 416. vers. limitatur singulariter. Ubi limitat In eo, cui competit jus vel facultas non de Jure communis, sed ex formâ statuti, vel aliquo speciali privilegio. Et ad hoc, quod qui non potest per se, nec per alium potest, l. neque per se 10. C. de hered. institut. cap. quod alius 67. de Reg. Jur. in 6. Menoch.

da

de arbitr. casu 459. per tot. & conf. 444. n. 34. & l. 4. presumpt. 38. num. 8. Marian. Giurba in consuetud. Messanens. p. 1. cap. 10. gloss. 6. n. 28.

[Fallit tamen hoc posterius sacer. l. 3. in fin. ff. quare sign. l. 55. ff. de acq. hered. l. 29. ff. de liber. leg. l. 7. §. 3. ff. de liberal. caus. l. 10. quemadmodum servit. amitt. l. 3. §. 8. ff. de Carbon. Edict. l. 74. de condit. & demonst. l. 20. in fin. princ. ff. de bon. poss. contr. tabb. l. 12. in princ. ff. de reb. autb. judic. l. ult. ff. de liber. & postbun. l. 9. ff. de assignat. libert. Everh. in loc. de tanquam. num. 31. &c. Pratoi. lib. 1. reg. jur. c. 7. p. 73. sed & loquitur haec regula de eo, qui alias per se facere potest: perperam enim alias quereretur, quid facere possit. Declara porro hanc regulam, quod faciens per alium, propriè dicitur facere in omnibus factis, in quibus vertitur adminiculum, acquisitionis, Baldus in l. 1. §. ne autem, de Cad. toll. per cap. accedens 24. de prob. & est textus notabilis in l. certe 6. §. 1. de precari. Item tunc quando illud factum non radicatur in persona alterius. Bartol. in l. sis, qui pro emtore 15. in 16. col. verum venio ad secundum. ff. de usurp. & in l. sed siu- nius 17. §. 1. ff. de injur. Sequitur Jason. in l. 1. §. per procuratorem 20. in secunda col. in tert. notab. ff. de acquir. poss. Add. Bart. in l. 11. 3. col. C. de serv. fug. & in c. 1. §. si quis s. si de feud. def. fuer. contr. f. 26. & in l. 1. §. ne autem 9. Cod. de cad. toll. & alibi. ubi docet, an & quando per alium faciens, dicitur impropriè vel propriè per se facere, vid. Bertac. b.

Limita præterea in iis, quæ requirant servitium personale actu, ut est residentia in beneficio, ad effectum consequendi distributiones, & visitatio ad effectum recipiendi procurations. Calderin. conf. 221. num. 2. & in fin. quod est conf. 1. de Clericis non resid. Ang. & retin. conf. 137. Quoniam. num. 13. vers. multo minus. ubi ait, quod multa possumus per nosmet ipsos, quæ non possumus per alios facere, refert Card. Tusch. d. cont. 7. à n. 23. ubi num. 35. Limitat etiam ulterius in iis, in quibus est electa industria personæ, quia per alium expediri, vel fieri non possunt. Carpzov. 3. Conf. 3. defn. 24. n. 8. ubi limitat etiam in actibus solennibus. Functiones etiam certi offici ne quidem per Collegam expediti possunt l. 2. C. de Executor. Nam non tantum turbanter officia, sed etiam eorum rationes confunduntur. Perez. C. cod. n. 6. Possunt tamen officiales vicarium idoneum in suum locum surrogare, modo fiat autoris-

tate superioris l. 13. §. 2. l. fin. C. de proxim. sacror. Scriv. Quinimò quis suam militiam ob justam causam autoritate publica imprimis filio idoneo vendere & cedere potest, pro pretio tamèr 100. aureos non excedente, & solutâ summa pro introitu. N. 35. solus morbus & senium, tamen non sufficit. Perex. C. de proxim. sacror. Scriv. n. 9. seqq. Brunn. Cod. ibid. in fin. Cæterum haec militia venditio ementem non statim officiale facit; resignatio enim non inducit traditionem officii, sed in manus Principis Collatoris recedit, itaque principis approbatione & obtentis literis provisionis opus habet, alias non dicitur officialis Regius, neque ante Immatriculationem Emolumenta officii percipit. Perez. C. de agent. in rebus n. 4. seqq.

Deinde limitatur, quod haec regula procedat, quando factum nullum opus post se relinquat: nam si factum illud nullum opus post se relinquit, personæ cohæret, nec potest impleri per alium, ut si quis jubeatur capitolium ascendere, Alexandriam ire. Horum enim factorum, nullus aliis finis est quam ipsa actio, vid. Aristot. lib. 1. Ethic. & Cujac. in l. unic. §. pro secundo. vers. ordine. C. de Cad. toll.] tertio limitatur, quando lex præcisè personæ præsentiam & factum requirit, e.g. conventus Injuriarum per alium comparere nequit. l. fin. C. de injur. sublimita in Illustri & Civitate. Brunnem. C. de remilit. col. 4. in fin.

XVII.

FACERE non dicitur, qui causam ad finem non perduxit: l. qui cum natu major. 14. §. accusasse 8. ff. de bon. libert. Mexi. intrat. taxa panis conclus. 5. num. 61. Farin. in praxi crim. p. 4. conf. 75. num. 83. Vel inutiliter fecit, quia paria sunt non facere, vel inutiliter facere, l. qui habebat 54. ff. de manum testam. Socinus conf. 29. num. 8. vol. 3. Cravett. de antiqu. temp. p. 4. in princ. num. 144. Ruin. conf. ult. num. 4. volum. 3. Afflict. decis. 182. num. 4. & decis. 256. num. 3. Menochius confil. 658. num. 9. & conf. 695. num. 18. quos refert Glorit. respons. 1. part. 2. n. 180.

XVIII.

Qui non facit quod debet, non facit quod oportet. l. non erit s. ubi glossa ff. de Jurejur. Menoch. remed. 1. recip. num. 89. Surd. de aliment. tit. 8. privileg. 53. num. 10. & qui non facit, quod facere tenetur, præsumitur dolosus. Farinac. in praxi crim. p. 3. quest. 89. à num. 92. Card. Pereira de empt. c. 19. n. 18. [Nemo tenetur facere id,

id, quod factum non relevaret aliquid
quandentus, in l. 2. infin. Si quis in jus
vocat, non ierit. I. arbitri calendaris 40. de re-
cept. arbitr. Bartolus in l. 2. num. 8. qui pet.
tur.

XIX.

FIERI aliquid tempore prohibito, vel
conferri in tempus prohibitum, paria
sunt. I. in tempus 62. ff. de hered. institut. I.
Stichus servus meus. 39. ff. de manumiss. est.
I. quod sponse 4. C. de don. ante nupt. Tira-
quell. in tract. de Jur. conf. p. 3. lim. 2. n.
3. cum seqq. & de Jure primog. quæst. 40. n.
178. Conran. comment. Juris lib. 8. cap. 2.
num. 7. Mascard. de prob. concl. 1076. num.
2. Valasc. conf. 77. n. 4.

XX.

FIERI aliquid tempore habili, vel
conferri in tempus habile, paria sunt. d.
l. in tempus 62. ff. de hered. instit. Cardin.
Pereira quæst. forens. conf. 17. n. 12.

XXI.

Non fieri, & inutiliter fieri, paria sunt.
l. pen. in princ. ff. de suis & legit. hered. l.
quoties 6. ubi glossa & Doctores ff. qui sa-
tis dare cog. & sciendum 2. Instit. de satis-
dat. Glossa verb. inutilitem. in cap. 2. C. de
translat. Prelat. Tiraquell. ad leg. connub.
gloss. p. 6. n. 12. Palat. in repet. rub. de do-
nat. inter vitrum & axor. §. 70. num. 29.
Covar. præf. cap. 7. n. 2. Vers. Est & in hoc.
Surd. decis. 28. n. 89. sicut etiam paria sunt,
non fieri, velita fieri, quod factum non
duret. Ant. Menoch. Bonon. decis. 40. punct.
7. n. 18.

XXII.

Non fieri, vel minus legitimè fieri, seu
aliter fieri quam debeat de jure, paria
sunt. d. l. quoties 6. ubi Jafon. l. si aut nullum
4. de legit. hered. cap. inter corporalia
2. de translat. Episcopi. cap. veniens. 2. de
Presbyt. non baptiz. cap. fin. de restit. spoli-
at. Surd. conf. 45. num. 42. & conf. 88. n.
16. & conf. 3. num. 12. & decis. 122. n. 6. &
decis. 269. n. 12. Flamin. Paris. de resignat.
benef. lib. 11. quæst. 7. num. 8. Brunor. à So-
le in locis communib. verb. factum num. 17.
Valasc. de part. cap. 8. num. 44. Thomas de
Thomas. in floribus legum, reg. 127. in fin.
& reg. 220. Monet. de distribut. quorid. p.
2. quæst. 2. n. 19. Anton. Monach. Florenz.
decis. 26. num. 2. Mar. Anton. var. resolut.
lib. 2. resolut. 8. n. 8.

XXIII.

Non fieri, vel invalidè fieri, paria sunt,
l. non pntavit 8. §. non quæris 2. ubi Bart. ff.
de bonor. poss. ff. contr. tabb. l. i. §. quod au-
tem. ubi Baldus ff. de offic. Praefecti Urbis.

Surdus conf. 157. num. 13. Mar. Anton. var.
resol. lib. 2. resol. n. n. 10.

CAP. IV.

De Facie.

Axioma I.

In faciem aliquem cædens vel conspurcans
realem infest injuriam. Matth. cap. 26. v. 67. 68.
cap. 27. v. 30. Luc. cap. 22. v. 64. 65. cap. 23. v. 11.
36. seq. Althusius Dicolog. Lib. 1. cap. 124. n. 9.

II.

In faciem condemnati stigma minime inu-
rantur, cum & in manibus & in suris positi pena
damnationis unâ inscriptio comprehendit:
quò facies, quæ ad similitudinem pulchritudinis
coelestis est figurata, minime maculetur. l. 17. C.
de pœn.

CAP. V.

Facilitas.

Axioma I.

Id, quod facilis quis facit, lex inhibere solet
frequentius. Cujac. ad l. 21. de R. j. Sic S. Cto Velle-
jan succurritur mulieri obliganti, non donan-
ti: facilis enim obligat se quam donat; non e-
nim tam prompte sunt ad donandum. l. 4. §. 1.
ff. de SC. Vellejan. Eadem ratione Lex Julia de
fundo dotali vetat, ne fundus dotalis obligetur
pignori vel hypotheca: non etiam ne vendatur.
Sic etiam Lex Caninia vetabat manumitti inter
morientes, non etiam inter vivos.

II.

Facilitas veniecentium tribuit delinquen-
di. capit. ut clericorum. ibique glossa 10. de vita &
bonis. Cler. can. est injusta. 23. quæst. 4. ideo lo-
litis delinquerre non debet concedi. l. 3. ubi Bald.
Cod. de episc. aud.

III.

Facilis remittuntur sperata, quam possessa,
l. 8. de translat. Hinc Facilius omittitur jus que-
rendum, quam quæsum, l. fin. Cod. de acq. poss.
& facilis datur exceptio quam actio. l. 1. §. secundum
damus. de superficie.

CAP. VI.

De Factore Conf. Rubr.

Institutor.

Axioma I.

Factores hodi vocantur mercatorum instito-
res. Mev. ad Jus Lub. L. 3. Tit. 6. 4. 5. num. 11. Be-
bold. in thes. præf. & Speidel. in voc. factor.

II.

Factor tenetur domino suo reddere usuras ex
pecunia ejus redactas. Gloss. in cap. 7. X. de usur.

III.

Factores ad solutionem tributorum pro domi-
nis coguntur. Bart. in L. 6. C. de exact. trib. lib. 10.

CAP.

CAP. VII.
Factum. Non-factum.

Axioma I.

Factum bona fide, bene factum videtur. Ac cursu in l. 30. §. in popularibus 3. ff. de jurejur.

II.

Facti quæstiones non pertinent ad Jctos, sed ad Oratores aut Judices, l. 79. §. 1. de judic. vid. latè Duaren. lib. 1. disp. 41. Hillig. in D. E. lib. 1. cap. 8. k. & lib. 15. c. 16. e. pag. 1297. Cujac. in lib. sing. respons. Marcelli ad l. 38. ff. mandari. & l. 69. de Leg. 3. & ad Paul. lib. 1. quæst. in l. 34. de negot. gest. & ad l. Mevia 13. ff. de ann. legat. et si enim jus ex facto oriatur, h. e. non ex thesi, ut generaliter scriptum est, sed ex circumstantiis causum propositorum, quæ id subinde variant, æstimandum sit; attamen Jctus factum tanquam certum semper præsupponit; quippe omnis illius cura in statu finito vel juridicali, ut Rethores loquuntur, posita est, non conjecturali, in quo conjecturâ saltē, quid verum sit, queritur, quâ in re, tanquam infinitâ, nullus scientia locus est. arg. l. 2. de jur. & fact. ignor. Franzk. Comm. ad Tit. ff. de O. J. num. st. Albus. Dicæolog. lib. 1. cap. 9. n. 2.

Declarationis loco nota, rectè facti quæstionem ad Jctos pertinere negari, quatenus scilicet queritur, an res in facto ita processerit, diligenter tamen facti circumstantias Jctum considerare oportet. Unde merito Cujaci, observavi, inquit, Scævolam, quod magnæ eruditio & prudentia argumentum est, multum & diffusum esse valde in enarrandi propositionibus seu factis ὑπόθεσεων, de quibus consulatur, cuius rei etiam oportet studiofissimos esse Jctos & judices & patronos causarum omnes, quia in facto jus est positum, ut ait l. si ex plagi. 32. §. in libro 2. ad L. Aquil. Alioquin steriles juris sunt, aut esse videntur, qui non explanant facta, de quibus agitur latè atque perspicue, quique ea omni ex parte non excutunt: Il faut s'effudier à cela, d'être maître du fait, Jus est facilissimum. In Responsis autem suis Scævolam esse brevem atque concisum, penè dixerim Laconicum. Cognito enim facto, perito homini jus in facilitate in proclivi est: Imperito neque pes neque caput sermonis usquam appetet. Est enim omnis imperitus αἰτιών. Respondet autem Scævolam de jure semper, non de facto. l. Seja 20. §. ult. de instr. & instrum. leg. secundum factum tamen., scilicet secundum ea, que proponuntur. Sic igitur hic auctor nobis pro exemplo, cum de jure consulimur, ut ad ejus exemplum breviter de jure respondamus secundum factum, secundum propositionem & hypothesin. Cujacius in prefat. recitat ad Scævolam. Veteres Jctos factum allegare solitos suisse dicitur in l. Junius Diophantus. jo. ubi vid. Gotfr. de Minor. Add. Joh. Baptist. Costa. de facti scient. & ignorant. insp. 16. ratio, quia ex facto jus oritur, & nisi ad sit fundamentum facti, nullum potest bona allegationis artificium supponi, prout eleganter declarat Speculat. §. 1. de disput. & allegat. advoc.

in facto enim potissimum rei pondus consistit, cum levissima facti mutatione sepe totum jus mutari contingat. d. l. 31. de excusat. iur. l. hoc legatum 43. de leg. 3. facti enim ignorantia sepe etiam peritisimos fallit. l. 2. de jur. & fact. ignor. Spec. in tit. de Advoc. §. nunc tractandum. num. 2. 1. Conf. Arg. 56. n. 1. factum ergo bene ut explicates necesse est, si commodum accipere vis responsum l. 15. C de transact. cum, quamdiu factum plene non est cognitum, de jure non sic cogitandum. l. 5. C. Qui admitti. Hinc recte Mynting. monuit: Venite ad factum; Curia enim facis intelligit iura, cent. 5. obser. 88. in fin. Ord. Cam. part. 3. tit. 40. §. Was aber die schriftlich. Parthen. Litig. lib. 2. cap. 14. n. 32. Unde etiam est, quod allegations juris per parte actionum non habeantur. Scipio lib. 4. decis. Rota Spirens. decis. 108. Nec factum tantum, sed & causa facti ponderanda. Anton. de rescript. motor. concl. 22. n. 45. quorsum propriè pertinet. l. 52. §. 2. ad L. Aquil. Quæstionem juris difirmunt Jcti: quæstionem facti judices, vel eam etiam remittunt ad Rethores, qui de ea probabiliter differant apud judicem, ut solebat Gallus Aquilius, Collega Ciceronis, quum de facto consulabatur, eam quæstionem remittere ad Ciceronem. At non tamen idem minus quandoque Jcti respondent de quæstione facti, sed veluti in re facti, id est, satis dubiè. Cujacius in lib. 1. quæst. Paul. l. Nescimus 34. de N. G. p. 907. vide omnino Forster. l. 6. de successionib. cap. 15. num. 2. vide C. A. de Re jud. tbes. 10. Vide plura in Axiom. seq. XII.

III.

Factum immediate vel ante, vel post, dicitur eodem tempore factum, per Bald. in l. 1. col. 1. & ult. C. de oper. libert. Et factum eodem die & loco, dicitur factum uno contextu. per Bald. ibid.

IV.

Factum in fraudem legis, ipso jure non valet, Bald. in l. 1. C. si quid in fraud. creditor. Et dicit, quod totum vitiatur, quando simul totum factum est, non si successive diversis temporibus. l. si libertus minor. 16. §. fin. ff. de jure. patron. Alexand. in l. stipulatio hoc modo 61. col. ult. de verb. oblig. Nec aliqui prodest debet. l. heres meus 79. §. fin. ff. de condit. & demonstr. Johan. Crot. conf. 86. n. 7. Imò factum contra dispositionem legis habetur pro non facto l. jubimus 4. §. 1. & ibi Bart. C. de SS. Eccl. & l. non dubium 5. C. de LL. & ibi Bart. Bald. & Dd.

V.

Factum hominis plus operatur, & est potentius quam factum legis. Gloss. not. in l. si cum militaris 6. C. de reslit. milit. ubi prescriptio conventionalis currit contra minorem, sed non prescriptio juris. Quod etiam tenet Baldus in cap. 1. quo tempore miles, per c. constitutus 8. de integr. reslit. fac. l. legitimia 6. ff. de pæt. ubi dicit, quod pactum hominis disponens illud, quod jus commune, alterat jus commune, & produc actionem, quam non produxit, de jure communi. It, facit, quia uxor debet ali ab heredibus viri, nec tenetur operari primum annum, quando testator

Facto legavit illi viatum; licet alia non factum
legato, & sic facto hominis non accidente, de-
beret operari in domo. Glossa est in l. scnt. 48.
ff. de oper. libert. & ita Sali. in l. i. §. exactio. C.
de rei ux. alii. &c. v. Bertach. in report. b.

VI.

Factum à se nemo ignorare præsumitur, etiam
post multum temporis spatium, cum factum est
insigne. l. fin. ff. pro suo. cap. quod dicitur. ult. diff.
16. cap. cum illorum 32. §. circa. de sentent. ex-
comm. Abbas conf. 3. quæst. 17. vol. 2. Rom. conf.
391. col. 2. conf. 441. Hinc in facto proprio non
est tolerabilis ignorantia. l. quanquam 7. ff. ad
SC. Vellejan. cap. ad excommunicato 41. de Re-
script. l. magnam 12. in fin. C. de contrib. & com-
mit. stipul. Jafon. in l. si res obligata 7. ff. de le-
gat. l. num. 35. ubi dicit fallere axioma in tribus
casibus. In facto vero alieno tolerabilis est i-
gnorantia. l. quod vulgo in pro emptor. quod ta-
men iterum fallere in quatuor casibus notat Jaf.
in d. 57. de legat. l. n. 35.

VII.

Facta regulariter videntur etiam individua, l.
sipationes non dividuntur 72. de verbor. obli-
gat. & ibi Jafon. num. 29. ubi dicit fallere in duo-
bus casibus, & in sex casibus. Mart. Sanet. à Va-
scoleto. in tract. individuorum in 2. cellul. n. 19.

VIII.

Factum à maiore parte, regulariter ab omnibus
factum censetur. text. gloss. & Bart. in l. quod
major 19. ff. ad municipal. Fallit autem (1) in
datione coadjutorum, ubi requirentur duæ
partes ipsius capituli, ut est textus in cap. 1. circa
princip. de Cler. agrot. lib. 6. (2) Fallit in postu-
latione, quæ concurredit cum electione, quia etiam
illo casu requiruntur duæ partes, ut est textus in
cap. scriptum 40. de Elec. & tenet gloss. in d. cap.
1. de Cler. agrot. (3) Fallit, ubique major pars
aliquid contrarium faceret juri communi: quia
tunc omnes debent consentire, secundum Innocent.
in cap. humilit. ultim. de Majorit. & obedi-
ent. Vide Tom. reg. jur. civil. &c. lib. 6. pag. 454.
ubi plur. alleg.

IX.

Factum cuique suum non adversario suo noce-
re debet, veluti si reus dolo actoris judicio se non
sistat, ipsi actori, non reo nocere debet. §. juris
præcepta Inst. de just. & juris junct. l. 133. l. iure na-
ture 206. de Reg. Jur. add. tom. Reg. Jur. lib. 6.
pag. 456. nam factum unius in genere alteri ob-
esse non debet. l. fin. ad SCrum Silan. l. de pu-
pilla. §. si plurium de N. O. Nunt. Cravett. conf.
6. n. 68.

X.

Factum & faciendum censentur ad paria. l.
pen. de milit. testam. vide sup. lib. 1. c. 12. axiom.
1. & lib. 4. c. 17. ax. 3.

Limits, ut factum & faciendum per paria cen-
sentur, neceſſe est, ut res jam tunc sit in fieri, &
deventum ad actum perfectioni proximum, cu-
jus exemplum extat in l. 19. §. 11. de aur. & ar-
gent. leg. In reliquis, ubi talis respectus & affini-
tas facti & faciendi non est, per disparia cen-
sentur, nec faciendum pro facto habebitur, cu-
jus rei evidens extat exemplum in l. ligni 55. §. 1.

de leg. 3. ubi carbonibus legatis, lignum ad carbo-
nes faciendo deputatum, legato non contine-
tur, nec legatario cedit. Eadem ratione libris
legatis, nondum perscriptos non contineri, ne-
que chartis, papyrum ad chartas paratum venire,
respondebit Ulpianus in l. librorum 52. §. cum seq.
de Legat. 3. Nebelkra. decis. 10. pag. 138.

XI.

Factum civis Romani exigunt seu cogi nequit. l.
Titio 71. §. 2. de condit. & demonstrat. l. pen. si
quis à parent. manumiss. Wesenb. de fidejuss. n. 4.
(v. infra obligatio ad factum) Bachov. lib. 2. d.
Tr. 27. th. 1. d. 1. moris est 9. §. interdum 10. de-
pon. Eset enim hoc novam servitutis speciem in-
ducere. l. 2. de lib. hom. exhib.

Limita hoc de factis nudis intelligendum, &
qua in labore personali consistunt. vid. omnino
Franck. Exerc. u. q. 1. n. 9. II. Mod. Pistor. 2. conf.
1. n. 25. ubi ait, hoc non procedere in obligatio-
nibus faciendi, quæ omnes resolvuntur in præsta-
tionem ejus, quod interest. l. 13. in fin. de re jud.
Limitationes hujus regulæ plures si vis, vide apud
Johan. Baptist. Cost. de facti scient. & ignor. miss.
33.

XII.

FACTI narratio non facit jus, cap. ex
literis 3. de fide instrum. Tiraq. in l. si un-
quam. 8. verb. liberis. num. 37. C. de revoc.
donat. sed juris dispositionem inducit, l.
quidam referunt. 14. ff. de jure Codicill. Fe-
deric. à Senis conf. 152. in princip. quia ex
facto jus oritur, [ex re ergo jus facien-
dum, & causa facti respicienda est, l. t. §.
Divus 3. ibi: si non occidendi animo. &
paullo post: ibi: & qui hominem. ad Leg.
Cornel. de Sicar. l. 79. §. 1. de judic. Ita JCtus
in l. ult. de Leg. commiss. secundum ea, que
proponuntur. l. ex facto 30. de N. G. Nicol.
Bellon. conf. 5. num. 1.] l. si ex plagis 52. §.
in clivo 2. ff. ad Leg. Aqu. l. fin. in pr. ff. de
jurejur. sed. de Sen. conf. 298. in pr. Bel-
lon. conf. 5. In puncto. in princip. Anchæ.
conf. 254. Statuto cævatur. num. 2. vers. quo-
modo. ubi ait, quod sicut ex facto jus ori-
tur, ita ex facto jus moritur, Bald. consil.
292. Verba pactorum circa fin. vers. verum.
lib. 2. & conf. 67. Quia ex facto. in print.
lib. 3. Menoch. consil. 2. n. 208. Dn. Barbosi.
in l. Tittia. num. 25. ff. soluto matrim. Car-
dinal. Tusch. tom. 3. lit. E. conclus. 13. An-
ton. Monach. Florent. decis. 48. num. 7. Joh-
an. Baptist. Cost. de facti scient. & ign.
inspect. 16. num. 1. Leand. Galgan. de jur.
patr. lib. 2. tit. 29. n. 17.

Unde evenit, ut propter minimam
facti mutationem mutetur sæpe totum
jus, l. si is 31. vers. ubi desit. ff. de excusat.
l. natura cavillationis 177. & ibi Alciat. ff.
de verb. significat. l. ea est 65. ff. de reg. jur.
Pont. de potest. Proreg. tit. 1. num. 15. Mar-
Giurb. in consuet. Messanens. part. l. in pro-
-

œm. n. 8. Joan. Baptif. Caſtr. d. inspect. 16. num. 2. cum ſeqq. ubi num. 4. id ipſum firmando ampliat, etſi unico in puncto varietur factum, cap. fin. de contrab. empt. Federic. de Senis d. conf. 152. in princ. ubi subdit, congruum reſponſum dari non poſſe à Jureconsuſto, niſi factum perciptat, Aegid. Bellam. conf. 48. num. 15. quoad primum. ubi quod si factum non eſt certum, Jurisconsultus non poſteſt respondere, Bald. conf. 304. Non eſt novum, in princ. lib. 1. ubi quod mutatione facti mutatur etiam consilium, & confil. 12. Quidam nomine in pr. & conf. 251. Sententiam. poſt. med. vers. unde ego. lib. 5. ubi quod ſecundum diverſitatem puncotorum redditur diverſum consilium, & conf. 364. Certum eſt, circa med. eodem lib. 5. ubi quod factum incertum non poſteſt expeſtare consilium certum, Angel. conf. 391. Sub aliis, in princ. ubi quod mutatio terminorum alterat, & mutat cenzuram Juris. [Hinc juis in cauſa, hoc eſt, facto poſitum dicitur. vid. Cujac. adl. 52. §. 2. ff. ad L. Aquil. in prefat. ad Scavola reſponſ. Gœdd. conf. 109. num. 2. 3. 4. Decian. apol. cap. 21. num. 37. 38. eleg. Kirchov. confil. 4. num. 4. ideò factum diligenter ab advocate explanandum, quæ aliquid obſcurius à clientibus proponuntur, l. 8. C. de imp. & alior. ſubſtit. ratio, quia factum iudex non ſupplet, l. 18. comm. diuid. vid. C. A. de poſtulan. tberf. 1. Pac. Weſenb. & cæteros cit. à Barboſa ad l. un. C. ut que def. advoc. jud. ſupp.]

XIII.

FACTO non minus, quā verbo conſenſus elicitur, & ratificatio, l. Paulus alii. l. non tantum. ff. rem ratam baberi, l. de quib. 32. §. 1. circa finem, de legib. Dec. conf. 58. Et pro tenui. Roman. conf. 291. Cū iſiſ fratres. n. 3. vers. tertio, quia. Joan. de Imola conf. 73. In caſu proposito. num. 6. Par. conf. 33. num. 30. vol. 1. Aretin. conf. 127. Eximie. col. 2. vers. ſed quando. Grammat. conf. 13. num. 9. in civilib. Anchār. conf. 99. num. 13. vol. 1. & conf. 42. num. 14. vol. 2. Menoch. remed. 15. recip. n. 125. Cravett. conf. 106. à princ. ubi num. 2. quod plus eſt renunciari beneficio factō, quā verbo, Alexand. conf. 88. In caſis. col. penult. lib. 1. ubi quod perciptiens fructus rei ſuo no- mine empta, dicitur factō ratificare, & conf. 88. col. penult. lib. 5. ubi quod perciptiens fructus reilegata, dicitur acceptare legatum. & conf. 117. num. 2. eodem lib. 5. ubi quod exigens pensionem censetur ratificare vacationem, Card. Tuſch. tom. 3. lit. F. concl. 15. à apr. Franc. Becc. confil. 109. B. 21. vol. 1.

Imō plus eſt aliquid factō ratificare, quā verbo, cap. dilecti filii. de appellat. Decius conf. 449. num. 12. Rom. d. conf. 291. n. 4. vers. quin imō. Bald. conf. 400. Super primo. column. antepen. Super vers. nec refert utrum libro 4. quia ratificatio, quæ fit factō, dicitur magis efficax illa quæ fit verbo Dec. conf. 586. In caſa. col. fin. Bald. conf. 184. Ad intelligentiam. lib. 2. & conf. 103. Videtur. lib. 3. & conf. 14. Punctus. lib. 5. Alex. conf. 127. Viſo instrumento. & conf. 175. Perspectis. lib. 5. Socinus conf. 64. Viſa bulla. col. fin. lib. 2. & conf. 140. Viſis. colum. pen. in 1. dub. lib. 4. [Facta enim diſtinguere ſoleamus, fac. l. 186. §. 1. de R. I. l. 53. in pr. de furt. Unde in iis, quæ tendunt ad declaracionem animi, plus eſt factō quam verbo declarare. l. ſitamen 48. §. ei qui 3. ff. de ead. edit. Abb. conf. 116. Illud de Jure. num. 3. lib. 2. Jafon. confil. 153. Difficultas. col. 2. vers. conſirmantur predicta. lib. 2. Roman. d. conf. 291. n. 4. ubi quod mens & voluntas magis factō, ſeu auctu, quā verbi declaratur; nam facta ſunt efficaciora ad declarandum animum faventis, quā ipsa verba, Nevizan. conf. 76. num. 53. Magon. Lucent. decif. 22. num. 19. Fusc. lit. F. ſing. 2. & cum ratione, quia verba quandoque ſunt falſa, facta verò nunquam, ut inquit Baldus in d. l. Paulus. ff. rem ratam baberi. Alciat. resp. 248. n. 6. vers. non obſtat. ſecundum Lugdunensem impressionem, & ideò ratificatio, quæ factis fit, validius conſirmat atque, quā illa, quæ fit verbis. Alex. conf. 117. n. 2. vol. 5. Decius conf. 583. sub num. 4. vers. ulterius. & num. 5. & conf. 586. n. 13. Paris. d. conf. 49. vol. 1. Cephal. conf. 51. n. 15. Natt. conf. 341. num. 4. vol. 2. Gratian. conf. 47. n. 22. vol. 1. Calcan. conf. 22. Socinus jun. conf. 18. n. 13. vol. 1. Cravett. conf. 237. n. 2. & 3. & conf. 776. n. 6. Menoch. d. re med. 15. recip. n. 18. cum ſeqq.]

XIV.

FACTUM ubi reqviritur, non ſufficiunt verba, ut per Alex. conf. 21. Viſo proceſſu. in fin. n. 7. lib. 1. fac. 1. qui decem. 72. §. 1. de ſolut. ubi quod ſtante ſtatuto, quod mulier non audiatur, ſi non fidejubeat in judicio, non ſufficit oblatio fidejuſſionis, nomine mulieris facta, & conf. 44. num. 6. lib. 7. ubi quod is, qui tenetur ſolvere cum effectu, non ſufficit quod dicatſe partum ſolvere, quia nihil relevat locatio verbalis, ubi opus eſt factō. [Volens enim facere, non dicit ſecifſe, l. in videntis 13. C. de contr. emt. Ac aliud eſt, dixiſe, aliud feciſſe, Bald. 4. conf. 21. Hering. de fidejuſſ. cap. 10. num. 483. & ſeqq.] Aegid. conf. 9. n. 17. vers.

vers. item non obstat, ubi quod, quando realis restitutio est facienda, cautio non sufficit, Socinus consil. 92. *Viso instrumen-*
to, n. 10. lib. 4. ubi quod quando lex requiri-
 rit factum, non sufficiunt verba, Cardin.
 Tusch. d. tom. 3. lit. F. conclus. 21. per tot.
 [Iubi hoc probat ex l. servus 47. de condit.
 & demonstr. quod tamen ibi non contine-
 tur.]

XV.

FACTUM non dicitur, donec aliquid superest agendum. *l. cum Syllanum 11. in fin. C. de bis*, quib. ut indign. *l. pen. Cod. ad Syllan.* [etiam si minimum sit, ex quo sequitur, de minimis quandoque rationem haberi, præsertim quando versamur in re individua, vel in eo, quod requiritur pro forma, Dd. communiter in l. stipulationes non dividuntur 72. de verbis obligat. Med. reg. 7. Tom. regul. Jur. lib. 6. pag. 455.] Apostill. ad Barth. consil. 36. *Statuto civitatis, in ver. Verbum facta*, lib. 1. ubi hoc intelligit in delictis & odiosis, refert Cardinal. Tusch. d. lit. F. conclus. 22. n. 4. Giron. de privilegiorum seu exceptionum, explicat. num. 113. Anton. Monach. Bononiens. decis. 28. n. 22. Surdus consil. 168. n. 9. & consil. 217. num. 12. Cardinal. Mantic. decis. 186. num. 3. Costa de facti scientia. & ignorantia, inspect. 16. n. 12. Joh. Marian. Novar. quæst. forens. lib. 1. q. 1. n. 9. & 10.

XVI.

FACTUM non dicitur, quod non durat factum, *l. si pro patre 10. §. versum 6. ff. de in rem verso*. [*l. inter Castellianum 44. & ibi Dd. de recept. qui arbitur. & in l. quod tam. §. 6. eod. & ibi Dd. vide Bertach, in Report. b. Tom. Regul. Jur. lib. 6. pag. 452.*] Menoch. consil. 334. num. 19. ubi intelligit, quando actus habet tractum successivum, Brunor. à Sole in locis commun. verb. factum. n. 16. Surdus de alim. tit. 7. q. 20. num. 9. cum seqq. Farinac. in praxi crimin. part. 4. consil. 60. num. 72. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 63. num. 24. cum seqq. Steph. Gratian. disceptat. forens. cap. 115. num. 33. & cap. 132. num. 25. cum seqq. Alphonsus Narbona l. 20. gloss. 2. num. 17. tit. 1. lib. 4. & l. 10. gloss. 2. num. 10. tit. 6. & l. 29. gloss. 3. num. 1. tit. 7. lib. 1. nove Recop. Vincent. Caroc. de remed. contra prejud. sentent. except. 21. num. 17. Johan. Baptista Costa de facti scientia & ignorantia, inspect. 11. per tot. ubi num. 19. limitat, quando stat per facientem, quo minus durer factum. Joh. Mar. Novar. quæst. forens. lib. 1. q. 28. n. 4. latè Castill. controvers. lib. 5. part. 2. cap. 89. num. 8. cum seqq. ubi intelligit, quando actus habet factum successivum.

Torreblanc. de jure spirit. lib. 15. cap. 13. num. 42. Rot. decis. 503. n. 4. in fin. part. 1. in postb. Farin. alias part. 3. recent. Nam facere non dicitur, qui non durat in facto, illudve ad finem non perducit, *l. qui cum natu major. 14. §. accusasse 8. ff. de bonis libert. Mexia in tract. taxe panis. conclus. 8. num. 61. Joh. Mar. Novar. d. l. 1. q. 28. num. 4.*

XVII.

FACTUM attenditur, non quod potuit fieri, Cravett. consil. 189. num. 7. vers. quartus casus. Cardin. Tusch. dict. tom. 3. lit. F. concl. 24.

XIX.

FACTUM non attenditur, sed quod debuit fieri. *l. nemo 13. C. de sent. & interlocut.* Cravett. consil. 320. n. 5. Federic. de Senis consil. 152. n. 3. vers. item quid per hoc. Alexand. consil. 3. *Viso instrumento*. n. 5. lib. 1. Card. Tusch. d. tom. 3. lit. F. concl. 24. Rot. decis. 252. n. 2. p. 1. in postb. Farin. alias p. 3. recent.

XX.

FACTUM, quod non relevat, fieri non debet, *l. ad probationem 22. C. de probatio-*
nib. Surdus decis. 260. n. 5. cum seqq. nec factum dicitur. *l. jubemus 10. & ibi Bartol.* Cod. de SS. Eccles. Menoch. consil. 351. n. 36. Octav. Glorit. respons. 1. part. 2. n. 180. in fine.

XXI.

FACTUM non reputatur id, quod non habuit effectum, *l. 1. §. nibil. ff. de in-*
offic. testam. *l. si quis sub conditione u. ff. de*
testam. tut. l. 2. §. sed et si sunt sui. ff. de suis
& legit. bared. *l. ex consensu 23. §. 1. ff. de*
appellat. Surd. consil. 436. n. 1.

XXII.

FACTUM contra jus pro non facto habetur, *l. jubemus 14. §. 1. C. de SS. Eccles.* cap. que contra jus 64. de Reg. Jur. lib. 6. [*l. non dubium 5. & ibi Bartolus, Baldus & Dd. C. de Legibus.*] Cardos. in praxi Ju-
 dic. & Advocat. verb. factum. n. 2. Azor. Inst. moral. p. 1. lib. 5. cap. 16. q. 17. Imò ne-
 mo præsumitur facere voluisse, quod fa-
 cere jure non posset. *l. cum non facile 6. si*
cui plus quam per L. Falcid. *l. Neps Procu-*
lo de V. S. Menoch. consil. 242. n. 11. Intel-
 ligere quantum ad actus firmitatem & ro-
 bur, secus ad punitionem, poenamque in-
 currendam, Tiraquell. de jure constituti,
 limit. 7. n. 49. Alphons. Modit. in §. lex est 4.
 Inst. de jure naturali, gentium & civili, dub.
 100. num. 10. Molin. de primog. lib. 2. cap. 16.
 num. 20. Joh. Bapt. Cost. de facti scient. &
 ignor. inspect. 12. n. 5. Card. Tusch. d. lit. F.
 concl. 12. n. 3.

XXII.

FACTUM quid non fuisse, vel nulliter factum, paria sunt, l. quoties 6. ff. qui satisdare cog. [l. si se 4. §. condemnatum 6. de re judic. Bart. in l. de estate 43. ff. de Minor.] Surdus consil. 359. n. 1. Ant. Monach. Florentin. decis. 26. n. 2. [verbi causa, planè non comparere, vel non debito more comparere, paria sunt, l. 1. §. 2. Quod cu-
jusque univers. Wensembe. in paratit. de damn. infect. num. 6. vers. secundum decre-
sum.] Et factum inutile, invalidum, inef-
ficax, minusque solenne non facto equi-
paratur. Johann. Bapt. Costa dict. tract.
de facti scientia & ignorant. inspect. 23. per
rotam. Et factum non dicitur, quod solen-
niter non est factum, l. unit. C. de rei uxo-
rie act.

XXIII.

FACTUM unius non debet alteri no-
cere, l. si unus 27. §. 4. vers. ante omnia. ff.
de paclis. l. de pupillo 57. §. si plurimum 5. ff.
de novi oper. nunc. l. paterfamilias 44. ff.
de hered. instit. l. non. debet alteri 74. ff. de
reg. Juris. l. cohredi 17. Cod. famili. bercise.
l. heredes 25. §. in illa 12. ff. codem. [seu fa-
ctum cuique suum non alii obesse debet.
l. 155. de R. l. Gail. lib. 2. observ. 49. n. 5. &
tract. de pignorat. obs. 6. n. 4. ubi in prac.
num. 3. propositum exemplum. Sine culpa
enim quis non est puniendus nisi sublit
causa. cap. sine culpa 23. de Reg. Jur. in 6.
nec in aliena potestate esse debet, condi-
tionem non delinquentis deteriorem fa-
cere. l. 2. Quod vi aut clam.] Thom. de
Thomasset in florib. legum. reg. 26. ubi ait,
procedere, nisi ex iusta & concessa causa
deveniat. Menoch. consil. 160. n. 5. Surdus
consil. 284. n. 5. & 8. Cardos. in praxi Judi-
cum, verb. factum. n. 3. Joseph. Sesse Ara-
gon. decis. 230. n. 69. Bartolus in tract. de
consortibus cap. 22. n. 13. Mar. Antoninus
variar. resolut. lib. 1. resol. 5. n. 2. Cæs. Arg.
de contradicatore legitimo, q. 2. n. 256. & q. 4.
n. 43. & q. 8. n. 4. & q. 10. n. 80. Seraphin.
decis. 334. n. 14. vid. Tom. Reg. Jur. lib. 6.
pag. 449.

[Limitatur hæc regula, nisi causa ad-
huc sit integra, ita, ut alicui mutare vo-
luntatem permittatur. Ita in filiam mortua
pater facto proprio contravenire non
potest, qui diuturno silentio videtur
emancipationem approbasse, Pac. I.
Enant. 34.]

Limita: quando actus esset ipso Jure
nullus, quia tunc quilibet potest venire
contra actum à se gestum, cap. magna 10. 22.
q. 4. Caputaquen. decis. 170. n. 6. & 7. p. 3.
Grammat. decis. 12. n. 14. & decis. 79. n. 3.
Magon. Florent. decis. 69. num. 6. Surdus
consil. 183. num. 43. & consil. 284. n. 7. & 14.
quos refert Mar. Anton. var. resol. lib. 1.
resol. 5. n. 23. [Item ubi contractus seu fa-
ctum prohibetur à L. favore tertii: vel ob
publicam utilitatem; Tunc enim potest
idem qui contraxit contravenire facto
proprio. Natta consil. 289. n. 6.] Baëc de dot.
cap. 11. n. 82. & cap. 34. n. 2. Molin. de pri-
mog. lib. 4. cap. 1. n. 18. Cavalcan. de usur.
n. 162. & 163. & 175. Pinell. in l. 1. C. de bonia
mat. p. 3. n. 73. Valasc. consil. 69. n. 14. Dn.
Barbos. in l. 1. p. 5. n. 15. ff. solut. matr. Giur.
bain confuetud. Messanens. cap. 14. gloss. 15.
n. 11. Vincent. Fusar. de sublit. quest. 717.
ff. 3.

XXIV.

FACTUM proprium nemo impugna-
re potest tanquam vitiosum, vide infra
l. 9. c. 21. & supra verb. Contraventio. l. post
mortem 25. ff. de adoption. l. per fundum 11.
ff. de servitut. rufic. prad. l. sicut 5. C. de
action. & obligat. l. cum à matre 14. C. de
rei vendic. l. generaliter. §. fin. de non nu-
mer. pecun. l. non idcirco 12. C. de contrab.

n.3. Johan. Bapt. Costa de facti scient. & ignoran. inspect. 9. num. 4. cum seqq. ubi etiam Axioma declarat, & intelligit verum, si actus proprio nomine gestus sit, secus si alterius, ut in Prælato, Rectore, & administratore Ecclesiæ, curatore, patre legitimo filii administratore, & similibus.

XXV.

F A C T U M Judicis reputatur factum partis, l. si ob causam 13. ubi Bartolus, Baldus & alii, C. de evictionib. Bart. in quæst. 1. Lucane civitatis, num. 15. ubi quod factum

Judicis æquiparatur facto partis, ne dum circa affirmativum factum, sed etiam circa negativum, & quod imò factum judicis est majoris auctoritatis, quam factum partis, Jason. in l. à D. Pio. §. si emptor. num. 3. ff. de re judic. ubi quod factum judicis censetur factum partis, si est legitimè & juridicè factum, & quando clauditur sub administratione jurisdictionis, alias fecus. [Factum enim judicis male factum non nocet juri partis producentis. Bald. in l. testium 18. col. 6. C. de testib. add. eund. in l. eleganter 24. in fin. princ. ff. de pign. act. ubi dicit: Factum judicis non videtur factum partis: sed factum Principis æqviparatur facto partis.] Alexand. conf. 212. Ponderatis num. 7. vers. secundo respondeo lib. 6. ubi quod procedit in iis, in quibus Judex contra partem invitam habet à lege potestatem procedendi ad illum actum, & limitat in formalibus, quæ debent specificè impleri, quia non sufficit factum judicis, ubi forma requirit factum partis, Baldus conf. 61. In ista qvæfione, num. 2. vers. & si dicatur, lib. 2. ubi intelligit de facto judicis legitimo, Sign. conf. 189. in fin. Anchatan. conf. 207. In qvæfione, num. 4. & 5. ubi ampliat in arbitrio & arbitratore, quia illius censeretur factum partis; & Menoch. remed. 8. recuper. num. 44. Surdus decis. 266. num. ult. & cons. 36. num. 17. & cons. 49. n. 1. & 37. & cons. 374. n. 9. Joseph. Ludov. Perusina decis. 65. n. 5. p. 2. Gutier. canon. lib. 1. cap. 2. num. 2. & num. 16. Cald. Pereira de resolut. emphyteut. cap. 5. num. 52. & cap. 6. num. 5. Cardinal. Tusch. d. tom. 3. lit. F. conclus. 30. per totam. Rot. decis. 184. num. 2. apud Farinac. p. 1. recent. Carolus de Grassis de except. ad mat. stat. except. 17. num. 2. Stephan. Gratianus discept. forens. cap. 730. num. 34. & cap. 784. num. 11. Rota decis. 259. n. 1. & decis. 382. num. 3. & decis. 115. num. 2. & 3. p. 1. in postulum. Farinac. alias p. 3. recentior. Intellige, si Judex rectè procedat, non alias, Sylvanus consil. 101. num. 7. Surdus conf. 49. num. 37. & conf. 168. num. 25.

& decis. 128. n. 15. Johan. Baptist. Costa de facti scientia & ignorantia inspect. 40. num. 1. cum seq. ubi inspect. 41. num. 2. subdit, factum Judicis perpetui, civitatis factum reputari, & num. 4. quod factum Vicarii pro facto Episcopi reputatur, & insp. 44. num. 1. quod factum tutoris pupilli factum censetur. Intellige etiam Axioma quoad validitatem & perfectiōnem, non quoad scientiam, Surdus cons. 49. num. 34. cum seq.

XXV 1.

F A C T U M præsumitur, quod fieri conseruit, l. scilicet 14. ff. de annuis legat. [facit l. si filius fam. 10. C. de bared. petit.] late Everhard. in loco ab usitato. n. 6. cum seqq. Salicet. in l. exceptio. num. 1. & 3. C. de locat. Beroi. cons. 48. num. 11. lib. 2. Surdus decis. 199. num. 4. Brunor. à Sole in locis communibus, verb. factum. num. 14. Mafscardus de probat. conclus. 732. num. 5. Flamin. de resignatione, lib. 11. quæst. 14. num. 8. Vel quod de Jure erat faciendum, Mafscardus de prob. conclus. 734. Card. Tusch. tom. 3. lit. F. conclus. 10. num. 9. Flamin. d. quæst. 14. num. 7.

XXVI.

F A C T U M non præsumitur, nisi probetur, l. in bello 12. §. facti 2. ff. de captiv. & postlimin. reversi. l. si emancipati 9. ubi Jason. C. de collat. l. 1. C. de probatio. nib. Anton. Faber. decad. 36. error. 1. in fin. l. adseveratio 10. C. de non num. pecun. cap. cum Johannes 10. §. verum. de fide instrum. cap. licet. 1. de constit. lib. 6. [Vid. Wefend. parat. de reb. cred. num. 12. & de probat. num. 15. Abbas in cap. in presentia 9. colum. 3. de probat. fac. cap. cum in jure 31. de offic. deleg. & probatur in cap. cum Johannes 10. de fid. instrum.] Vital. de Camban. in tract. clausularum pag. 320. num. 49. Thom. de Thomaslet. in floribus legum, reg. 18. Caputaqven. decis. 11. num. 1. p. 1. Menoch. de presumpt. lib. 6. præf. 14. per totam. Mafscard. de probat. conclus. 732. Cardin. Mantic. de conjectur. ult. volunt. lib. 2. tit. 1. n. 4. & tit. 12. num. 22. Flamin. de resignat. benefic. lib. 10. quæst. 8. num. 43. ubi num. 44. ait, rationem hujus Axiomatis esse, quia facta sunt sui natura incerta, per l. in ornat. 2. ff. de juris & facti ignor. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 43. n. 95. & gloss. 62. num. 28. Cardin. Tusch. d. tom. 3. lit. F. conclus. 10. Mari. Antonin. var. resolut. lib. 1. resol. 98. num. 8. Bellet. disquisit. cleric. p. 1. tit. de bonis cleric. §. 15. num. 6. Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. cap. 9. num. 2. Probandū vero facta etiam per conjecturas l. dolum 6. C. de dol. l. fin. C. de probat.

Limita in factis notoriis & publicis,
cap. 1. de postulat. Prelat. Camill, Borrel.
in summ. decif. tom. 1. tit. 2. de probat. num.
31. vers. declarandum. Joan. Bapt. Cost. de
facti scient. & ignor. inspect. 13. num. 5. in
fin. Et in usitatis, seu fieri consuetis, Bor-
rel. d. loc. num. 32. & 34. Modit. in §. lex est.
Institut. de Jur. nat. gent. & civil. dub. 100.
num. 12. vers. consuetus verò, ita in minore
præsumitur infirmitas intellectus.

[Limita etiam, nisi sub sit causa urgens
præsumendi, ut est text. not. in c. cum ta-
men 16. de testib. Abbas in d. cap. in presen-
tia 8. & in cap. sicut 13. in col. 7. de jurejur.
Item, nisi in scriptura opponatur tale ver-
bum, quod de necessitate includat illud
factum: tunc enim lex bene præsumit,
textus est in l. sciendum 30. & ibi Dd. Jason.
1. not. ff. de verbor. obligat.]

XXVIII.

FACTUM legitimè seu justè nul-
lam poenam meretur, l. nemo dannum si-
ff. de Reg. Jur. 1. qui servum 96. ff. de verb.
oblig. l. Gracchus 4. C. ad Legem Julianam de
adult. l. fancimus 25. C. de administ'r. tutor.
§. injuria 2. Institut. ad Leg. Aquil. l. 2. ff.
quod quisque jur. Thom. de Thomaslet.
in florib. legum, reg. 260.

XXIX.

FACTA multa tenent, que à princi-
pio fieri prohibentur. l. pater furioso 8.
ubilatè Jason. de bis, qui sunt sui vel alieni
juris. l. circa 24. ff. de inoffic. testam. l. 1.
§. biduum 5. ff. quando appellandum sit. cap.
ad Apostolicam 46. de Regularib. cap. 1. de
matrim. contracto contra interd. Ecclesie,
cap. fin. de divorc. cap. rursus 6. qui clerici,
vel vorcent. Roman. conf. 215. Duo sunt.
num. 4. & 5. ubi quod præsumptio. Juris,
& de Jure licet non admittat probatio-
nem in contrarium; si tamen est admis-
sa & probata, relevat, & quod clericus, li-
cit instrumenta confiscere & rogare non
possit, tamen confecta & rogata valent;
& confil. 409. Quoad primum, num. 7. ubi
quod licet quis prohibeat fidejubere; si
tamen fidejubeat, valet fidejussio. Angel.
Aretin. confil. 92. num. 15. vers. tertio
dictus contractus, ubi quod contractus,
quamvis non possit celebrari in Ecclesia,
tamen celebratus valer, Oldrad. conf. 14.
num. 9. vers. ad aliu. ubi quod licet be-
nedictio Abbatis tutius debeat fieri die
Dominico, si tamen est facta alio die, va-
let, & confil. 306. in fin. vers. secunda ratio,
ubi quod is, qui non potest dare de jure
tertii, & non audiretur volens probare,
si tamen jam probavit, auditur, Abbas
conf. ult. n. 5. lib. 2. ubi quod qui non te-

netur respondere libello generali; si ta-
men illi respondet, sibi præjudicat, Si-
gnorol. conf. 227. In questione, num. 2. ubi
quod laudum licet ferri non possit, vel
non debeat, stante claudicatione com-
promissi, si tamen feratur, valet, Federic.
de Senis conf. 104. n. 4. & conf. 293. in fin.
ubi quod mulier & miles, licet non pos-
sint esse procuratores, si tamen admittan-
tur, valet processus, Bartol. in quest. 1. Lu-
cane Civitatis. num. 12. vers. econtra. Ubi
hanc regulam infallibilem dicit Thom.
de Thomaslet. in floribus legum, reg. 185.
ubi ait, procedere, quando à principio
actus non est omnino invalidus, Lamber-
tin. de jur. patron. p. 1. lib. 10. art. 7. Surdus
conf. 174. num. 12. & conf. 175. num. 41. &
conf. 360. num. 14. Cardinal. Tusch. d. tom.
3. lit. F. conclus. 12. per totam. Stephanus
Gratianus Marchie decif. 64. num. 11. Cæs.
Argel. de contradic. legitim. quest. 3. num.
98. Anton. Monach. Bononi. decif. 19. num.
22. Escob. de ratiocin. cap. 5. num. 38. Bel-
let. disquisit. clerical. p. 1. tit. de disciplina
clericali, §. 29. num. 6. & tit. de clericis teste.
§. 4. num. 7. ubi intelligit Axioma, qua-
do prohibitio fit in accidentalibus; fecus
verè si forma & actus substantialis prohi-
beatur, juxta doctrinam gloss. verb. Sacra-
menti, in auth. decernit. C. de recept. arbitr.
quam probat Sot. 24. distinc. 28. quest. 1.
art. 1. [Bart. in l. non dubium 5. C. de Legib.
& Alex. in l. 2. §. dubium. ff. quando appell.
ubi dicunt, hoc axioma verum esse, si Lex
ultra confirmet; alias fecus. P. Phil. Cor.
in confil. 46. incipit in causa. lit. S. la. 2. &
confil. 54. incipit, videtur. in lit. D. & seq.
in prima part. & Francisc. Aretin. in l. Cen-
turio. in col. 3. vers. est autem multiplex.
Dam. reg. 109. ubi fallentia.

XXX.

FACTA pro infectis haberi non
possunt, l. in bello 12. §. facti 2. ff. de captiv.
& postlum. reversi 1. l. §. vir. 4. ff. de ac-
quir. possess. l. veram 31. ubi Decius ff. ac.
Regul. Jur. Thomas de Thomasset. in flo-
rib. legum, reg. 17. ubi quod procedit, nisi
aliud contraleges, vel boaos mores fiat,
Surdus conf. 93. num. 8. Ferrer. in Constitut.
Cataloniæ, gloss. 6. num. 121. Anton. Mo-
nach. Bononiens. decif. 28. num. 51. & decif.
30. num. 25. Francisc. Molin. de ritu nupt.
lib. 2. differ. 1. num. 27. Cardin. Seraphin.
decif. 365. num. 7. [Planè interdum lex
fingit aliiquid infectum esse, quod est fa-
ctum, quo casu factum pro infecto habe-
tur, & contrà fingit aliiquid factum, quod
est infectum. ut in d. l. 12. §. Codicilli 5. in
fin. & l. 16. ff. de captiv. & postlum. reversi
§. 6.

Cap. VII. De Facto.

271

§. si ab hostibus s. quibus modis jus patriæ potest. solvit, item in l. 18. ff. dicit. tit. cap. 13. §. quo circa, de desponsat. impub.] Modit. in §. lex est. Institut. de jure nat. gent. & civ. dub. 100. num. 1. cum seqq. ubi à num. 2. probat, quod nec Deus Optimus Maximus factum infectum facere queat. Intellige in veritate, id est, quantum ad rem & factum ipsum, ad juris vero effectus, aetus validitatem, cum quid factum contra legem, aut bonos mores est, infunditur, reputari à lege potest, & reputatur.

1. iubemus nulli 14. l. 1. in fin. C. de sacros. Eccles. l. non dubium s. C. de legibus. Modit. d. dubit. 100. n. 7. Joh. Bapt. Cost. de fa- Eliscent. & ignor. in sp. 12. n. 4. & in sp. 23. num. 5. Azor. instit. moral. p. 1. lib. 5. cap. 16. que. 17.

XXXI.

FACTA de facto etiam sunt revocanda de facto, juxta notata in l. 1. §. nunciatio 16. de novi oper. nunciat. & in cap. 1. ut late pend. Alex. conf. 179. In causa. in fin. lib. 6. ubi, quod si judex de facto, & non citata parte, tradidit possessionem alienam alteri, dicitur spoliare, & sicuti de facto restituere debet, Gemin. conf. 39. num. 4. cum seqq. ubi quod sententia nulla, & de facto lata, de facto debet revocari, & similia exempla adducit Castr. conf. 183. In causa. in princ. lib. 1. ubi quod si causa requiri- rente sententiam diffinitivam, judex sine causa cognitione incepit à præcepto, omnia sunt nulla, & tanquam de facto facta sunt revocanda, & conf. 412. Vito pun-cto. col. 2. vers. & ad quod dicitur. lib. 2. ubi quod procedit Axioma in iis, quæ facta sunt non debito modo, & contra jus, secus si jus permittat, Baldus conf. 257.

Factum sic proponitur, lib. 4. ubi quod exequitio facta contra tertium possessorem, non citatum vigore sententiae latæ contra bona hæreditaria, tanquam de facto facta debet revocari, Socin. conf. 32. Ex iis, vers. quantum enim lib. 1. ubi intelligit, ut judex debeat esse facilis in revocando, sed tamen prævia citatione, prouiduum refert Apostol. ad Castren. conf. 128. In ver. revocari. lib. 1. idem Bald. conf. 318. Ista captura. & conf. 338. In causa. & conf. 374. lib. 4. ubi quod si quis est carceratus, us suspectus de fuga ordine non servato, puta non præstito juramento, seu non liquidato credito, prout requirit statutum, capture est revocanda, neque confirmari potest ex novis. Anchæ. conf. 340. Vito themate, in fin. ubi quod sequestratio vel recommendatio carcerati facta de facto sine Judice, nihil relevat, & de fa-

cto revocanda est; dicit tamen Jason. in l. à Divo Pio 15. §. in venditione 2. num. 12. ff. de re judic. quod capture debitoris nulla, quia ordine non servato facta, potest confirmari, si constat de debito. Et ad communem allegationem hujus axiomatis vide Lancellot. de attent. p. 3. cap. 25. n. 46. Vant. de nullitat. tit. quid sit null. num. 16. Cardinalis Tuschi. tom. 3. lib. F. concl. 11. per toram. Mar. Anton. variar. resolut. lib. 2. resol. 29. num. 6.

XXXII.

FACTA legitime retractari non debent, nisi casus postea eveniat, à quo inchoari non possent. cap. factum legitime 73. de Reg. Jur. in 6. l. in ambiguis 85. §. non est novum. 1. ff. eod. Surdus conf. 125. num. 11. Joan. Baptist. Cost. de facti scient. & ign. in sp. 46. Vincent. Caro. decis. 58. num. 13. ubi intelligit in actu non omnino perfecto & consummato; & subdit perfectum non dici, nisi data ultima & finali perfectione. Idem tenent Joan. Bapt. Cost. d. inspect. 46. num. 9. & Surd. d. conf. 125. num. 55. ubi n. 56. limitat etiam, quando causa, ob quam factum est, ad non causam devenit.

CAP. VIII. De Facultate.

Axioma I.

Facultas libera intelligitur, dummodo seris ordō servetur. Bart. in §. ad hæc. de pecc. juram. firm. 2. F. 53.

II.

Facultas facti non transit ad heredem. l. cum quis. & ibi Alex. de V. O. ubi vid. limitationes ad hoc.

III.

Res meræ facultatis non præscribuntur, Doctores & Bartolus in l. scuti 3. Cod. de prescript. 30. annor. Bartolus in l. cum notissimi 7. in princ. eodem titulo. & in l. prætor 20. §. fin. de op. nov. nunc. & in l. viam publicam 2. ff. de via publ. re- sit. l. in filia 35. & ibi Bart. C. de Decur. in m. v. g. verb. Statutum. vers. 6. & in l. licer. C. de jur. de lib. Knich. de jure territ. cap. 3. num. 203. & seqq. ubi vid. Lothringische Landsbräuch tit. 18. §. 3. vid. Thosfan. decis. 16. part. 1. Kopp. decis. 19. n. 6. Rosenthal. de feud. cap. 3. concl. 25. Gothman. vol. 2. conf. 99. num. 40.

Vario declarat hanc regulam Wesenbec. lib. 1. conf. 2. n. 94. ubi dicit, quod regula hec tantum procedat (1) in iis, quæ sunt facultatis publicæ, non privatae, (2) in iis, quæ competit ex mera voluntate: secus vero in his, quæ simpliciter non sunt facultatis, nec collata in puram & liberam voluntatem. l. 1. & ibi Bart. C. de r. und. (3) in iis, quæ non sunt in judicium deducibilis, & quarum nomine non sit actio aut obligatio, (4) in iis, quæ sunt facultatis & libertatis naturalis,

non in illis, quæ veniunt ex contractu & obliga-
tione, (s.) non procedit in facultate juris quæstū;
quia jus potius est quam facultas. Denique Bald,
in l. eum qui 2. C. si omessa causa testamenti. hanc
regulam veram ait in præscriptionibus tempora-
libus, non in immemorialibus.

C A P . IX.

De Falcidiâ.

Axioma I.

Quoties de herede gravato quæstio incidit,
toties ex tempore mortis quantitas bonorum æ-
stimanda.

Ratio: quia tunc cedit dies legatorum, i. e. ab
eo tempore Legatarii ad legata jus queritur.
Quodcunque igitur post mortem accedit vel de-
redit hereditati, illud omne accedit vel decedit
heredi. Itaque si is, qui centum aureorum patri-
monium in bonis habebat, centum legaverit, ni-
hil legatarii prodest, si ante aditam hereditatem
ex factu pecorum tantum accesserit hereditati,
ut centum aureis legatorum nomine erogatis her-
es quartam parrem hereditatis habiturus sit.:
Sed necesse est, ut nihilominus quarta pars legis
detrahatur. Ex diverso, si LXXV, legaverit &
ante aditam hereditatem in tantum decreverint
bona, ut non amplius quam 75. aureorum sub-
stantia resiliatur, solida legata debentur. §. 2.
Inst. ad L. Falcid.

Limita: nisi id, quod hereditati post mortem
accessit, ex testatoris facto oriatur: hoc enim uti
auget hereditatem, ita quoque legatario prodes-
se debet, & ita intelligenda. l. 33. ff. b. 7. (2) no-
tanda cautela pro herede, ut, si quartam habere
non poslit, simulet se adire nolle hereditatem,
qua res efficit, ut sit necesse legatarii, ne destru-
to testamento nihil consequantur, cum herede
in portione pacisci d. §. 2. inst. ad L. Aquil. Quam
cautelam hodieque post Novell. i. obtainere, eum-
que textum tantum de casu, ubi heres adit her-
editatem & legata &c, solvere refusat, intelligenti-
dum esse probat Stryck. tract. de success. ab intest.
diff. i. cap. i. §. 53.

II.

Quæcunque heres non habet iure hereditario,
illa in Falcidiam non imputantur. l. in quarta. 91.
ff. ad L. Falcid. quia lex Falcid. exp̄s vult, ut
quarta pars hereditatis maneat apud heredem.
Ita ergo quæ titulo prælegati vel fideicommissi à
coherede habet heres, non imputantur. d. l. 91. ff.
aliud est in Trebellianicā, de quæ suo loco.

Fallitus v. *Supra Decoctor.*

C A P . X.

Fallere, Falli.

Axioma I.

Fallor, dictum est testis dicentes: verum est,
nisi fallor, probat, quia videtur magis affirmati-
vè, quam dubitative verba illa proferre. Ita dixit
Angel, in l. i. in gl. in verb. nisi fallor. ff. de Instit.
& Jur. & subdit ibi, quod idem est, si testis dicat,

Mihi videtur l. i. §. 1. de excus. tur. vid. Bertach,
in Repertor. sub hac voce.

II.

Fallens fidem, pro animali irrationali habe-
tur, non pro homine; ut de Celestino Papa feri-
psit Baldus in conf. 327. Pridie, col. 2. lib. 1. refert,
Borcholt: conf. 14. lib. 1. cap. un. in princip. & sic
etiam Leo in Nov. 19. scribit; Animali non con-
venire, pacta conventa per improbationem ad-
ulterare.

C A P . XI.

Falsum, Falsitas, Dolus.

Axioma I.

Falsa causa relicturnon vitiat: exemplum est
in legato. §. longè magis 31. Inst. de Legat. Nisi de
voluntate testatoris doceatur, l. cum tale 72. §.
falsam. 6. de condit. & demonstr. Bartol. in l. damus
52 de condit. indeb. Et dic ut in l. Paetum ejus 92.
& ibi Bart. ff. de hered. inst. quod non vitiat, li-
cet virtut institutionem, nisi falsa causa sit pariter
adjecta legatis & institutioni, ut ibi habetur, vid.
plenè per Bart. in l. demonstratio 17. §. quod au-
tem 2. ff. de condit. & demonstr. & ibi Dd. An ve-
rò vitiat sententiam, vid. l. qui in testamento. 37. §.
i. de Excusat. tur. & ibi gloss. & Dd. add. Bertach.
Repertor. sub hac Rubr.

II.

Falsa denominatio vel appellatio alicujus qua-
litatis non inducit dispositionem l. 2. & ibi Bald.
C. de necess. serv. her. inst.

III.

Falsitas suspicio cessare debet pro reparva, l.
cum bi 8. §. modus 10. ff. de Transact. cap. & si
questiones 18. de simonia. Oldrad. conf. 162. Alex.
conf. 7. vol. 1. col. 2. Decius cap. super literis 20.
col. 3. de re script. Cravett. conf. 56. num. 14. non
enim subest causa verisimilis, quod quis pro mo-
dico voluerit dicere falsum, Id. conf. 75. num. 16.
& nemo praesumit dejerare, ubi ex hoc nullum
reportat commodum. l. & eleganter 7. §. fin. ff.
de dol. Fulgoz. cons. 173. Med. reg. 5.

IV.

Falsum quod est, nihil est. l. eleganter 24. § qui
reprobos 1. de pign. act. gloss. in l. 2. C. de Haret.
V.

Falsa simulatio veritatem non minuit. l. nec a-
missa 15. Cod. de liberal. caus.

VI.

Falsum non videtur, quod veritatis primor-
dio adjuvatur. l. 76. §. heres de leg. 2. & ibi Bart.
VII.

Falsitas tacendo non committitur, gloss. c. no-
tabilis 22. quæff. 2. cap. ne quis arbitretur. ad fin.

Fallit hæc regula (1.) in teste, qui si tacet quod
dicere debuit: vel si loquitur insidiosè, falsum
committit, arg. l. 8. in fin. C. de Episcop. & Cler.
(2.) in Notario, arg. l. 39. de Act. Empt. Johan.
Frederic. Solis de bon. confit. matrim. acquis. quæff.
25. num. 12.

VIII.

Falsitas est mutatio veritatis. Justin. in Novell.
73. 10

B. in princ. Azo in summa. de crim. falsi. in pr. l. quid sit falsum. ff. de falsi.

IX.

Quoties veritas dolosè sine laesione alterius intervertitur, toties quidem falsum, non vero crimen falsi commititur.

Ratio: quia, ut crimen falsi dicatur commissum, requiritur, ut damnum tertio fuerit illatum per dolorem veritatis immutationem.

Exemplum: ita qui subtrahit sive occultat instrumentum invalidum & nullum, non committit Crimen falsi. l. 38. §. 6. ff. de pen.

X.

Falsitas instrumenti probatur ex variis conjecturis, veluti ex additionibus in margine facitis, imperfectione, rasurâ, foliis separatis, varietate chartarum, interlineaturâ, inservio scribendis modo, contrarietate & similibus. Decian. conf. 100. vol. 2. n. 9. seqq. & conf. 91. vol. 3. Menoch. conf. 48. vol. 1.

XI.

Contra falsificatores ponderum & mensuram potest agi civiliter vel criminaliter. Constat. Crim. art. 113. Schneidew. in §. fin. Inflit. de emend. n. 16. Qui verò ignoranter utitur falsis ponderibus, tenetur ad restitutionem: vel certam pecuniam arario sacro, Armkasten, conferendam. Speidel. in Notab. verb. Gewicht/Ellen/Maß.

XII.

Literas alienas aperiens, radens, lacerans falsi reus est. l. 3. §. 18. ff. ad SCtum Silan. item aurifex faciens aurum de minori ligâ. Hippol. de Marfil. in l. qui falsam monetam 19. ff. ad L. Corn. de falsi.

XIII.

Falsi pena tenetur, qui legem falso allegat, si ex proposito id faciat. l. fin. de falsi. Ita faciunt advocati nequam, ut dicunt Dd. qui in suis consiliiis allegant glossas à Doctoribus damnatas. Zal. in l. 1. §. sed an. cum l. seq. ff. de dol. except. col. 900. Idem in apostolis & dictis Doctorum. Bart. in cit. ult. ff. de Leg. Cornel. de falsi. Adde Decian. in apolog. cap. 22. n. 81. & seqq. Lang. lib. 1. Sev. & c. cap. 2. pag. 35. Rationem tamen Legis correcta circa falsi notam pœnatumque allegamus recte. Zal. in l. 3. §. Noratus. n. 9. ff. de acquir. posse. Jeff.

XIV.

Falsitas non est sine dolo. l. nec exemplum 20. & ibi Cyn. & Doctores C. de falsi.

Committitur etiam ex obscuro loquendi modo, ut quando non potest intelligi, quid dicatur. Bald. in l. fin. q. 14. C. de hered. inflit. Qui dolus appellatur abscondita mentis machinatio. l. ult. & ibi Bald. C. de Litigios. Solis d. loc.

Declata hanc regulam veram esse de falso formaliter acceptor: nam si materialiter sumitur, Falso non semper presupponit dolum, ut tanquam notabile tradunt Dd. in l. 7. C. de in integr. inflit. ubi minor falsi se majorem probasse dicitur, cum putaret se esse maiorem, & sic sine dolo erravit. Unde si quis dicat terti, tu falso testimoniom dixisti; vel dicat alicui, tu es falso, non id est tenetur actione injuriarum: quia falso per hunc textum omne id potest dici, quod secus se

habet, quâm res est gesta, etiam si ab sit animus fallendi, qui animus in injuriis semper presumitur, quod est notandum, Sichard. add. l. 7. n. 5. C. de in integr. inflit. Add. Schneidew. §. 1. Inflit. de Injur. n. 10. & 11.

XV.

Ex falsis vera concludi possunt. v. gr. Omne prædium in jure consistit. Servitus est prædium. Ergo servitus in jure consistit; Contâ ex veris falsis non sequuntur, εἰ τὸ ἀγθῶν ἡ τὸ Χεοῦ ἡ. Cujac. trit. 5. ad Afr. in l. 88. Ad L. Falcid. Ratio hujus regulæ est, quod semper falsis à vero petitur veritas. Sen. lib. 4. Nat. quest. præf. at. i. c. verum aliquid assumitur vel admisetur, ut etiam falsa fides fiat. Hinc Quint. lib. 5. Inflit. cap. 15. merito ait: Sepe quod dicendo vel argumentis convelli negat, quasi fassidendo calcatur simulatio ne eo usque procedente.

XVI.

Dolus non debet prodere aut patrocinari doloso, l. verum 63. §. hoc quoque 7. pro. soc. gloss. in l. Tiro. 36. in princ. ad Municip. Barr. ad l. fin. in fraudem 9. C. de Legat. Unde merito puncta dolosum infringitur doli exceptione. l. cum pœna quam 9. C. de pass. Solis d. n. 12.

CAP. XII.

Falsi.

FALCEM in messem alienam quis ponere non debet. [cap. venerabilem 34. de Elect. cap. patentibus 10. de privilegi.] Bald. conf. 396. Quod autem. n. 2. versi. sed responder. lib. 4. Anchar. conf. 11. Card. Tusch. præf. concl. tom. 3. lit. F. concl. 35. Tractent enim fabrilia fabri, & quam quisque norit artem, in easce exerceat. Strach. de mercat. part. 3. tit. de nautis. num. 33. Cardin. Tusch. d. lit. F. concl. 2. Et ideo non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet. l. culpa 37. de Regulis Juris. cap. non est 19. eod. tit. in 6. Corrasius Miscellan. lib. 4. cap. 1. n. 10. Thomas de Thomasset. in florib. Legum, reg. 203.

Licet autem nemo debeat ponere manum ad messem alienam, neque ordinem præverteat; tamen ex causa necessitatis permittitur, quod unum membrum fungatur officio alterius membra. Abbas in sua quest. i. col. 22. n. 35. quem refert Card. Tusch. tom. 5. lit. N. concl. 18. n. 21.

CAP. XIII.

Fama, Existimatio, Rumor, conf. loc. de Gloria & Nomine.

Axioma I.

Fama inducit justam credulitatem. Felinus in cap. cum contingat 24. col. pen. in fin. extr. de re script. Bartol. in l. 2. C. si serv. vel libert. ad de-

cur.

cur. ad spir. Hinc sit, ut qui publica fama seductus, falsum denunciat, debet excusari. l. fin. & ibi Bartol. ff. de hered. infit. l. cum quidam 30. §. quod dicitur 3. de Acqu. hered. Bald. in add. Specul. de accus. vers. sed an fama. Alex. consil. 96. p. 3.

Quod tamen limitandum restringendumque ad casum, quando fama procedit à personis fide dignis, vide Bertach. in repert. sub hac voce. quod si enim temerarius rumor fuit, facile credendum non est. cap. 2. exir. de cohab. cler. cap. 5. de eo, qui cog. cap. 6. de fid. instrum. alioquin enim, inquit Fabius Quintil. declam. 18. fraude inimicorum falsa vulgarium sive fama nocet etiam innocentibus, fama super numero indignitas initium, credulitas incrementum dat. Sicut autem vulgato rumori non temere adhibenda fides; ita nec quidquam probat, nisi ortum habeat ex probabilibus causis. Petr. Phil. Cornæus in consil. 130. incip. Eleganter. in lit. F. in quarta parte. Aut alia probatio valde sit difficilis. Bart. in l. sicutdem 5. Cod. solut. matrim. & in l. continuu 137. §. 2. de V. O.

II.

Fama notorium non facit, sed ut cautius scriptum est, in cap. ex literis 32. extr. de jure. quasi notorium, Cujac. in recit. ad cap. 7. extr. de cohabit. Clericorum.

III.

Fama plenè probat in antiquis. Cravett. de antiqu. temp. Part. i. n. 302. non verò in causa matrimoniali, nec in criminali, licet fama accedit. unus testis. Dec. consil. 123. & 210. Neque sufficit fama sola ad torturam, nisi alia concurrant indicia & reus alia sit suspectus, so der Beklagte eis nes bösen Leumuths und sonst verdächtig ist. Consil. Crimin. art. 25. ibique Zieriz. Befold. ibef. præf. verb. Gerüchte.

IV.

Fama ab inimicis orta non præjudicat. Bursar. consil. 20. n. 36. vol. 1.

V.

Quibus charitas & reverentia debetur, eorum fama & existimatione parendum est. l. i. §. offen-dimus. de suspect. tut. ubi Wef. parat. n. ult.

VI.

FAMA bona est thesaurus inestimabilis, Baldus in l. 1. col. 4. Cod. de confessis, quem refert Flamin. Parif. de resignat. benefic. lib. 5. q. 3. n. 92. Et est maximum bonum, per ea, qua tradit Franc. Ant. à Soulain relect. de censuris Bulla Cœna, cap. 13. disp. 70. n. 3. & ideo melius est nomen bonum, quam divitiae multæ, Proverb. 22. Mafcard. de probat. conclus. 234. & seq. & concl. 1219. n. 9. & 10. Sayr. in clavi Regia lib. 11. cap. 3. n. 1. Plura de hoc Surd. consil. 68. n. 17. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 5. cap. 875. n. 21. Prodest enim multum bona fama, & expurgat omnem suspicionem, Cravett. consil. 145. in fin. quem refert Cardin. Tuschi. præf. conclus. tom. 3. lit. F. concl. 69. n. 17. in tantum, ut

crudelis dicatur, qui neglit suam famam, Anchar. consil. 188. Ujsis consilis n. 6. Covarruv. lib. 1. var. cap. 2. n. 8. in pr. vers. quibus suffragatur. Dominicus Arumæus decis. 13. n. 66. lib. 2. Thomas Trivisan. decis. 10. n. 15. lib. 1. cum periculum infamie æquiparet periculo mortis, Alexand. consil. 133. circa executionem. n. 8. lib. 6. Cardin. Tuschi. d. concl. 69. n. 20. [& vita & fama pari paſtu ambulent. l. 9. ff. de manu-miss. vindict. l. 7. §. 1. l. 8. §. 2. quod met. cauſ. l. eorum. 4. ibi, cuiusque salus aut exiſtatio. C. de Malef. & Matrem. l. 9. in-princ. ibi, capit. fameque periculum, de fideicom. libert. l. 26. Si quis omisſ. cauſ. test. vide omnino Kremberg. de necessar. deſenſ. q. 8. n. 82. Unde & Fama plus est cuſtodienda, quam oculi, & mortaliter peccat, qui eam non defendit jure. can. ſent. 51. & cap. non ſunt audiendi 56. ii. queſ. 3. omnime emolumento pecuniorum præponderat, l. 104. de Regulis Jur. Explicatio-nis cauſa notandum, quod quotiens jura famam & vitam comparant, per intensio-nem de fama loqui; nam in rei veritate, hæc duo revera non procedunt à pari, nec rectè comparantur. l. 38. §. 9. ibi: Nam cujus fame, multo magis vita & parcendum. ad Legem Jul. de Adult. Aut certè argu-mentum ab æquiparatis non est admittendum, quando ſubest diversa ratio. l. 60. §. 1. ibi: sed hoc diſſimile eſt. de Condit. in-deb. Vitæ enim periculum longè majus est periculo honoris; honorem enim leſum vindicare legitimis poſsumus remedii: non etiam vitam recuperare. Kremb. d. q. 8. num. 36. & ſeqq. vid. omnino Wef. de Proc. n. 5. poſt med.]

CAP. XIV.

De Familia vide ſupra

Cognatio.

Axioma I.

Familia gaudet privilegiis patrisfamilias, Glos-ſa in l. 2. C. de Episcop. & Cleric. & in l. reſtituen-da 6. C. de Advoc. divers. judic. Dignitatem au-tem familie masculi, non feminæ conferunt l. 1. §. pen. de ventre inſpic. Jac. Aren. & Cyn. in l. publico 1. C. ad Leg. Jul. de Adult. Bald. in l. ma-ximum 4. Cod. de lib. præterit.

II.

Pro conservatione familie testator potest prohibere, ne res aliqua extra familiam alienetur. Romulej. in l. filius fam. 114. §. 14. ff. de leg. 1. Et ob eam cauſam recte masculi præ feminis bona familiæ retinent, & feminæ recipiunt existimationem ſuæ portionis. Wefembec. consil. 51. vol. 2. add. Decian. consil. 7. vol. 1. Familiarum enim di-gni-

gnitas non per feminas, sed masculos dicitur
conseruari. Curt. sen. Cons. 40. n. 3.

CAP. XV. De Familiaritate.

Axioma I.

Familiaris inimicus pessimus est retributor: Et nulla pestis efficacior est ad nocendum, quam familiaris inimicus. l. data jam 27. C. de donat. quia homo non sibi præcavet ab eo. Minus enim jacula ferunt, quæ prævidentur. Abb. in cap. & si Judeos 13. de Judæis. Adde gloss. in cap. simius. super verbo. Hoss. distinction. 93. & Bartolus in l. 2. Cod. de iudicione. Damas regula 53.

II.

Ex nimia familiaritate contemptus dignitatis eritur. l. 19. de offic. presid. & Abb. in cap. Et si Judeos 13. de Judæis. addit. hoc fieri inter russicos & fatuos, non inter prudentes, quia inter sapientes parit familiaritas benevolentiam & amicitiam: nam confabulatio & conjunctio inducit & conservat amicitiam, ut refert Aristoteles lib. & Ethicor. & auget affectionem, ut in l. 4. C. de Cœf. pec.

CAP. XVI. De Famulis.

Axioma I.

Famulus annalis debet habere salarium in fine anni. Bald. in l. 2. C. locat. & censetur reconducere pro salario solito. Bald. in l. 19. ff. de Jure Dor.

III.

Qui rem domino non jubenti per famulum mittit, omnino tenetur, si famulus aufugiat. Hippol. de Marsl. sing. 430.

III.

Gesta à famulo præsumuntur gesta mandato domini. Viv. 2. decif. 37.

IV.

Famulus non obediens non debet habere salarium. Bart. in l. 32. ff. de excus. tut.

CAP. XVII. De Favore vid. infr. De Gratia. Supra De Actore.

Axioma I.

Favorabilior debet esse judex in absolvendo, quam in condemnando. l. favorabiliores 125. de Regulis Juris. l. si preses 32. ff. de pœn. l. Arrianus 47. de Obligat. & Act.

II.

In favorabilibus personæ ita juvandæ sunt, ne tamen justitia lœdatur. c. 6. extr. de donat. inter vir. & axor. l. 4. C. de emancip. liber. ratio, quia nulli hominum jus suum detrahendum. l. 2. de his qui suis vel al. jur. l. 31. §. 1. vers. & prob. Depositio elegans hujus rei exemplum occurrit in cap. ex tenore ii. de foro compet. ibi: sic sumus vidiū in

jusititia debitores, ut tamen alii injusitiam facere non debeamus: & in cap. 6. de donat. inter vir. & uxor. ibi: licet etiam Ecclesia in causa videturum se favorabilem debeat exhibere; contra justitiam tamen non est vis favor Ecclesiasticus concedenda: nec abhorrent ab hac sententia juris canonice civiles constitutiones: sic graviter olim prætor, ne, dum in favorem partus mulieri possessionem pollicetur, aliis prædæ occasionem præbeat, in l. 1. sev. nom. mul. in poss. prospexit, ratio, quia quemadmodum facilis est circa possessionem dandam mulieri, ita calumniam ejus non debuit relinquare impunitam, l. 1. in princ. Simil. vent. nomine.

III.

FAVORE quod conceditur, non retorquetur in odium, l. nulla juris ratio 25. de legib. l. quod favore 6. Cod. cod. tit. cap. quod ob gratiam 61. de Regulis Juris lib. 6. [ubi vid. omnino Petr. Peck. Exemplum & textus allegans in l. 3. §. 5. de Carbon. Edit. Thomas de Thomasset. in floribus Legum. reg. 243. ubi ait procedere, nisi aliquis in legem ipsam peccaverit. & pag. 258. ubi intelligit, nisi sua culpa retorqueatur, Surdus decif. 195. n. 5. Monet. in tract. de opt. canon. cap. 3. n. 142. Cardinalis Mantic. de tacitis & ambig. convent. lib. 2. tit. 12. n. 27. Ostat. Glorit. resp. 1. p. 3. num. 39. Sigism. Scacc. de commerc. & camb. §. 2. gloss. s. n. 308. Johan. Mar. Novat. in praxi elect. & variat. fori, quest. 43. sect. 1. n. 18. pag. 93. Steph. Gratian. discepr. forens. cap. 651. n. 21. & cap. 665. n. 20. & cap. 656. num. 17. [Exceptio est egregia in beneficiis alternativis & sub electione concessis, ut est beneficium induciarum & cessionis. l. 1. a. Cod. qui bonis ced. poss.

IV.

FAVORI suo quilibet renunciare potest, [text. est in l. pen. C. de paci. ibique gloss. l. 46. de paci. ubi vide simul exemplum] l. cum pater 77. §. libertis 27. ff. de legat. 2. l. si judex circumvento 41. ff. de minorib. l. potest 71. ff. ad Leg. Falcid. l. si quis in conscribendo 29. C. de paci. l. quoties 13. C. de fideicom. l. 2. C. ut in possess. leg. l. penult. C. de Episcop. & cleric. cap. ad. apostolicam 16. de regularib. cap. si de terra 6. in fin. de privileg. Bart. in l. 1. C. de paci. Anton. Gomez. var. tom. 2. cap. 13. num. 17. Menoch. cons. 89. n. 97. Surdus cons. 198. num. 2. Vitalis de Camban. in tract. clausular. pag. 241. n. 9. Cardinalis Mantic. de tacit. & ambig. convent. lib. 12. tit. 18. num. 20. Monet. de opt. canonica. cap. 3. num. 207. & cap. 6. num. 4. Mar. Anton. var. resol. l. 1. resolut. fin. cas. 13. Ferrer. in Constitut. Catalonia. gloss. 4. num. 86. Rot. decif. 265. num. 3. apud Farinac. p. 1. recent. Ambrosin. Perus. decif. 3. num.

num. 15. Intellige, si ipsius renunciantis tantum, & non alterius favorem concernat, *cap. cum tempore 5.* & *ibi Panormitanus n. 2.* de arbitr. & sic quando ipsi renuncianti principaliter, nec secundariō favor concessus est, *Joan. Mar. Novar. quest. forens. lib. 1. quest. 76. per tot.* [Excipe, si renuncatio verita per Leges prohibitorias, vid. Perez. *num. 3. Cod. ne fidejuss. dor. dentur.* & Pacius Anal. *C. Quando imp. inter pupilos. num. 7. cap. diligentia 12. in fin. extr. de for. comp.* verbi causa, si aliquid constitutum sit, non tam in favorem privatum personae, quam publicum ordinis. Quaratione etiam utitur *Wesenb. in Com. C. de SC. Vellejan.* *num. ult.* negans mulierem illi *SCro.* renunciare posse; quia *SCrum illud non in solius mulieris favorem factum sit, sed etiam contineat respectum aliquem publica honestatis: quia intercedere virile munus sit.* Hinc Gail. *1. observ. 40. num. n.* negat, patrem renunciare querelae inofficio donationis: quia ea non tam favorem patris, sed & liberorum concernit, nec beneficio, *I. bac. Edictali 6. C. de secund. nupt.* nec *I. si unquam 8. C. de revoc. donat.* Arum. *disp. 7. tbcf. 2.*

At limitationem hanc dubiam iterum reddit inculpatio Cujacii, *ad d. cap. 10.* qui ait, hanc limitationem fucum contineare: quia Clericus renuncians non infringit jus Universitatis, seu catorum Clericorum, sed suum, *I. 2. & I. 7.* *Quod cuius univers.* Responderi potest cum Barbosa *ibid. num. 4.* quia permisso seu licentia renunciandi, singulis concessa, denique vergeret in præjudicium ordinis, vel potus fori Ecclesiastici. Ex hoc igitur capite & argumento non male glost. & Dd. communiter inferunt, miserabiles personas non recte privilegiis hisce renunciare: (1) quia sic contra mentem Imperatoris prorogarent forum, (2) quia imbecillitati eorum sic facile imponeretur.]

V.

FAVOR publicus præfertur privato, *I. unit. Cod. de officio Comit. sacrar. largit. Joan. Mar. Novar. quest. forens. lib. 1. quest. 34. num. 3. cum seqq.*

VI.

FAVORES sunt ampliandi, *I. cum quidam 19. ff. de liber. & postibum, cap. odia 15. de Regulis Juris. n. 6. Thom. de Thomas. reg. 209. Joan. Maria Novar. in praxi elect. & variat. fori, quest. 5. num. 5. & 6. sect. 2. pag. mibi 142. & question. forens. lib. 1. quest. 23. num. 15.* [Odia vero sunt restringenda. Speculat. de disp. & alleg. §. 53.

per. vel in Masculinum. Unde cum favore qvorundam, & aliorum odio aliquid sit statutum, dispositio illa non odiosa, sed favorabilis videtur, Decius in *I. venia. C. de injus vocand. Jo. Cro. in l. omnes populi. ff. de Just. & Jur. Aym. Crav. conf. 18. num. 10. vol. 1.* Favorabilis igitur in dispositione ejusmodi facienda interpretatio, ut favor extendatur, *cap. cum dilecti 6. de donat. Alexand. conf. 13. col. 4. vol. 2. Dec. conf. 49. col. 3. conf. 76. col. 2.*

CAP. XIX.

De Feris bestiis & manivfactis.

Axioma I.

Quousque fera bestia proprietales à nobis detinetur, eosque nostra est.

Ratio: quia eosque possidetur: ex possessione autem in hac materia dominium dependet.

Amplia: ut non solum intelligatur detentio corporalis, sed etiam quæ si solo animo. Nam quamdiu fera bestia in conspectu nostro est, tamdiu nostra manet. *§. 12. Inst. de Rer. Divis. Modò non difficilis fuerit ejus persecutio *I. 5. pr. ff. de A.R.D.* sic enim cessare videtur animus possidendi.*

II.

Quamdiu fera bestia habet consuetudinem revertendi, tamdiu manet in nostro dominio.

Ratio: quia tamdiu possiderur *I. 13. §. 16. ff. de acquir. poff.* Manente igitur possessione earum manet etiam dominium, quod possessione nititur.

Exemplum est in pavonibus, columbis, avibus. Videntur vero revertendi consuetudinem exuisse, si per triduum emanerint, modò sua sponte sine insidiis absuerint. *Conf. I. 8. §. 1. ff. Fam. ercif.*

CAP. XIX.
De Feudo.

Axioma I.

Feudum antiquum non potest concedi ut novum, die Natur und Eigenschaft eines Stain. Lehens kan nicht verändert werden. *Gail. Lib. 2. obs. 49.*

III.

Feuda etiam majora ex consuetudine Germanie dividuntur. *Gail. Lib. 2. obs. 153. num. 1. Besold. thes. præt. verb.* Abtheilung der Herrschafften.

IV.

Nobiles in Germania non raro prædia sua alodialia, castra, oppida, pagos, liberè ob protectionem cedunt superiori, ab eoque iterum accipiunt in feudum, vulgo feuda oblata aufgetragen Lehen vocamus. *G. Everhard. Vol. 1. conf. 49.* sed haec feuda ex levi causâ forte ob non petitana investituram non habentur pro commissis. Besold. *P. 2. Cons. 37. n. 83. seqq. & in Thes. Præt. verb.* aufgetragen Lehen.

IV. Mo-

IV.

Moribus Germania Jus Feudi venditi peculiari domino refutandum inque emtorem transferendum; sed est in arbitrio domini vasallum illum novum recognoscere vel non. Besold. *Theſ. præc. verb. Aufloſung der Lehen.*

V.

Quicquid datur in feudum, potest etiam subinfeudari, & vel totum feudum, vel pars ejus diuidia, terria, quarta, 2. F. 9. Subinfeudatio autem requisita sunt, ut fiat¹ (1.) persona æquali vel meliori 2. F. 26. (2.) iisdem conditionibus, (3.) sinceræ & sine fraude. Myns. *Cen. 1. obs. 62.* Wehn. *in obs. præc. verb. Uffier Lehen.* Fraudis nimis suspecta est subinfeudatio, si (1.) fiat accepto pretio, (2.) prætextu ejus alienatio & venditio tegatur, (3.) à vasallo, liberos aut heredes non habente, fiat Schrad. *de feud. p. 8. c. 2. n. 15.* Besold. *confil. 108. n. 12. seqq.*

VI.

Feudum in dubio præsumitur masculinum, id que deficentibus masculis ad dominum recidit, nisi pro more etiam feminae succedant. Rosenthal. 2. *concl. 8.* Quod accidere solet (1.) in feudis feminis. Besold. *Theſ. præc. verb. Kunkels Lehn.* (2.) pignoratis. Gail. *lib. 2. obs. 159. n. fin.* Fich. 2. *confil. 7.* Besold. *verb. Pfand Lehen.* (3.) Ecclesiasticis; hinc dicitur: der krumme Stab schleift niemand aus. Besold. *Theſ. præc. verb. Krumstabisch Lehen.* (4.) Curmedicis. Wehn. *obs. præc. verb. Lehnmann.* add. Myns. *Cen. 4. obs. 91. seq.*

VII.

Feudi concessio non facit subditum differtq; juramentum subjectionis & fidelitatis. Besold. *Theſ. præc. verb. Lehnmann.* add. Myns. *Cen. 4. obs. 91. seq.*

Servitia vasallitica tempore belli potissimum præstantur, ad qua dominus vasallos per literas, Aufgebots-Briefe citare solet, sed & per alium que idoneum Ebenbürtigen ea præstari possunt, nisi persona industria sit electa. Besold. *Theſ. præc. verb. Lehen Ritterdienst.*

IX.

Ludicra quandoque sunt servitia, veluti ut vasallus cantilenam canet coram dominâ, vel portet tanam viridem, vel alaudam boum currū offret aut avicularum minimam, ein Röniglein/ Daunschlüpfferlein/ ut ranis imponat silentium. Turpia vero sunt & illicita hæc, ut vasallus quotannis faciat unum saltum, unum sufflatum & bumbulum: ut dominus primâ nocte cum sponsâ vasalli concubat. Limn. *injur. publ. lib. 1. cap. II. num. 97.*

X.

In feudo novo regulariter collaterales non succedunt, nisi sint consecuti per investituras similitaneam, daß sie mit belehnet werden und die gesamte Hand haben. Gail. *lib. 2. obs. 151. n. 4.*

CAP. XX.

Festinatio, Præcipitatio.

Supra Præcipitantia. Extensoralitas.

Axioma I.

Et Festinatio & mora nimis taxatur, l. 7. §. 10 de admin. & peric. tut. qui autem medium tenet, acceptior est. Cujac. *ad l. 15. §. cum ante 7. de jur. fisc. per illum textum.* Hinc eleganter inquit Augustin. in can. quaro ergo 21. cauf. 6. q. 1. Non audeo sententiam precipitare, vid. l. 3. & ibi Observations Mornaci, si pars hered. pet. Sæp. tamen coguntur Professores prefestinare, præterlabente hora. Cujac. *lib. ii. reffons. Papin. in l. 9. de usur. pag. 479.*

Nemo est in judiciis præcipitandus, man soll niemand übertreiben, l. 1. §. 12. de successor. Edict. l. 6. de interrog. in jur. fac. Ratio, quia præcipitatio est justitia noverca, vid. late Harprecht. ad princ. inst. de offic. judic. n. 22. & seqq. & plerumque ob temporis angustiam & festinationem non omnia ad amissum rediguntur in judiciis Harten. Pistor. 4. q. 25. n. ult. quod præsertim in criminalibus causis locum habere debet, l. 1. C. d. requir. reis, sicut nec JCrum dectet se ex tempore resolvere. Hiltrop. 1. de Processibus. cap. 19. n. 133. Plea coim periculi reest, subito evomere, quod diu non concordet: μέγας δὲ κύριος εὐδόκιμος ἐφεύρεται δὲ τὸν ἔπειλας, ut ait Epistetus; sive ut Aristoteles in problematibus duobus locis; celeritate plerumque delinquitur. εἰ τῷ τοχεῖ ἡ διαγραφὴ πλείων. A Fabrottus replicat. advers. Salmas. pag 147. Et conqueritur Ernestus Cothmann. 1. confil. 29. num. 129. de quibusdam, qui sine cunctatione & dissidentia prudente, (qua tam omnis consiliū recte caput est) calamum arripiunt, & testamenta quævis expæscripta aliqua communī formula condont, & hæc suā nimis & abundatim scientia non tantum voluntatem testantium impediunt, sed & totam penè Jurisprudentiam evertunt. Elegans exemplum refert Paulus de Castro: Baldum, cum adhuc puer esset, argumentatum esse contra Baratolum de casu unius legis, productio textus Hieronymus Cagnonus in amb. ex causa. C. de liber. præter. n. 50. dicit fuisse l. cum mater 28. ff. de offic. testam. l. si instituta 27. l. ult. ff. d. tit. Baratolumque stupefactum, laudasse pueri ingenium, & in crastinum dixisse se responsurum. Quod imitatus est postea seculi sui Phoenix, & eximum juris Romani decus Jacobus Cujacius. Sæpe enim responses ad propositas in jure dubitationes, rejecit in aliquem diem, addita hujus facti sui ratione idonea & prægnanti: Nolle se autoritatem, tot annis in jure acquisitam, una calida & festinata response, in discrimen adducere. Not. Mich. Piccart, in obs. bish. decur. II. cap. 10. Vereor autem, ne in magno viro & exercitatio more Gallorum defuerit: impotentiam enim ei manifeste objicit Robert. 1. animadv. ult.

II.

Festinans ad utrumque, neutrum bene peragit. Speculat. de Assessoribus. §. finali.

III.

Festinatio nimis suspicionem inducit g. Bald. confil. 219. vol. 4. Hyp. Marsil. in l. unius. sero, qui ulro. n. 6. de quæst.

CAP. XXI.
De Fictione.

Axioma I.

Fictiones non sunt perpetuae, nec unquam, nisi semel, sunt; ita ut, postquam casus in re facta contingit, redeat res ad suam naturam. Ant. Mor. nac. in observat. ad l. 13. ff. de Adopt. ubi elegans exemplum subiicit: Si tabulis nuptialibus covenatum sit, pecunia, quæ in dotem datur, partem forte immobilem, seu habendam esse pro immobili, ut scil. maneat proprium sponsæ patrimonium. Quemadmodum hoc sit resp. societatis; ita soluta matrimonii societate immobile amplius non censemebit id, quod, ut ejusmodi esset, societatis tantum gratia fictum fuerat.

II.

Multa colorata & fictitia in jure sunt, Hering. cap. 6. de fidejuss. n. 101. velut venditio & locatio unius nummi. l. si usf. 66. de jur. dot. (2.) in publiciana (3.) actionibus, quæ dantur bonorum possessoribus, quas fictitiae propterea appellat Ulpianus in lib. regular. tit. 28. & pen. (4.) in traditionibus tacitis, l. 2. pro soc. (5.) in tacitis hypothecis, t. t. in quib. caus. pign. vel hypoth. (6.) in actione inofficiis l. 2. de inoff. (7.) in privilegiis, l. jubemus 14. §. scientes. C. de SS. Eccles. & nullum est in jure frequentius verbum, quam fingitur, videtur. addit. Cujac. in Com. ad l. 20. de R. C.

Hanc regulam declara, quod fictiones in jure hæ tantum admittantur, quæ naturæ & juri convenientiunt. Cujac. in recitat. C. de furt. Vid. Dn. Bicc. de Acq. poft. q. 12. p. 168. & quæ nituntur æquitate. l. denique 19. ex quib. caus. maj. Grib. de rat. stud. c. 18.

Limita 1. quod licet omnes fictiones sint super facto, Bart. in l. non dubium 5. C. de legib. juris tamē fictiones non pertinent ad ea, quæ sunt facti, l. 19. ex quib. caus. maj. Ant. Fab. 1. Jurispr. Papin. 2. part. 5. illat. 3. addit. gloss. & Bart. in l. verum est 31. ff. de R. I.

2. Quod duas fictiones non concurrant circa idem. l. 1. & ibi Dd. & Bald. Cod. de dot. promiss. nisi in casu, l. captum 9. & ibi Bald. C. de poftim. revers. vid. Bart. in l. singularia 15. in princ. ff. de reb. cred. & in l. si verò non remunerandi 12. §. Marcellus 1. ff. Mandat. nisi procedant à diversis principiis. Bart. in l. gerit. 88. col. ult. de acqu. hered. & in repet. l. si is, qui pro emtore 15. q. ult. ff. de usf. Omnis enim fictio super alia fictione probatur, latè Bart. & Jafon. in l. si quis pro emtore 15. C. de usf. la Torre de Cambis disp. 1. q. 4. n. 27.

3. Quod fictiones legis non extendantur ad impossibilia. l. qui ad certum 14. ff. locat. & Bart. in l. Gallus 29. de lib. & poftib. septem tamen casus fallentes iterum notat Joh. Crot. in l. 15. de usf. 23. vers. pro resolutione, sic verbi causa, facta infecta fieri nequeunt. Bart. in l. ead. pr. de duobus reis.

4. Nec locum habent super non existentibus. l. cum. qui 56. de verb. obligat. l. quotiens 14. de-

Novat. Bart. in l. singularia 15. verb. veniam ad tertium. de reb. cred.

5. Fictio translativa non procedit, nisi ambo extrema sint habilia, videlicet extremum à quo, & extreum ad quod. Joh. Crotius in l. si is, qui pro emtore 15. ff. de usf. cap.

III.

Fictionis est, ut relatum dicatur in referente, Cephal. consil. 253. n. 7. hoc est, ut dicantur nominata, Ripa in l. air. Prætor. 5. §. si judex 1. n. 1. ff. de re judic. inesse tamen proprie dicuntur, l. Titia 134. §. fin. vers. perinde. ff. de V. O. & est communis opinio, d. l. 5. §. 1. de Re Judic. vers. quasi quantitatem, quæ dictio quasi improprieta tem atque fictionem significat. l. item. cum gloss. ff. ex quib. caus. maj. gloss. in l. facto 60. de cond. & dem.

IV.

Omnis fictio restringenda, nec ultra casus expressos extendenda, & sic intelligenda, quo minus tertius laudatur. Pruckm. consil. 2. num. 238. V. G. Forster. 2. observat. 25.

V.

FICTIO idem operatur, quod veritas, l. 1. ff. de adopt. l. cum ex oratione 44. ff. de excusat. tut. [cap. cum dilectus 14. & seq. de Cler. non resid.] Pichard. in princip. Inflit. quibus modis testam. infirm. n. 8. Surdus consil. 488. n. 16. & consil. 349. num. 45. ubi intelligit, in fictione legis. [Nunquam tamen procedit ad veritatem inducendam, Bald. in cap. contingit. col. 2. vers. dicunt Dd. extr. de dol. & contumac. per d. in bello. 12. §. facti 2. de Captiv. ubi ea, quæ facta sunt, nulla constitutione infecta fieri posse dicuntur. Michaël ab Aguirre Apolog. part. 2. n. 202. apud Befoldum 1. consil. 1.] Et tantum operatur in casu ficto, quantum veritas in casu vero, l. un. in princ. C. de rei ux. act. l. 1. §. hoc senat. 5. ff. ad SC. Treb. cap. ad audienciam 15. de Cleric. non resid. [Socinus consil. 23. col. 6. vol. 1.] Everhard. in topic. legalib. à vifictionis. n. 4. cum seqq. Pichard. d. loc. n. 5. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 51. n. 28. Rot. decis. 104. num. 3. & decis. 266. num. 8. & decis. 319. num. 3. apud Farinac. p. 1. recent. Decian. respons. 11. num. 150. lib. 1. Joh. Mar. Novar. quest. forens. lib. 1. quest. 143. num. 13. Quia paria sunt, esse talem, vel haberis protali; unde si statutum dicat, quod aliquis habeatur pro civi, erit civis vere, & realiter, quando concurrit potestas in disponente, sicut in statuentibus, ut possint creare civem verum eum, qui non est, Paris. consil. 71. Consultatio absoluta. n. 5. lib. 1. Corn. consil. 189. n. 5. lib. 2. Bald. consil. 480. Vis a petitione. pr. vers. Sed his non obstantib. lib. 3. Ruin. consil. 227. Quia

Quia Manfredus n. 2. lib. 1. Hippolyt. Rimon. consil. 23. n. 10. cum multis seqq. lib. 1. Ratio est, quia quando verba proferuntur ab eo, qui habet potestatem faciendi, licet sonent in fictionem, quod licet habeat pro tali, tamen faciunt vere talem, Castren. consil. 6. col. fin. vers. cum igitur lib. 1. ubi quod res judicata, quae pro veritate habetur, idem operatur, ac si esset veritas. Alex. consil. 2. Uffs. n. 10. lib. 1. ubi quod quando lex mandat aliquem, illegitimum haberi pro legitimo in causibus obstaculi litis civilis, intelligitur verus legitimus, & non fictus; fecus afferens, si obstatet Jus Gentium, vel Canonicum in lege seculari, Anton. de Butr. consil. 20. circa medium, ubi extendit generaliter in omni actu pendente a potestate legis, vel statuti, quia si per verba fictionem denotantia est heres vere, & non ficta, quia potestas legis hoc operatur, Bart. in q. 3. in princip. num. 8. ubi quod in adoptione, quae est facta filio, tantum operatur fictio, sicut veritas in vero & naturali filio, & num. 10. quod tantum operatur fictio confessio, quantum vera. Unde ex dictis colligitur, non posse fingere Principem id, quod impossibile est, nec verum esse potest, l. adoptio 16. ff. de adopt. l. si ut terro. 5. ad fin. ff. commodati. Decian. resp. 89. num. 11. vol. 2. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. si post. num. 29. in ult. impress. Fictio quando veritas praeferatur, vid. Cardinal. in Clement. quod circa 6. quest. ult. DD. & Alexand. in l. filio, quem 22. de lib. Et post. hum.]

VI.

FICTIO Juris naturam imitatur, in quantum potest, l. adoptio 16. ff. de adoptionib. Bartol. & ceteri in l. si is, qui pro emptore 15. ff. de usucap. Pichard. ad princ. Institut. quibus modis testamenta inserviuntur. n. 5. Francisc. Molin. de ritu nuptiar. lib. 1. compar. 26. n. 22. Sigismund. Scacc. de commerc. Et camb. §. 6. gloss. l. sub n. 30.

VII.

FICTIO cessat, ubi veritas locum habere potest, l. 15. §. 3. l. 16. ff. de adoption. Decianus consil. 11. num. 139. lib. 1. ubi quod fictio semper cedit veritati, Cardinalis Tusch. tom. 5. lit. F. conclus. 221. num. 12. quia ubi concurrunt veritas & fictio, semper veritas praeferitur & attenditur. Angel. Aretin. consil. 135. Intellecto. n. 11. in fin. cum seqq. vers. quin imo. Francisc. Curt. jun. consil. 63. n. 4. ubi quod quando fictio & veritas tendit ad eundem finem, inspiratur magis veritas, quam fictio.

CAP. XXII. De Fideicommisso.

Conf. tit. Substitutio.

Axioma I.

Quoties in testamento vel Codicillis verba diriguntur in heredem, ut ipse quid faciat, toties fideicommissum potius est, quam legatum: quia h. m. verba sunt obliqua, & res per heredem dum ad legatarium transit, obliqua autem verba fideicommissum constituantur.

Exemplum est, si heredi meo injunxerim, ut domum Mevii rescribat, &c. vid. §. 31. Instit. de Legat.

II.

Quoties fideicommissum sub nomine partis quota, i. e. hereditaria relinquitur, toties universalis est.

Ratio: quia heredis appellatio semper continet jura defuncti, licet minima pars nomine hereditaria relinquatur.

III.

Quoties fideicommissum sub nomine partis quantae, i. e. expressa quantitate relinquitur, toties est particulare, quia res singularis relata, jura non continet, v. g. si vestis, argentinum aut certa pecuniae summa relinquatur.

IV.

Quoties de successione fideicommissi queritur, toties secundum juris communis ordinem succeditur; dum enim testator aliud non expressit, videtur se conformasse juri communi,

Exemplum: si liberis fideicommissum relietur, locus erit representationi. Conf. Carpov. P. 3. Consil. 8. Defin. 26. Struv. Jurisprud. Rom. Germ. Forens. Lib. 2. tit. 26. §. 5.

V.

Quoties non cognatus fideicommisso gravatus, ut post mortem Testatoris cognatis restituatur, toties illi restitendum, qui tempore mortis Testatoris fuit proximus.

Ratio consistit in presumpta voluntate Testatoris, & quia talis fideicommissi dies statim videatur cedere a morte testatoris, hinc ut ille, qui tunc temporis proximus fuit, antequam dies veniat, moriatur, ad heredes tamen jus suum transmittit.

Exemplum est in uxore, vel alia persona extranea fideicommisso gravata.

VI.

Quoties cognatus fideicommisso gravatus, ut illud in cognitione relinquatur, toties illis debetur, qui heredi sunt proximi, non tempore mortis Testatoris, sed suorum.

Ratio iterum consistit in presumpta Testatoris voluntate, quia tantum prospexit, he bona ad extraneos devolverentur, sed ita manerent in familiâ, ut alii succederetur. conf. Struv. in Syntagm. Jur. Civil. Exercit. 16. & 19.

VII.

Quocunque casu in successione ab intestato locus est representationi, eo casu etiam in fideicommisso, Rationem vid. in Axiom. IV.

IX.

Quoties quis rogatus est hereditatem restituere, toties id restituere debet, quod jure hereditario habet.

Ratio: quia Testator de illo tantum sensisse videtur, quod hereditatis appellatione continetur.

Exemplum: Prælegata igitur & Fideicommissa non sunt restituenda, l. 96. in fin. de Leg. 3. quatenus scil. à cohædere sunt relicta, Gail. l. 2. obs. 135.

Limita: nisi verba essent universalia. Brunnum. ad d. l. 96. n. 2.

IX.

Quoties quis rogatus est omne id restituere, quod ex hereditate ad eum pervenit, toties restituit, quod quoque titulo ex hereditate habet, quia sic Testator de omnibus sensisse videtur, quæ ab herede percipiuntur. l. 16. Cod. de fideicommissis.

CAP. XXIII.

Fidejussor.

Axioma I.

Cuiuscumque competit libera de rebus suis disponendi facultas, illi competit etiam potestas fidejubendi. Quia in fidejussione obligantur res pro alieno debito. Pupillus igitur nequit fidejubere sine tutoris autoritate, sicut nec minor Curatorem habens. l. 3. C. de refit. min.

Limita: ut procedat, nisi quis lege in specie prohibeatur fidejubere uti mulier & miles, l. 31. C. locat.

II.

Fidejussoribus & aliis intercessoribus jura facile subveniunt, vide Cujac. ad lib. XI. Respons. Papin. in l. 9. de usur.

III.

Fidejussor habetur pro solutione. Bartol. in l. rescripto 6. §. 1. de munere & honor. quem vide omnino. in l. statu liberos 3. §. si quis sic accepit 12. de statutis, quod statutum, de carcerando debitore non solvente, non habet locum contra eum, qui fidejussorem præstet, & Bald. in l. fin. C. ad Legem Falcid. dicit, quod si creditor contendat de fidejussore, tunc fidejubere est solvere.

IV.

Fidejussorem invenire, non cuius facilis. Novell. 38. cap. 2. §. 1. & ibi Gothofr. l. 33. §. 2. Cod. de Episcop. & Cler. Cujacius ad cap. pen. extr. de don. inter vir. & uxor. fac. l. 2. §. pen. de judic. A. Faber in Cod. suo de Curat. surios. definit. 6. num. 2.

V.

Fidejussorem ab aliquo exigete, contumelia quædam est, quasi sit ejus fides dubia. l. 17. in fin. de testam. tut. Cujac. in Papin. lib. 5. quæsi. ad l. 8. de prætor. stipulat.

VI.

Fidejussor indemnitatibus habet quoque privilegium excusationis. Gail. l. 2. obs. 27. Speckh. 3. cl. 1. q. 32. Besold. thes. præf. verb. Schadloßburg/ non vero, qui se ut principalem constituit, der sich verschreibt als ein Selbstschuldner / dis-

sent. Gail. L. 2. obs. 28. vid. Besold. thes. præf. b. verb.

VII.

Confidejussores, qui se pro indiviso obligant, die sich sammt und sonders für eine Summe verschreiben/ non gaudent beneficio divisionis. Hering. de fidejuss. cap. 17. num. 15. Schneider. tit. Instit. de oblig. rubr. de Pactis num. 19. Besold. Thesaur. præf. verb. unterschiedene Bürgen. Speidel. in Notabil. verb. sämlich und sonders lich.

IX.

Ad fidejussorem fidejussoris seu succedaneum fit regressus, si primus labatur ad inopiatn. Speckhan. 3. Clas. 1. quæsi. 32. Besold. thes. præf. verb. Rückburg.

IX.

In causâ criminâl admittuntur interdom fidejussores, qui reum judicio fisi, vulgo auf ein wiederstellen/ sub certâ pecunia summâ prominent, ad quam tenentur, si reus aufugiat, so hoch si ihn ausgebrügt haben. l. 1. 2. & 4. ff. de custod. reor. Reut am tamen in flagrantem crime deprehensius vel fugâ delicti, non relaxatur sub fidejussoribus. Coler. decif. 107. Wehner. in obs. præf. verb. Handhaftige That.

X.

Fidejussio præstata sub poenâ corporali nulla est. Vir. 2. decif. 215.

XI.

Fidejussor potest agere ad liberationem (1.) si diu in obligatione steterit, (2.) si debitor bona dilapidet, (3.) si solvere condemnatus sit. cap. fin. X. de fidejuss. Gail. L. 2. obs. 29.

XII.

Tempore solutionis prorogato debitori non liberatur fidejussor, nisi ad certum tempus fidejussiterit. l. 7. C. locat. l. 13. §. 11. ff. cod. Gail. L. 2. obs. 30. Myns. Cent. 6. obs. 53.

CAP. XXIV.

Fides bona & mala.

vid. supra lib. 2. cap. 20.

Axioma I.

Omnis contractus sunt bona fidei. 4. C. de Obligation. & Action. Huic regulæ gravissime communis illa distinctio in contractus bona fidei & stricti juris in l. 13. C. de pact. l. 3. C. in quibus causa, in integr. refit. l. 3. C. de reb. credi fundata videtur obstat. Unde declarationis gratia notandum vocem bona fidei dupliciter sumi: (1.) quatenus opponitur negotii stricti juris, & hoc in sensu superior regula fallit. (2.) Quatenus opponitur mala fidei & dolo, & haec tenus recte ea procedit. adde l. 11. §. 1. & l. seq. ff. de dolo l. 10. in pr. Mand. Pac. An. Cod. b. nam. 5. & 6. Bachov. 6. diffut. de Aet. tb. 17. aliter hanc difficultatem dissolvit Gifan. ad. d. l. 4. & Rittersh. 3. diff. 9.

II.

Bona fides etiam est incredulitas, seu alteri non credere, licet verum denunciari. l. pen. præ em. Quia

Quin dolo caret, qui non credit denuncianti.
Cujac, in Paul. ad l. 2. Quod falso tutoe. per il-
lum textum.

III.

Mala fides & dolus differunt, l. 4. C. de crim.
expil. hered. ubi mulier, concreta rem mariti
mortui, sciens prudens, est in mala fide, adeoque
restituere cogitur etiam fructus consumptos: neq;
tamen in dolo esse singitur, cum adversus eam
actio famosa non detur. Sic & non sequitur: hic
non est bona fidei possessor; Ergo mala fide pos-
sideret: Vel, hic non est mala fidei possessor; Ergo
bona fide possidet. Tamen si optimè sequatur: hic
est bona fidei possessor. Ergo non possidet mala
fide, & econtra. Nam bona fides, & mala fides
non sunt contraria immediata; sed datur me-
diom inter fidem nec bonam, nec malam, ut in
dubitante. At bona fides, & non bona fides sunt
contraria immediata, Covarruv. in cap. possessor.
§. 5. n. 2. & 3. de R. I. in 6. Zaf. in l. 3. §. ult. n. 9.
de acq. vel am. poss. col. 272.

IV.

Bona fides possident tantundem praestare so-
let, quantum veritas. l. 136. de R. I. Wcf. de publ.
in rem act. n. 2. in fin.

V.

Bona fides & justus titulus differunt, pr. & tit.
I. de usucap. aliquando tamen praestat titulum
præsumtvum. l. 10. si serv. vind.

VI.

Mala fides probatur ex eo, quod res non sive
sua, quia scire debuit, esse alienam, l. fin. C. unde
vi.

VII.

Mala fides defuncti non nocet heredi. Ale-
xand. consil. 4. num. 1. vol. 2. quia successor ju-
stam ignorantiae causam habuit. l. qui in alterius
42. de R. I. cap. cum quis 14. de R. I. in 6. quod
verum est quod ea, quæ facti sunt & spectant
ad colligendos fructus, non ad ea, quæ juris, ut
est uiccupio. l. 11. de divers. & temp. prescr. Am-
pliations, limitationes & fallentias vide in tom.
Reg. Jur. 2. p. 51. sub lit. M. ubi plurimi citantur
autores.

IX.

FIDEM fallere, & promissa non adim-
plerere grave est, l. 1. in princip. ff. de consti-
tut. pecun. l. 1. ff. de pactis. l. 11. §. 1. ff. de
act. E.V. Hippolit. sing. 42. Rom. consil. 52.
In questione. col. 1. vers. cum ergo. Covar-
ruv. de sponsalib. part. 2. cap. 3. §. 4. num. 1.
Tiraquell. l. 13. connub. num. 42. Roland.
consil. 85. n. 3. vol. 3. Lara in l. si quis à libe-
ris. §. si mater. num. 23. ff. de liber. agnosc.
Menoch. consil. 156. num. 22. Matien. l. 2.
gloss. l. à num. 1. tit. 16. lib. 5. novæ Retopil.
Flamin. Paris. de confident. quest. 6. num. 3.
Octav. Glorit. respons. 1. p. 3. num. 268. &
respons. 2. n. 11. Roias sing. 63. à princ. Petr.
Martin. in cap. afferre. de presumt. in verb.
affirme. p. 1. n. 19. Anton. Quesad. divers.
quest. cap. 30. num. 13. ad finem. Menoch.

consil. 156. num 22. Dum hæc inter studen-
dum scriberem, inveni Johann. Andr. in
proem. Decretal. incaute dicentem, quod
Hispanorum mos est non servare fidem,
ubi Baldus col. 6. vers. quere si aliqua, ita
inquit, Cave tibi omnino à Carbalanis, quo-
rum dicta referunt Boer. decis. 179. n. 8.
& Menoch. de arbitr. casu 57. num. 48. Mi-
rror equidem clarissimos Jurisconsultos
ita parum modestè loquutos, nostris fals-
sò imponentes, quod in illis non inveni-
tur, quorum fidelitatem ac fidem mirè
extollunt Titus Livius decad. 4. lib. 4. Mar.
Siculus de Hispanorum morib. lib. 4. prope
fin. Johan. Rendina de majest. Princip. in
verb. non armis solum decoratam. num. 17.
cum seqq. Et ideo Imperatores Rotani
conververunt semper, fidelitate Hispano-
rum nota apud omnes existente, in custo-
diam corporum milites Hispanos adhibe-
bere jam inde à Julio & Augusto Cæsare,
ut recensent Svetonius in August. cap. 49.
Livius decad. 3. Morales lib. 9. cap. 41. Et ita
Sertorius de cognatis non fidens ex inco-
lis Hispanis custodiam habebat, ut obser-
vat Morales lib. 8. cap. 19. & 20. Christiani
enim famuli erant olim Imperatorum,
eosque ut fideliores securius retinebant
in domo & custodia ipsi Imperatores, ut
de Neronis seculo patet ex D. Paulo cap. 4.
ad Philip. Salutant vos omnes Sancti, maxi-
mè qui de domo Casaris sunt: idque no-
tant ejus seculi scriptores, & præcipue
Tertullian. cap. 36. & 37. in Apolog. adver-
sus gentes, & Irenæ. lib. 4. cap. 49. contra ha-
eres. [Fides ergo servanda est, sicut jura-
mentum, alias perjurium committitur,
& infamia incurritur, in Specul. de Arbi-
tris. §. qualiter. vers. sed idem est, si fides.
& in §. sequitur. vers. sed pone, quod com-
promissum. Alex. in l. 4. §. dato. in fin. de
jurejur.]

Amplia l. quod si fidem grave est pri-
vatis fallere, ut haec tenus probavimus,
gravius est Principi ratione dignitatis,
arg. l. presbyteri 8. C. de Episcop. & Cleric.
cap. cum quidam 12. de jurejur. cap. sicut
dignum. 6. de homicid. gravius enim pec-
cat Princeps frangendo fidem, quam infe-
rior & privatus, Paris. consil. 82. n. 49.
vol. 1. Bellon. consil. 37. in fin. Aym. Cra-
vett. consil. 241. num. 19. vol. 2. Rolandus
consil. 1. num. 32. vol. 2. Cephal. consil. 545.
n. 100. Menoch. consil. 1. n. 227. & consil. 27.
n. 24. & consil. 721. n. 3. Rodolphin. de ab-
soluta Principis potestate c. 6. n. 183. con-
veniunt tradita per Peregr. consil. 87. n. 11.
vol. 1.

Amplia II. quod Fides publica etiam hostibus est servanda, *l. conventionum* 5. §. 1. ff. de pactis. cap. noli 3. 23. q. 1. quia est de jure gentium primævo, & sic de jure naturali, & semper continet bonum & æquum, alias Princeps non servans fidem privaretur commercio hominum, quod est summè cavendum, ut ait Castrensi. consil. 318. Viso & examinato, colum. pen. vers. iis non obstantibus. Baldus consil. 343. Illustris Domine. in fin. lib. 2. ubi quod si quis captus in bello licto relaxetur sub jumento de revertendo, tenetur reverti: ubi tamen limitat, quando ageretur de redeundo ad capturam propter debitum civile, quia non tenetur reverti, & consil. 358. *Licet latrunculis*, per totum. eod. lib. 2. ubi quod quando bellum non est iustum vel propter crudelitatem hostium relaxatus timet mortem, non tenetur redire, quamvis promiserit etiam cum juramento reverti. Ethoc Axioma exornant Duen. reg. 16. in fin. Menoch. consil. 109. n. 187. & n. 218. cum seqq. Card. Tusch. tom. 3. lit. F. concl. 335. per tot. Francisci. Molini. de ritu nupt. lib. 2. diff. 13. n. 4. cum seqq. ubi intellectus de personis publicis, non de privatis. [Vid. Bertachini. report. jur. sub bac rubr. fol. 130. fac. 2. col. 1.]

[Limita, quod fides in malis promissis non servanda, cap. in malo promissi 96. & can. non est obligatorium 58. de Reg. Jur. in 6. Thomas de Thomasset. reg. 156. ubi declarat procedere in malis promissis, quæ servari non possunt sine peccato mortali.]

IX.

FIDEM frangunt fides non est servanda, vox est iuriis, inquit Cujas. in c. pervernit. 3. Infra de jurejur. per illum text. l. eum, qui 21. §. 1. ff. de inoffic. testam. l. quaro 54. §. inter locatorem l. ff. locati l. qui fidem 16. ff. de transact. l. Julianus 13. §. offerri 8. ff. de act. empt. l. cum proponas 21. ad fin. ubi gloss. ult. Bartolus, Baldus & Alexand. C. de pactis. [Gothofred. ad l. 21. C. de pact. lit. m. l. 6. C. comm. utriusque.] l. pollicitatione 3. C. de sponsalib. cap. esto subjectus 6. ubi glossa verb. deferatur 95. diff. cap. pervenit. 3. vers. nec tu, ubi gloss. ult. de jurejur. cap. frustra 75. ubi glossa 1. de Regulis Juris, lib. 6. Rolandus à Valle consil. 57. n. 20. lib. 1. ubi dicit, hanc esse regulam generaliem Joh. de Anan. consil. 7. n. 8. Socinus reg. 8. ubi limitat septem modis, [Hippol. Marsil. in sing. 155. incip. frangenti] & Jacob. de S. Georg. in l. cum proponas. 16. vers. nota illud vulgatum. C. de pact. ubi hanc regulam notabilibus modis limi-

tat.] Tiraquell. de retract. convent. §. 3. gloss. unic. n. 19. Thom. de Thomasset. in floribus legum, reg. 129. Joseph. Ludovicus tom. 3. commun. opin. tit. de probat. concl. unic. vers. qualibet enim. pag. m. 423. Menoch. conf. 1. n. 364. Surdus consil. 359. n. 9. Cardin. Tusch. tom. 3. lit. F. concl. 337. per totam. Mar. Antonin. var. resolut. lib. 2. resolut. 17. n. 11. & 13. Christoph. de Pace in scholiis ad leges styl. l. 41. num. 26. Seraphini. de privilegiis Juramenti, privil. 64. n. 15. Cardos. in praxi Judicium & Advocat. verb. fides. num. 2. Farinac. in praxi crimin. part. 1. q. 27. n. 65. Alex. Trentacinq. var. resolut. lib. 3. tit. de verbis. obligat. resolut. 2. Octav. Glorit. respons. 1. p. 3. n. 169. novissimè Noguerol. allegationum juris tom. 1. allegat. 6. num. 70. [Rationem hujus regulæ vide apud Reinking. lib. 1. de regimine seculari & Ecclesiastico, class. 1. cap. 5. num. 89.]

Amplia primò, ut procedat, etiam si in minimo fides deficit. Surdus de aliment. tit. 8. privil. 61. n. 16. Sebaste. Nanci ad l. 2. ff. de jure immunit. n. 2. cum seqq. & ad l. si pater. Cod. de novation. Gonzal. ad reg. Cancellar. gloss. 31. n. 5. cum seqq. Puteus decis. 357. in fin. lib. 3. in utraque edit. ubi dicit, quod propter unum minimum capitulum non servatum obstat exceptio agenti. Unde obligati observari pacta & conventiones, si contraveniunt etiam in uno, non possunt petere sibi observari, ut per Castrensi. consil. 176. Videlur. col. 2. in fin. lib. 2. Natt. consil. 481. in fin. Riminald. jun. consil. 122. n. 30. & seq. lib. 2. quos refert Cardinal. Tusch. d. lit. F. conclus. 337. num. 6.

Amplia secundò, etiam si intervenerit juramentum, ut per Roman. consil. 244. Pro evidenter. n. 2. Ruin. consil. 136. col. 4. vers. quoad aliud. lib. 5. Roland. à Valle consil. 57. n. 21. lib. 1. Cardin. Tusch. d. concl. 337. n. 3. Mar. Antonin. var. resolut. lib. 1. resol. 87. n. 22. [Jacob. de Sanct. Georg. in l. cum proponas. vers. nota illud vulgatum. C. de pact. Jusjurandum enim tacitam conditionem habet, si is, cui datur, fidem non violaverit, fac. l. quidam, cum filium 132. ff. de V. O.]

Quæ quidem ampliatio procedit, quamvis ultra juramentum additur clausula, Rato manente pacto, quia adhuc non tenetur servare fidem & missam, cui non servatur per adversarium. Gozadin. consil. 31. n. 5. Rolandus à Valle d. consil. 57. num. 22. lib. 1. Cardin. Tusch. d. concl. 337. num. 5.

Limitationis loco nota, quod regula hac

hac locum non habeat in contractibus nominatis, post executionem. Baldus & alii in l. incivile 12. C. de rei vindic. Sublimitat Rolandus à Valle 4. conf. 69. n. 41. alias fallentias vid, in Tom. de Regulis Juris sub litera F. pag. 487. & seq.]

CAP. XXV. De Filiatione.

Axioma I.

Filiatio probatur per conjecturas & presumptions, veluti (1.) ex cohabitatione mariti & uxoris, (2.) alimentis, (3.) nominatione & educatione. l. filium eum definimus. 6. ff. de his, qui sunt vel alien.

II.

Probatā copulā carnali probatur quoque filiatio filii naturalis, quia probatā causā probatur effectus. Ita ergo si mulier jurato probet copulam Titii, Titius erit pro patre nati habendus.

Limita: ut procedat (1.) quoad effectus civiles, e.g. successionem; (2.) ut civiliter quidem ita probetur filiatio, vix tamen naturaliter.

CAP. XXVI. Filius, Filia.

Axioma I.

Filius familiæ in publicis muneribus propter familiæ habetur. l. nam quod 14. ad SCt. Trebell. l. 27. juncta l. 78. de judic. Wescemb. in param. de tutel. n. 5. Idem est quoad castræ peculium & quasi, l. 2. ff. ad SCt. Macedon. l. 3. C. de Carpzov. Part. 3. Confit. 14. Defin. 20. num. 2. & seqq. Sed advertendum est: argumentum illud solum procedere in favorem filiorum, ad hoc, ut ipsorum intentio sit fundata, si velint esse heredes, aut petant hereditatem paternam; ut nempe præter filiationem nihil ulterius teneantur probare. Carpzov. d. loc. num. 4. Mantic. de conject. ult. volunt. lib. 12. tit. 1. n. 3. Gail. 2. obser. 128. n. 3. Gedd. Confil. Marpurg. lib. 1. conf. 26. n. 37. & seqq. Everhardus in loc. ab autoritat. num. 9. Neutiquam verò id ipsum in odium eorum est detorquendum, ut scilicet aliorum quoque contra ipsos agentium, propter onera hereditaria, intentio sit fundata. Menoch. 4. pr. sumpt. 99. num. 4. Licer enim filius sit propter jus filiationis: Attamen in arbitrio ejus est, an velit eo jure uni, nec ne. l. ei, qui se 12. de adquir. hered. l. 1. & 2. C. si minor se ab hered. abstin. Carpz. d. loc. num. 6. & 7.

III.

Filius parentum egregiorum præ aliis omnibus ad honores & munera sunt promovendi. l. 13. C. de Advoc. div. jud. tit. 1.

IV.

Filius regulariter sequitur conditionem patris. (Confer infr. loc. de patre) cap. 2. de convers. infidel. Baldus in l. 8. 9. & 10. ff. de Senator. Bartol. in l. fin. ad Municipal. Alex. in l. affinitate 6. ff. d. t. ubi dicitur verum, etiam quoad originem, & sequitur agnationem patris, præstet in concernentibus commodum. Baldus in l. fin. C. de serv. fugitiv. Quod est verum, etiam stante statuto, quod filius denominetur à matre. Bartolus in l. exemplo 36. C. de decur. vid. tamen eundem in l. 1. col. ult. ff. ad Municipal.

V.

Filiorum appellatione qui comprehendantur, vide latè Bertachin. in Repertor. part. 2. lit. F. fol. 137. fac. 2. & fol. seq.

VI.

Quoties versamur in materia favorabili, toties filiorum appellatione continentur nepotes l. 120. §. 1. ff. de V. S.

Ratio: quia favorabilia sunt extendenda.

Exemplum: ita ergo Senatus-Consultum Macedonianum etiam ad nepotes porrigitur. l. 6. C. ad SCt. Maced. ita beneficium à Principe filio concessum etiam ad nepotem spectabit. arg. l. beneficium. 3. ff. de Confit. Princip. Econtra tutor filii datus non etiam nepotibus datus censetur. §. fin. Infl. qui Testam. Tut. dari poss.

Limita: modò eadem ratio militet in nepote, quæ in filio.

VII.

Filius patre vivente non habet jus in legitima, & nihil præter alimenta petere potest de bonis paternis. Mynt. Cent. 4. obf. 25: alendus tamen est etiam in studiis usque ad finem eorum. Gloss. & DD. in L. 5. C. ad SCtum Maced.

VIII.

Filia inscio patre vel iuvito nubens dotanda, nisi indignum elegerit sponsum, Gail. l. 2. obser. 95. non autem redotanda, si dos culpæ ipsius sit perdita. Schneidew. in §. 29. Infl. de action. num. 97.

IX.

Filia cum juramento renuncians hereditati paternæ succedere amplius non potest, cap. quavis de patr. in 6to. non autem removetur à successione fratrum. Viv. 2. decif. 211.

X.

Filia dotata renuncians successioni ob lexis nem enornem potest petere restitutionem in integrum, Gail. l. 2. obf. 147.

XI.

Filius regulariter puniri non debet pro delicto patris. l. 2. §. 7. ff. de Decurion. & ibi gloss. l. 26. ff. de pen. l. 22. C. eod. Hanc regulam cum suis ampliationibus, limitationibus & fallentiis, vid. in tom. Reg. Jur. 1. lib. 6. sub bac rubr. p. 509. col. 2. & pag. 512. col. 2. in fin.

De filio legitimo vid. partus legitimus.

CAP. XXVII.
De Finibus, Terminis.

Axioma I.

Pro terminis habentur mare, flumen ripæ, viæ regales, montes, muri, stipites, valles, fossæ, aggeres, Landwehren / Landgräben / lapides, Marchmahl/ Stein/Güter/Schiedstein/columnæ, arbores cruce signatae, iisque solent addi Carbones & Cineres. Zieriz in Conf. Crim. art. u4. Wchn. in obf. Præt. verb. Gränze.

II.

Fines probantur per libros, testes, famam, aliaque adminicula & indicia. Mysf. Cent. 6. obseru. 25, 26. adde Wehn. obf. præt. verb. Bezirks-Briefs.

III.

Judex vel debet fines manifestos custodire, vel turbatos renovare, vel novos ponere per Geometras & agrimensores, magis tamen sequatur vias publicas die Landstrassen / quam paryas & vicinales. Mysf. Cent. 6. obf. 27. Agrorum vero mensuratio & terminorum positio fieri debet partibus praesentibus ab agrimensoribus juratis, geschworenen Feldmessern und Untergängern. Schneidew. in §. 20. Inſit. de act. in act. fin. regund. n. 21.

IV.

Crimen termini malitiosè morti est species falsa & punitur arbitrio judicis. Conf. Crim. art. u4.

CAP. XXIX.

Finis.

Axioma I.

Omnis agens agit propter finem, & finis est, qui movet agentem. l. Si pater 4. Cod. de hered. inſit. l. Eam. 14. C. de fideicommiss. ubi Baldus. Hinc fine deficiente, deficit effectus. Exemplo l. l. C. de Condit. ob caus. Vigil. in dial. jur. p. 212. vid. supr. sub lit. C. Cessante causa, &c. Et fine existente, cessat res vel actio, quæ ad finem tendit. Exemplum in §. fin. Inſit. de Autor. tut. & l. 65. §. item, si alicuius ff. pro socio. l. 12. §. si quis servum. & posl. l. l. §. interdictum. ff. ut possid. Vigil. d. loc. quare etiam frustra fieri dicuntur, quod factum non relevat. l. aliquando 13. §. si sub conditione 2. ad SCT. Vellejan. l. si quis 6. §. exigitur 2. de edendo. ibi: Nefortè vel superqua-
cuas. & ubi Angel. notat, & concordantes alle-
gat Jacob. de S. Gregorio. Exempli causa, quando cessat causa additionis, ea per calumniam fieri censetur. Baldus in Rubr. C. de fid. inſtrum. n. 12. vers. Comcluso. Hieronym. Magon. decis. Rota Lucen. s. n. 7. & 8.

II.

Quod contra vel præter finem & usum rei fit, ratum non est. Exemplum in l. 3. §. due autem 5. in fin. ff. de Carb. Edict. l. l. §. Exceptionem. vers. cum enim propositum. ff. quarum rerum act. non dat. l. plerique 18. ff. de in jus voc. l. 129. de Regulis Juris.

III.

Qualis est finis, tale quoque censetur id, cuius

est finis. Exemplum in l. i. §. hujus studii. ff. de l. & l. l. 4. §. itemque fieri. ff. de alienat. jud. mut. cauf. fact. l. si quis sit 17. §. item apud. ff. de adi- lit. Edict.

IV.

Finis est duplex, τέλος ως και τέλος §. Ita finis, cui fit medicina, est ager: cuius contrarium est sanitas. Hugo Grotius in defens. fid. Cathol. adver. Socin. cap. 1. p. 3. Wcl. in pam. de pæt. n. 8. Unde non datur finis ubi principium, non præcessit, & non dicitur desinere, quod nunquam coepit. l. 96. de condit. & demonſtr.

V.

Causa finalis separanda est ſeptenimo ab impulsiva. Ita enim defectus causa finalis facit locum conditionis caus. dat. cauf. non seq. Defectus autem causa impulsiva tunc demum nocet, cum per eum ipsum stat, qui implere debet, quo minus impleat. Ant. Fab. 45. de Err. Pragm. c. 9. pag. 991.

VI.

FINIS est primus in intentione, & ultimus in executione, l. l. C. de execut. rei judic. [Grotius lib. 1. de relig. Christ. p. 39. Scalig. lib. 1. in Aristot. de plantis. pag. 102. & lib. 2. de plant. pag. 292.] Aristot. lib. 2. Physic. cap. 7. queſt. 20. art. 2. Tiraquell. in tract. Cessante cauf. limit. l. n. 6. Egid. in proem. decret. super gloss. rubr. 9. ubi subdit, quod finis movet efficientem, efficiens præparat materiam, & tandem in eam præparatam inducit formam, ex quibus finis & effectus causarum efficitur. Surdus confil. 67. n. 30. & confil. 133. n. 21. & confil. 199. n. 12. & confil. 217. n. 4. Giurba in confvet. Messanens. cap. 1. gloss. 4. num. 112. Card. Tuscl. præt. concl. tom. 3. lit. F. conclus. 378. n. 11. de fine cui competit judicare, convenit etiam judicare de mediis, Philosophus lib. 1. Ethic. cap. 1. text. in cap. præterea 5. de offic. deleg. nam media se- quuntur naturam sui finis, & ab eo regulantur, l. oratio 16. ff. de sponsalibus. [Et proprium quidem est Philosopherum in causis inquirere, Jcti ubi finem habent & effectum, de mediis non adeò sunt solliciti. l. mulier 22. ad SCT. Treb. l. si mater 3. C. de Inſt. & Subſt.

VII.

FINIS actus est expectandus, l. diximus 4. ff. de excusat. tutor. Everhard. in Topic. legalib. loco 100. Tiraquell. de retrah. lign. ad finem tir. num. 18. 19. & 23. Mar. Giurba in confvetud. Messanens. p. 1. cap. 1. gloss. 4. tit. 12. [non quod præfens est, Ce- phal. 3. confil. 329. num. 22.] Et attendi debet in dispositionibus, qua ad certum finem facta sunt, ut contrarium non operentur, quia in præteritis finis est pri- mus in intentione, & finis de Jure com- muni est victoria, [Cothm. lib. 1. confil. 9. n. 112.]

n. 112. & seq.] Oldrad. consil. 283. in princip. quem refert Cardin. Tusch. d. conclus. 378. num. i. inducta enim ad unum finem, non debent illius oppositum operari, l. legata inutiliter 14. ff. de admend. leg. Socinus consil. 38. col. 2. vol. 1. Menoch. consil. 151. num. 30. & consil. 170. num. 11. & consil. 362. num. 34. Octav. Glorit. respons. 1. part. 3. num. 39.

IX.

A FINE res denominatur, l. ex imperf. 23. ff. de legat. 3. l. rem non novam 14. §. fin. C. de Iudic. l. sed & si quid 25. §. 1. ff. de usufructu. §. omne autem jus ult. Inflit. de Jure naturali. Gentium & Civilis. cap. fraternitatis 6. §. fin. de frigidis & maleficis Bart. Perett. ad Extravag. Ambitiose. de rebus Eccles. non alien. pag. 93. num. 23. & 24. Albanus consil. 52. n. 7. Surdus consil. 164. n. 32. Cassanat. consil. 45. n. 107. Giurba ad consuetud. Messan. p. 1. cap. 1. gloss. 4. n. 112. vers. ut omnia. [Finis enim designat, quae res censenda sit. textus in cap. fraternitatis §. ult. de frigid. & malefic. ubi Bartol. n. 10. l. sed & si quid 25. §. ult. de usufr. Gail. lib. 2. observ. 52. n. 7. Finis enim est nobilior omnibus, quae sunt ad finem. l. 19. §. 13. de aur. & argent. leg. Aristot. lib. 3. Top.]

X.

FINIS intelligi debet, ut convenientia suo principio. Surdus decif. 43. n. 15. [Baldus in l. quamvis C. de fideicommiss. & ideo modus agendi, seu excipiendi inspicitur, ut inde finis colligatur, glossa magna in fin. in cap. hac quippe 10. 3. qnaest. 6. quam singularem attestatur Baldus in l. Papinius. col. penult. Cod. de sent. & interlocut. & in l. nec quicquam. §. ubi decretum. de offic. Procons. quem referunt Felinus in cap. 1. num. 17. vers. ultima conclusio. de except. Octav. Glorit. resp. 4. n. 13. [Unde non datur finis, ubi principium non praecessit, & non dicitur desinere, quod nunquam coepit, l. 96. de condit. & demonstr.]

XI.

Ordinata ad finem boni, non debent malum operari. Gemin. consil. 126. num. 2. vers. ordinata. Cardinal. Tusch. pract. conclus. tom. 5. lit. O. conclus. 281. & inducta ad unum finem contrarium effectum operari non debent. l. legata inutiliter 19. ff. de leg. 1. Rot. decif. 140. num. 4. in fin. p. 2. in postulum. Farin. alias p. 4. recentior. adde supra lib. III.

cap. 03. axioma.

ult.

CAP. XXIX.

Fiscus.

Axioma I.

Omnia iura, que loquuntur de fisco, habent etiam locum in privato: nisi in Lege dicatur esse speciale in fisco, l. i. C. de H. P. l. item veniunt 20. §. in privatorum g. junci. gloss. ibid. in verb. publica, ff. eod.

Limitationis loco nota dictam regulam tunc demum veram esse, si statim in una eademque l. causa privatorum subjiciantur causis fiscalibus. d. l. i. d. l. 20. §. 9. Berlich. i. concl. 23. n. 7. Item si dispar ratio non appareat, l. idem 12. de compensat. Wefemb. in com. Cod. de usur. num. 7. pag. 1589. in fin. adde omnino C. A. de jure fisci. thes. 20.

II.

Boni principes semper privatis potius, quam fisco favent. textus est in l. 2. C. Theodos. de Advoc. fisci. Exemplum est in l. 2. & l. 6. C. de servizio. dato. ubi Imperatores non favent fisco suo: & pupillus tamen favent. Pupillus enim & fiscus habent tacitam hypothecam in bonis debitoris, & ob id debitor pupilli, si manumittat seruum, nihil agit: si vero debitor fisci manumittat seruum non obligatum aut pignoratum fisco specialiter, valet manumissio. Cujac. ad l. 10. de jure fisci.

Limita: nisi causa non tam ad fiscum Principis, quam ad totam Rempubl. pertineat, velut est causa primipili l. 3. C. de primip. contributio-num & penitentiationum publicarum. l. i. C. si propter pub. unde Germani: Herren und Heiligen gehen über alles.

III.

Quod semel sumvit fiscus, nunquam reddit. Cujac. in recit. C. de requir. reis. per l. 2. C. d. t. & l. i. ad Leg. Jul. de ambii. Unde est, quod licet facinorosus à Principe restituatur, tamen regulariter bona non recipiat. l. 9. & pass. C. de sent. pass. & resp. licet verbum restituendi latius patet. l. ult. §. fin. de V. S. unde etiam est, quod in l. 42. de cond. indebit. dicitur, poenæ non solent repeti, cum depense sunt.

IV.

Fiscus est successor omnium improborum & indignorum. Sich. Cons. Teß. 6. n. 47. item ex incestuoso coitu natorum. Myrl. Cent. 3. Obj. 97. Bonorum vacantium. L. un. Cod. de bon. vacant. l. fin. C. de pet. bon. subl. Besold. thes. pract. verb. Erblose Güter. vid. supr. rubr. BONA VACANTIA. non autem succedit peregrino in peregrinatione decedenti. auth. omnes peregrini C. commun. de success. fiscus in Gallia. Speidel. in notabil. verb. Albenagium.

V.

Fiscus habetur loco heredis etiam quoad ote- ra, hinc tenetur satisfacere creditoribus delinquentis L. i. C. pan. fisc. credit. pref. & ejus filiam dotare. Bald. in l. fin. C. de dot. prom. atque uxori dotem reddere. Roland. à Valle consil. 31. num. 33.

CAP.

CAP. XXX.
Fœmina vide Rubr.

Masculus.

Axioma I.

Fœmina ab omnibus officiis publicis remota dicitur. l. 2. ff. de Reg. Jur. quæ Regula indefinita, universaliter procedit, in quacunque fœmina, nisi esset Regina, Decius in d. l. 2. ubi etiam Cagnol. l. fœmina. ff. de edend. l. 1. ff. de postul. Item ita intelligitur statutum, ut extantibus masculis, fœminæ non succedant, de quo per Alber, Brun. in trit. Extantibus mascul. in principio.

II.

Fœminæ regulariter deterioris conditionis, quam viri.

Hanc regulam declara, quod procedat, quantum ad civilia & publica officia pertinet. l. 1. ff. ad SCt. Vellejan. l. fin. C. arbitr. tuel. vid. Andr. Tiraquell. in legib. connubial. gl. 3. n. 160. Chassian. in consuet. Bargund. in tit. des Justices. Rubr. l. §. 6. n. 40. quia fœminæ ob pudorem & verecundiam sexui huic congruentem l. 1. §. 5. ff. de postul. ab omnibus officiis civilibus arcentur l. 2. ff. de R. J. ubi exempla. Ita mulier incapax est feudorum, nec testis esse potest in testamento, &c. Nam in aliis multis fœminæ melioris sunt conditionis, quam viri, quales casus ponit Hippol. in sing. 248. & nominat undecim Specul. ponit in tit. de Procur. §. n. 3. octodecim vero Dec. in d. l. 2. de R. I. n. 70. usque ad n. 83. vide Pruchmann. l. tr. de fœminis. Breviter: Quoties agitur de damno vitando, roties melioris conditionis sunt fœminæ, quam masculi, quia sexus hic ad læsionem pronus, ob cuius imbecillitatem ipsis succurendum l. 2. §. 2. ff. ad SCt. Vellejan. Succurrit ergo fœminis (l.) in ignorantia juris, l. fin. C. de Jur. & fact. ignor. (2.) in intercessiōnibus l. 1. pr. ff. ad SCt. Vellej. (3.) in peenis l. 5. §. 3. ad L. Jul. Majest.

Limita: ut propriè hic intelligatur tale damnum, in quod ob lubricitatem cadere facile potuit. Extra hos respectus ad paria judicantur mas & fœmina tot. tit. C. de mulier. ubi munera sexui congruentia vel honores agnoscent.

III.

Quoties fœmina pro alio non intercedit, sed suum negotium gerit, roties validè obligatur.

Ratio: quia intercessio seu alienæ obligationis receptio tantum fœminis interdicta, ad hanc enim fœmina prior esse & faciliter induci solet.

Exemplum: tenebitur ergo, si pro suo fidejusfoe fidejussit l. 13. & 14. ff. ad SCt. Vellej. si debitorum suum delegaverit l. 5. & 8. §. 5. ff. eod. Item si ipsa à Creditore suo alii delegaretur l. 2. C. eod. plura vid. in l. 3. ff. l. 6. 9. 10. 12. & in aliis C. eod.

IV.

Fœminis dignitas mariti tribuit splendorem, l. 8. ff. de Senat.

CAP. XXXI.
Forma, Causa Formalis.

Axioma I.

Non debemus plus ad formam, seu substantiam alicujus actus exigere, quam lex ipsa agit. arg. l. illam merito 19. vers. superstitibus quidem. C. de collationib. & Nov. 18. cap. 5. Harprecht. ad §. 3. Inst. de locat. n. 236. vid. infra Lex.

II.

Causa formalis & finalis aliquando in idem recidunt. Wefemb. l. confil. 16. n. 4. ubi vide. Sic Scalig. 3. poëtic. 8. sic verbi causa, cum natura molitur hominem, pro fine dicitur habere ipsam formam. Est sanè forma finis generationis. Alii sic efferunt: Forma aliquando diverso respectu, etiam causa efficientis, ut & finalis vicem supplet. Efficientis quidem respectu potentioris ab emanantium & operationum, in quas potentias desinunt. Finis autem respectu generantis & disponentes in rebus naturalibus, à quo nihil aliud intenditur, quā consequentia forma, sicut dici solet: Forma est finis, propter quem agens disponit materiam. Unde Aristoteles: Quid est, & cujus gratia est, dicit esse unum. Unde sic enunciatur ab Interpretibus: Finis generationis est forma rei genitæ: Finis generationis humana est forma hominis: Anima rationalis, quæ est in termino ad quem, istius mutationis. Et eadem anima rationalis est forma hominis producti.

III.

Forma rei perempta, si aliquid ex materia remaneat, potest durare circa illud, quod remaneat, prior dispositio ac jus, actio & obligatio. Hanc regulam probat textus in l. 29. §. 2. de pign. ubi combusta domo pignorata, vel diruta ita, quod ad aream sit redacta, durat pignus in ea, l. 44. §. 2. de Legat. l. ubi legatum pucolorum debetur, licet deficerit esse pucula, & fuerint ad massam redacta. Hanc regulam cum suis ampliationibus & limitationibus vide apud Alb. Brun. in tr. de interit. & perempt. concl. 6. n. 23.

IV.

Ex forma denominatur effectus. Sic ex forma hominis homo: quis dicitur: ex forma equi, equus. Exemplum est in l. 7. §. 12 ff. de pat. Sic etiam pacta dant formam contractui, ut vel nominatus, vel innominatus dicatur, & nunc haec, nunc alia actio competat. d. l. 7. in princ. & §. 5. de pactis. l. 5. ff. de prescript. verb.

V.

Deficiente formâ, deficit effectus. Sic cum actionibus civilibus certa forma à legibus praescripta sit, puta, testamentis ordinandis, iudicis exercendis, &c. formâ istâ deficiente, effectu caret actio, cuius exemplum proponit l. 4. C. de sentent. & interlocut. & l. 1. §. 2. de verbor. obligat. l. 14. de statu homini.

VI.

Forma alia est rei constituenda, alia constituta. Sic ususfructus constituendi forma est, patientia constituentis; & usurpatio ejus, cui constituta est. l. 3. de usfr. ubi Wefemb. n. 9. Constituti, ut utatur, salvâ rei substantiâ, princ. l. de usfr. Sic feudi constituendi forma est investitura: Constituti, fidelitas. Sic forma Legis constituta.

situenda, est sanctio: Constituta, est rationabilis. Sic pacti constituendi forma in eo praecepit conspicitur, dum quidam ex diversis animi motibus in unum consentiunt. *I. §. 3. de pactis*, ubi Colleg. Arg. *ibef. 77.* alia est forma pacti constituti, nudas scilicet consensus. *C. A. dict. loc. ibef. 85.*

VII.

FORMA substantialis dat esse rei. *I. Divus 7. ff. de integr. restitut. I. Julianus 9. §. si quis rem 2. ff. ad exhibendum. I. qui heredi 44. I. Mevius 55. ff. de condit. & demonstr. I. cum bis 8. §. si Prætor aditus 17. ff. de transact. I. qui per salutem 33. ff. de jure jur. I. in conventionibus 219. ff. de V. S. I. si is, qui quadringenta 80. §. quedam 1. ff. ad Leg. Falcid. I. cum antiquitas 28. §. cum autem 1. C. de testam. Clem. 1. de rebus Ecclesie non alienand. Aristoteles Physic. I. 1. c. 9. q. 10. art. 1. Jalon. in I. cum quis. num. 11. Cod. de juris & facti ignor. Castellion. consil. 17. num. 9. ubi ait, quod forma substantialis sit illa, qua dat esse rei. Everhardus in topicis legalib. loco 53. Baldus in I. comparationes, in 3. quest. in fin. C. de fid. instrum. Decius consil. 429. n. 5. & consil. 434. n. 2. Tiraquell. de retractu lign. §. 2. gloss. 21. à num. 11. & §. 36. gloss. 2. num. 28. & de retractu convent. §. 4. gloss. 6. num. 31. Ant. Gomez. var. tom. 1. cap. 2. num. 7. Escob. de ratiocin. cap. 6. num. 39. & cap. 11. n. 18. & cap. 31. n. 16. Card. Tuschi. practic. conil. tom. 3. lit. F. concl. 43. num. 2. Octav. Glorit. respons. 9. n. 34. Intrigl. consil. 1. n. 150. & consil. 3. n. 10. lib. 1. Sebast. Medicos de Regul. Jur. reg. 7. n. 1. & seq. Novar. quest. foren. lib. 1. quest. 71. num. 4. Valenzuel. consil. 120. num. 32. & consil. 187. n. 66. tom. 2. Et actus factus absque forma destinata dicitur non esse. *I. Julianus 9. §. sed si quis rem 3. ff. ad exhibendum*. Novar. d. lib. 1. q. 79. num. 9. in fin. [& mutata formâ, propè extincta] videtur rei substantia. *I. Julianus 9. §. sed si rem 3. ad exhib.* Et alia res cenfetur. Vigil. in Dial. jur. lib. 2. imò res ipsa abesse videtur, cuius forma mutata est, licet maneat idem corpus. *I. mulieris 13. §. 1. de V. S. Bachov. ad §. cum ex alio 23. de rerum divis. pag. 268.*] Sic quando aliquid requiritur pro forma, ejus omissione omnino vitiat, quando ea est substantialis, secus si non substantialis, sed accidentalis, ex alleg. per Francisc. Soar. de legibus lib. 5. cap. 31. num. 2. Salas in simili tract. de leg. quest. 96. tr. 14. disput. 16. lect. 9. n. 36. In dubio autem forma præsumitur substantialis, non vero accidentalis, secundum Mathesii, sing. 130. & 131. Rolandum consil. 43. n. 13. lib. 2. & consil. 30. n. 1. & consil. 55. n. 26. lib. 3. Vant. de nulli-*

tatibus, quod & quibus modis nullitas in judicio proponatur, n. 52. [Exemplum, hujus regulæ est in specificatione. vide Wesemb. in parat. de A. R. D. n. 8. ubi rationem reddit: quod forma sit præstansior materiæ, eamque ad se trahat: prout & alias semper, quod dignius est, trahit ad se minus dignum. cap. quod in dubiis 3. de consecr. Eccles. vid. Wesemb. C. C. de ordin. judic. n. 1.]

IX.

FORMA inducta dicitur sequentibus verbis. Primò, quoties dicitur, id quod dispositum est, servandum esse pro forma, Gratian. consil. 16. n. 14. lib. 1. Gozad. consil. 73. n. 13. Rolandus consil. 72. n. 61. lib. 3. Virgin. Boccac. in constitut. Piceni, gloss. 6. n. 164. Secundò, quotiescunque additur necessitas aliquid faciendi, Tiraquell. de retractu lign. §. 36. gloss. 2. n. 25. Beroi. quest. 24. num. 4. Tertiò, quando disponitur conditionaliter, Menoch. de ariutr. lib. 1. quest. 30. num. 5. Virgin. Boccac. in constitut. Marchie. gloss. 6. num. 156. Cardin. Tuschi. d. conclus. 414. num. 10. 13. & 17. Et ideò formam inductam per ablativos absolutos resolvunt Matien. I. 9. gloss. 4. num. 1. tit. 1. lib. 5. nove Recopil. Roland. consil. 81. num. 15. & 82. cum seqq. lib. 1. & consil. 55. num. 25. lib. 3. Sanchez. de matrim. lib. 3. disput. 5. num. 2. Joseph. Sesse Aragon. decis. 31. num. 8. & decis. 131. num. 22. Quartò, per temporis appositionem, quia tempus ordinatum à statuto, dicitur esse de forma, Roland. consil. 72. n. 71. lib. 3. Osafsch. Pedem. decis. 163. n. 9. cum seqq. Virgin. Boccac. in Constat. Marchie, gloss. 6. num. 162. Quintò, si aliquid statuatur præter jus commune, Roland. consil. 72. n. 61. lib. 3. Boccac. dict. gloss. 6. num. 163. & 165. Sextò, ex vehementi & studiosa animi applicatione, quam disponens habet circa modum in dispositione expressum, Boccac. d. gloss. 6. n. 168. ubi n. 169. subdit, formam censeri etiam inductam per juramentum, quod lex seu statutum præcipit intervenire deberet in actu, & num. 167. resolvit, per dictiones taxativas censeri formam inductam.

IX.

FORMA in aliquo actu servanda, si in illo deficiat, actus est nullus. *I. Mevius 55. I. qui heredi 44. §. 3. ff. de condit. & demonstr. I. 1. & 2. C. quando provocare non est necesse. gloss. verb. irritum. in cap. cum dilecta 22. & ibi Panormitan. num. 6. de re script. Tiraquell. in I. si unquam. verb. re ver-*

vertatur. n. 67. C. de revoc. donat. Roland. consil. 30. num. 2. lib. 3. & consil. 72. num. 54. & §. eod. lib. 3. & consil. 60. n. 24. lib. 4. Alderan. Mascard. de generali statut. interpr. conclus. 9. num. 8. & num. 55. vers. & quia. Soar. de legib. lib. 3. cap. 31. num. 1. Salas in simili tract. quest. 96 tract. 14. disputat. 16. sect. 1. num. 1. ante med. vers. ex quib. legib. Anell. Amat. consil. 64. num. 6. & consil. 69. num. 5. cum seqq. Valenzuel. consil. 112. n. 58. & consil. 187. num. 74. & 75. & consil. 177. num. 12.

Amplia primò, etiam si formæ omissione tendat ad faciliorē actus expeditiōnem, gloss. in cap. solet. 2. de sent. excom. lib. 6. Alderanus Mascardus d. conclus. 9. num. 57.

Amplia secundò, etiam si aliquid legitiime fiat, nam adhuc formæ omissione viciat, quia non potest per æquipollens adimpleri, glossa verb. transponentes, in cap. cum dilecta 22. de rescript. Tiraquell. de retractu lign. §. 1. gloss. 21. num. 11. vers. bac. & §. 36. gloss. 2. num. 38. & de legib. connub. gloss. 6. num. 26. & gloss. 7. num. 18. Ofasch. Pedem. decif. 103. num. 4. cum seqq. Alderan. Mascardus d. conclus. 9. num. 62. nisi quando lex, seu statutum formam inducens considerat effectum, Decius in cap. de appellat. num. 5. cum seqq. de appellat. Cephalus consil. 33. num. 46. lib. 1. Menoch. consil. 131. num. 15. Ofasch. Pedemont. decif. 92. num. 25. Cardin. Tusch. lit. F. conclus. 414. num. 38.

Amplia tertio, procedere etiam in favorabilibus & piis causis, Tiraquell. d. glossa 21. sub. n. 11. Grammat. decif. 79. n. 11. & 14. Rolandus consil. 72. n. 59. lib. 3. Alderan. Mascard. d. concl. 9. n. 64.

Quarto amplia, ita procedere, ut non excusat ætas, rusticitas, sexus, militia, aut unaquælibet qualitas, Rolandus consil. 30. n. 8. lib. 3. Card. Tusch. d. lit. F. concl. 415. num. 29.

Limita primò, ut minimè procedat, si talis forma non contineat in se æquitatem, juxta ea, quæ tradunt Soar. de legib. lib. 5. c. 31. num. 3. & Joh. de Salas in simili tract. quest. 96. tract. 14. disputat. 16. sect. 9. num. 36.

Limita secundò, quando aliqua necessitas impedit formam adimpleri, quia tunc ejus omissione non viciat, Tiraquell. ad leges connub. gloss. 6. n. 34. Paris. consil. 33. n. 29. & 30. lib. 2. Roland. consil. 81. n. 25. 26. 39. 40. 52. & 82. cum seq. Mascard. de conclus. 9. n. 78. [Nam in casu necessitatis & imminentis periculi forma requisita potest remitti. Felinus cap. quantum. ut liceat eo minus 14. Cod. de Procuratorib. l. nego-

tutio. Exempli gratia: Si statutum caveat, ne testamentum valeat, nisi per Notarium immatriculatum factum; tempore pestis factum valet etiam ab alio non immatriculato. Angel. in l. Si vacantia. in fin. C. de bon. vacant.

Limita tertio favore dotis, & in aliis dotis favorem respicientibus, Brun. in tract. statibus masculis, art. 9. q. 3. Alderan. Mascard. d. concl. 9. num. 80. & 81. ubi num. 82. subdit, quod formæ omissione non viciat, ubi propter justam causam illa omittitur, quando præsternit justa causa talis est, quod nec eam negasset statutum, si de ea statuentes interrogati essent.

Limita quartò, quando forma omittitur ratione scandali vitandi, vel eminentis periculi, quia tunc ejus omissione actum non viciat. cap. statutimus 13. de offic. judic. deleg. lib. 6. cap. ubi periculum 3. §. parro, de elect. eod. lib. Clem. 1. de for. comp. Paris. consil. 93. à num. 28. lib. 2. Mascard. d. concl. 9. n. 67.

Limita quintò, si ex aliis menti & intentioni formam inducentium satisfactum fuerit, Card. Tusch. d. lit. F. concl. 419. n. 21. & 22. Alderanus Mascardus d. conclus. 9. n. 76. & seq. ubi n. 79. pariter limitat, quando forma tacitè subintelligitur adimpleta.

Limita sexto, ut quando lex seu statutum mandat aliquid fieri cum certa solemnitate, post actum jam factum solemnitate non adhibita, actus non dicatur nullus, nisi eadem lex expresserit, quod actus factus non valeat, & sic actus in esse productus stabit, donec fuerit per sententiam irritatus. Virgin. Bocc. d. gloss. 6. n. 158. & gloss. 8. sub n. 308. Soar. de legib. lib. 5. cap. 32. n. 2. Salas d. disput. 16. sect. 8. n. 27. post med. Alder. Mascard. d. concl. 9. à num. 45. [Huc pertinet etiam elegans limitatio. Gail. 1. observ. 124. num. 4. distinguenter, utrum lex vel statutum requirat formam tempore contractus vel actus; & tunc vera est Regula: quod non servata formâ vel solemnitate requista actus vel contractus corruat. Aut. hoc jus porrectum. Cod. de SS. Eccles. vel post contrarium seu alium actum jam perfectum: quo casu actus vel contractus non est irritus; sed effectum non habet, nisi formâ adimpleta.]

[Limita septimò, ut actus, ob non servatam formam, ipso jure nullus, valere debeat, si tendat in ejus commodum, cuius favore illa forma introducta est. l. non eo minus 14. Cod. de Procuratorib. l. nego-

tutio.

tutoris 7. de contrabend. & commit. stipulat.
Rumelin. exercitat. 2. thes. 21.

Limita octavo, ut regula non procedat
eo casu, quando is, qui agit contra formam, formæ derogare potest: tum enim
mutatio formæ actum nullatenus vitiat,
Ludovicus Gozadin. consil. 40. n. 6. Asin.
in praxi Florentin. §. 3. cap. 46. incip. Deci-
mò non vitiat, &c.

Limita nonò, ut excipiatur solennitas
levis seu modica, l. 1. §. fin. & l. 2. de vent.
inspic. Paris. 1. consil. 97. Bl. in l. 8. C. qui test.
fac. poss.

Limita decimo, quia potest etiam re-
mitti forma accidentalis seu qualitatis, ra-
tione svidente, Paris. 1. consil. 47. & 2. con-
sil. 32. G. V. Forster. 2. obf. 12.

Limita undecimò, quod omissione formæ
non vitiat in foro conscientia; cùm fo-
rum poli solennia Juris civilis non adver-
rat, Gomez. §. item si quis. n. 78. Instit. de
Act. Diff. Covarruv. in causa de Testament.
& G. V. Forster, quod Leges civiles etiam
in foro conscientia ligent.]

X.

FORMA est de genere indivisibilium,
ut notatur in l. si veritas. Cod. de fideicom-
miss. [nec ab actu sejungi potest. cap. au-
ditis 29. cap. quia 42. ubi Dd. de Elec. We-
semb. ad l. 1. Cod. ususfruct. n. 3. post med.]

Tiraquell. de jure marit. gloss. 6. n. 4. Mo-
lin. de primog. lib. 1. cap. 9. num. 17. Flamin.
Paris. de resignat. benefic. lib. 8. q. 8. n. 94.
Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 18. num. 76.
cum seqq. Cald. Pereira de potest. eligendi;
cap. 7. num. 13. prope finem. Escob. de ratio-
ciat. cap. 11. num. 19. Anton. Monach. Lu-
ten. decis. 18. num. 2. & 3. Rendina in
promptuario recept. sentent. tit. 100. num. 5.
Rot. decis. 30. num. 3. apud Farinac. p. 1. re-
cent. Surdus consil. 282. num. 29. Novar. d.
lib. 1. quest. 71. num. 3. Stephan. Gratian.
discept. forens. tom. 5. cap. 853. num. 28. Joh.
Anton. Mang. de imput. q. 126. num. 11. ubi
quod est individua, & divisio formam
corrupti.

Et ideo debet non in parte, sed in to-
tum adimpleri, & illa in parte quamvis
minima, non adimpleta, in totum actus
corruit, l. cùm hi 8. §. si prator 17. ff. de
transact. l. qui Rome 122. §. flavius 2. ff. de
verb. obligat. [Bertachin. latè in Repert.
part. 2. sub axiom. Forma ad ungvem de-
bet servari.] Gloss. & Bald. in cap. 1. in
verb. vocationem, & de milite vasallo, Bar-
tol. in l. 1. §. ait Prator. ff. ne quid in sum.
publ. Alex. consil. 137. num. 15. vol. 5. & con-
sil. 42. n. 16. vol. 1. Dec. consil. 132. n. 4. & 5.

Tiraquell. de retract. convent. §. 4. gloss. 6.
à num. 31. & de judicio in reb. exig. vers. hoc
tamen intellige. Sebalt. Med. de reg. Juris,
reg. 7. à n. 1. Calderin. consil. 314. vers. ad
cujus declarationem, alias n. de feudi, ubi
intelligit, ubicunq; forma est de substanc-
tia actus, & sic substantialis, Jason. consil. 165.
in fin. lib. 2. Baldus consil. 351. num. 9. lib. 5.
Azeved. ad l. 18. num. 4. tit. 21. lib. 4. novæ
Recopilat. Gutier. pract. lib. 3. q. 15. num. 5.
cum seqq. Rendin. in promptuario recept.
sentent. tom. 1. tit. 100. n. 5. & 6. Gam. Lu-
sit. decis. 45. n. 3. Valasc. consil. 133. n. 3. &
consil. 149. n. 6. & consil. 183. n. 3. Roland.
consil. 30. n. 5. & consil. 72. n. 5. & 64. lib. 3.
Alderan. Mascard. de gener. statut. inter-
pret. concl. 9. n. 61. Soar. de legib. lib. 5. c. 32.
num. 8. cum seqq. Farinac. in praxi crimin.
p. 4. consil. 76. num. 13. Flamin. Paris. de re-
signat. benefic. lib. 5. quest. 6. n. 227. Cardi-
nal. Tusch. d. tom. 3. lit. F. concl. 415. n. 28.
Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 4. num. 137.
Mar. Anton. variar. resolut. lib. 11. resol. 11.
num. 4. & resol. 92. num. 4. Cald. Pereira
de empt. cap. 3. num. 15. Octav. Glorit. re-
spons. 9. num. 34. Rot. decis. 671. n. 2. apud
Farin. p. 1. recent. Vid. supr. lib. 1. cap. 25.
Axiom. 49.

XI.

FORMA non potest per æquipollens
adimpleri. l. 3. §. fin. l. qui per salutem 33.
ff. de jurejur. Surdus consil. 318. num. 10.
Bernhard. Græv. ad pract. Cancell. Imper.
lib. 1. conclus. 2. consil. 1. num. 2. [Tiraquell.
in Legib. connub. verb. express. n. 187. ubi
dicitur, Forma deber impleri propriè &
verè, & non per actum factum & impro-
prium, etiam æquipollentem. Zaf. in
l. ubi 75. §. fundi. ff. de verb. obligat. n. 11.
col. 384. Sichard. in l. 21. §. per nuncupatio-
nem 2. Cod. de Testam. n. 4. & 5.] Scacc. de
convent. gloss. 5. n. 22. & §. 1. quest. 1. n. 151.
ubi num. 152. limitat, quando forma re-
spicit certum effectum, quem per æquipol-
lens potest effectualiter consequi. Li-
mita etiam necessitate, aut difficultate
maxima existente, & ubi aliter præter-
quam per æquipollens adimpleri inequit:
ex l. 1. ff. de verbos. obligat. Franciscus
Molinus de ritu nupt. l. 1. cap. 25. num. 45.
Surdus decis. 268. num. 18. Alex. Rauden.
de annal. cap. 38. num. 82. Bernh. Græv.
d. consil. 1. num. 3. [Quando id, quod pro
forma & solemnitate actus requiritur,
possit præstari & suppleri per æquipol-
lens. Vide latè Gomez. Tom. 1. cap. 2. n. 7.
Vasquez. de success. Tom. 1. lib. 1. §. 4.
num. 31.]

XII.

FORMA legis omis̄a corruit actus,
vid. supr. lib. 1. c. 25. Axiom. 49. & ibi citat:
adde Sebaſt. Medic. de Regulis Juris, reg. 7.
n. 2. Intrigl. consil. 1. n. 149. lib. 1. Sacc. de
conject. §. 1. q. 1. n. 148. Novar. d. lib. 1. q. 78.
n. 9. Caſtil. controverſ. lib. 5. p. 2. cap. 149.
n. 26. & seqq. [Gu. Forſter. 2. obſerv. 12. ra-
tio, polita enim formā, tum demum res
ponitur, cap. 1. & c. cum apud. 23. de ſpons.
l. 7. §. 17. ff. de transact. Everh. in loc. à de-
fectu formae per tot. Hinc Forma à lege
tradita, in dubio eſt de ſubſtantia, & omisſa
vitiat actum. Bald. in l. comparationes
20. col. 2. C. de fid. inſtrum. & l. 1. C. ut in
poſſ. leg. & in l. ſitutor 4. C. in quib. cauſ. in
integr. reſtitut. non eſt neceſſ. ideo Forma
non ſervata, actus eſt nullus, etiamſi ſta-
tutum ultra non procedat annullando, ſi
statutum eſt prohiſitorium: aliā ſecus.
Alex. consil. 23. part. 4.]

[Limitationis loco porro nota, quod
cum Forma ſervari non potest, quæ acta
ſunt, valent, etiſi forma ſervata non ſit,
Joh. Andr. in cap. in toto 80. de Regulis Ju-
ris in 6. Abb. consil. 25. col. 2. vol. 2. Alex.
consil. 206. dub. ult. vol. 6. Aym. Crav. con-
ſil. 12. n. 2. consil. 165. vol. 1.]

CAP. XXXII. Fortuna, Facultates, Opes, Sors.

Axioma I.

Sæpe de bonis suis amplius ſperant, quam in
hiſ eſt, homines. §. 1. Inſtit. qui ex quib. cauſ. ma-
num... II.

Non tenetur naūta fortunas cujuſque excu-
tere. §. 6. de L. Rhod.

III.
Fortuna ſæpe in controverſiis adhibetur, §. 23.
Inſtit. de opt.

CAP. XXXIII. De Fortuitis & In- opinatis.

Axioma I.

Incerta & inopinata turbant & actus impe-
diunt. l. 4. §. 4. de officio Procons.

II.
Fortuiti caſus non continentur appellatione
periculi. Hanc regulam probat glossa in l. 4. §. 4.
ff. si quia cauſ. in judic. l. 1. §. 35. in fin. ff. depof.
l. 6. C. de pign. act. Ampliat verò & limitat eam
Francifc. de Ripa, de pefl. in princ. in cap. de pri-
vilegiis contractuum cauſa pefl. n. 70. cum seqq.
aliam limitationem ponit Jacob. de S. Georg. in
d. l. 4. §. 4. Si quis cauſ. judic. n. 14. Eſt autem
fortuitus caſus inopinatus rei eventus, quem nul-

la hominum providentia vel cura cauere aut pro-
videre potest. l. 6. C. de pign. act. l. 23. in fin. de
Reg. Jur.

CAP. XXXIV. Forum, Forensis.

Axioma I.

De renunciatione Fori vide Mynſing. 1. obſ. 88.
Gail. 1. obſ. 1. n. 29. & obſ. 40. per tot. Grev. ibid.
Frider. Martini de jure censum cap. 6. n. 33. Fa-
chim. lib. 1. controverſ. 61. Ant. Hering. de fidejufſ.
cap. 23. n. 18. & seqq.

II.

Forum Rei ſequitur Actor. vid. supr. Actor.

III.

Forum domicili potenterius eſt originis foto,
l. 190. de verb. ſignif. gloss. in l. 2. ff. de eo quod certo
loco. & in cap. 9. quod clericis. de foro com-
pet. Alexand. consil. 157. n. 15. lib. 2. & con-
ſil. 211. Uſa faſti. n. 5. in fin. vers. ſimiſiter.
eod. lib. 2. & consil. 44. n. 10. lib. 5. ubi ait,
quod in omnibus caſibus, in quibus quis
delinquendo in territorio, vel contra-
hendo dicitur ſortiri forum, ut ibi con-
veniatur, ita poterit eiſdem caſibus ligari
ſtatuto, quia à pari procedunt, Thesaur.
Pedem decif. 123. n. 12. Menoch. consil. 343.
n. 33. Brunor. à Sole in locis communibus.
verb. forum 1. & verb. forenſ. n. 5. ubi hinc
infert, quod forenſis contrahens in loco,
tenetur ſervare ſolemnitatem ejusdem loci,
Cardin. Tusch. tom. 4. lit. F. concl. 444.
per totam. Bellet. diſquift. clerical. p. 1. tit.
de exempt. clericor. à ſtatutis ſecularib. §. 1.
num. 7. Steph. Grat. diſcept. forenſ. tom. 4.
c. 709. n. 22.

V.

FORUM ſortiri, & conſuetudine ligati, à pari procedunt, Alexand. consil. 217.
Uſo quodam. n. 6. vers. hoc confirmo. lib. 7.
quem refert Cardin. Tusch. d. concl. 444.
num. 5.

VI.

Quotiescumque agitur de onore rei imposito,
toties forenſes tenentur...

Ratio: quia onera rei coharent, ergo de re ibi,
ubi eſt ſita, agendum. l. 1. C. ubi in rem aſſio. Mey.
P. 2. Dec. 367. n. 5. Exemplum in Collectis ratio-
ne rei impositis, v. gr. Husenſteuer.

Li-

Limita: Nisi Legi seu Consuetudine aliud fuerit receptum. *Mev. P. 2. Decis. 373.*

VII.

Quotiescumque agitur de onere personæ impoſito, toties forenes non tenentur, quia in perſonas eorum nulla competit jurisdictione, vid. *l. extra territorium, fin. ff. de Jurisdictio.* Exemplum in Capitationibus, im *Kopff. Gelde/ de quibus zot. tit. C. de Capit. Civ. Censibus exim.*

IX.

Quoties quis deprehendit in loco Contraetus non mox inde recessurus, toties in illo conveniri potest. *cap. 1. §. contrahentes de foro compet. in bzo.*

Ratio: quia sic contrahendo in isto loco videatur se accommodare ejus loci legibus & ibidem, solutionem fieri voluisse. *l. 1. 2. & 3. ff. de Reb. aut. Jud. possid.*

Exemplum: ita ergo, qui transvehendo urbem obiter quid emerat, vel vendiderat, termino ad solvendum dato, non poterit ibi conveniri. *Zanger. de Except. P. 2. C. 1. n. 127.*

Declarata: nisi convenierit, ut alibi fiat solutio, sic enim in illo loco convento agendum. *l. contraxisse 21. ff. de O. & A. Plura vid. apud Brunnum. ad l. 19. ff. de judic. n. 16.*

X.

Ubi quis delinquit, ibi forum sortitur. l. un. C. ubi de Crimin.

Ratio: quia delinquendo sese subiecisse videatur legibus loci, & ibi statuendum exemplum, ubi commissum est delictum.

Limita: ut etiam puniri possit in foro deprehensionis, sed secundum statuta loci, ubi delictum est commissum. *Carpz. Prax. Crim. Q. 54. num. 51.*

X.

Quoties causa ob singularem qualitatem privilegiatum habet forum, toties non admittit protogationem.

Ratio: quia si ipsius eximentis interest, ne ille, quem exemit, ab alio judicetur, interest sua, ne talem jurisdictionem amittat. *Gail. lib. 1. obser. 40. n. 5.* Ita ergo vasallus non potest consentire in alterius jurisdictionem, pariter nec Clericus. *cap. 12. X. de foro compet.* Nec studiosus in jurisdictionem Senatus oppidanum.

Declarata: nisi ille, cui per talem protogationem praejudicatur, consentiat. *arg. cap. 1. & 18. X. de foro compet.*

XI.

Quoties actus est voluntaria jurisdictionis, & nullam causæ cognitionem desiderat, toties poterit coram quoconque judge, etiam incompetente, expediri.

Ratio: quia sic nulla lis est inter partes, ad quam coercitione opus. Hinc nec competentia judicis necessaria, sed in arbitrio relictum est privatorum, ubiunque talem actum expediri vellint, modo hoc autoritatis gratia in aliquo judicio fiat.

Exemplum: ita ergo manumissio ubicunque fieri potest, non autem arrogatio impuberis. *l. 15. §. 2. & l. 17. ff. de adopt.*

XII.

Quoties judicis jurisdictione restricta est ad certam quantitatem, toties quidem in contentiosis intra illam quantitatem judicare nequit, in voluntariis tamen pro habili etiam in majori quantitate reputatur. *l. 74. §. 1. ff. de Judic.*

Ratio: quia priori casu res agitur inter partes dissentientes, quibus Judicis sententia prajudicare posset, quod secus in casu posteriori, ubi liberum erit alterius jurisdictioni se subiecere eamque in se protogare. *l. 1. ff. eod.* & ita poterit donationis insinuatio fieri coram judge, cui tantum usque ad centum thaleros jus dicere permisum.

XIII.

Fori incompetencia semper debet allegari. *Angel. in l. 5. §. 2. ff. de Jurej.*

CAP. XXXV.

Frater.

Axioma I.

Quoties inter Fratres de bonis paternis lis est, non spectantur regulæ juris, quæ omnes sunt summi juris, sed benignitas & æquitas. *l. 8. de collat. honor. ubi Cujac. in lib. 3. qq. Papin. pag. 80. lit. D. & E. ait, non esse ad vivum refecanda ea, de quibus discepatur inter fratres. fac. l. 3. C. de inoffic. testi. Wesemb. consil. 321. n. 25.*

II.

Frater dives tenetur alicet fratrem inopem. *Gloss. & Bart. in l. 1. C. de alend. Liber. & dotare fororem inopem. Campel. de dot. 1. q. 23.*

III.

Frater, qui administavit fem familiarem, tenetur reddere rationes, alias est in dolo. *Socin. consil. 78. Dec. consil. 215. vol. 2. & agi potest contra ipsum ad bona adventitia fratris vivo patre dissipata. Bald. in l. filia 18. C. fam. erifc.*

IV.

Fraternitas jurata non tribuit jus succedendi. *Sich. in l. 1. n. 3. C. qui test. fac. poss. Boët. decis. 355. Wehn. obs. pma. verb. geschworene Brüder.*

V.

Fratres mortuo patre simul habitantes in domo paternâ intelliguntur contraxisse societatem. *Dec. consil. 21. & 68. vol. 1.*

VI.

Fratti pro administratione rei familiaris non debetur salarium. *Jason. in l. 20. in fin. C. de Collat.*

CAP. XXXVI.

Fraus, Fraudator.

Axioma I.

Fraus, quibus ex conjecturis probetur, vide. *Dec. 4. consil. 71. per tot. quomodo à dolo distinguatur, vid. in not. ad Briffon. hac voce.*

II.

Fraus duplex est: Altera in mente, altera in re: in mente est dolus, in re damnum. *l. 7. §. sed si fraudandi 10. de paſt. Pac. in Anal. §. 3. Inſtitut. quibus ex cauſis manum, non lie. vid. l. 1. C. si ad versus delict. l. 36. de Verb. obligat. l. 2. §. 1. de dol. & met. except.*

III.

Fraus non est, que fraudem excludit. Fraudem enim excludere dolus bonus est. l. cum pater 77. §. Titio 31. & ibi Gothofred. & Dd. communiter de legar. 2. Cothm. lib. 3. res. 35. n. 122. vid. omnino Tiraquell. de retract. in prefat. n. 70. Et sane cum vulpibus vulpinandum, &c. Gail. cap. 11. de Arrest. n. 34. talesque cautelas Reipubl. salutares dicit. Gail. d. loc. Ade Mynt. 3. obser. 6. Hinc Quinil. lib. 2. cap. 17. ait: Quia imperiti judicant, frequenter in hoc ipsum fallendi sunt, ne errent. Et ibid. Mendacium dicere, etiam sapienti aliquando concessum est. Calumnias calumniis repellere, & cavillationibus comprimere licet. Ripa in l. 1. §. quia autem. n. 13. ff. quod legit. Unde prudentia, quæ fraudem excludit, maximè in re laudatur. l. 77. §. 31. de Legat. 2. & notabiliter in l. 19. §. 3. de N. G. junctâ l. quod ergo go. in princ. de legat. 1. Tiraquell. de retract. in prefat. num. 70. l. 1. §. 3. de dolo malo. vide omnino eruditè & prolixè Hilliger. 18. Donell. Enuel. cap. 3. lit. W.

IV.

Fraudem facere non dicitur, qui facit, quod debet. l. quod autem 6. §. apud Labeonem 6. ff. que in fraud. cred. & ibi Bart.

V.

Fraus ei non fit, qui ipse jus suum diminuit. l. potest 71. ff. ad L. Falisd. quilibet enim juri suo renunciare potest. l. 51. C. de Epist. & Cler. l. pen. C. de pac. c. si de terra 6. de privil. c. suis 29. in fin. de refib.

VI.

Inventa lege inventari solet fraus legi. l. 28. de usu. l. ult. de usur. rei jud. l. ult. C. Mand. quod tamen non debet fieri. l. si quis patrem. §. is autem 3. ad Sct. Macedon. l. qui test. 27. in fin. de probat. l. cum quis 37. §. Titia. de legat. 3. l. si quis inquilinos 12. §. ult. de Legat. 1. vid. l. ult. §. 3. ad Sct. Vellej. nec tam estimetur ex consilio, quam ex effectu. l. 3. §. quando. ubi Cujac. de jure fisci.

VII.

Fraudatores habent pro possessoribus. cap. pro possesso 36. de R. Jur. in 6. quia pro possesso dolus est. l. qui dolo 131. de R. I. Wesembec. in parat. quorum bonorum. n. ult.

IX.

FRAUD & dolus nemini debent patrocinari. [Alii ita efferunt: fraudem propriam alleganti prodeesse id non oportet. l. transactione 26. C. de Transat. l. mercat. fullo 12. ff. de furtis. cap. dictum 30. quest. 1. cap. intelleximus 7. de judic. cap. tue. 12. de Cleric. non resid. cap. sedes 15. cap. ex tenore 16. de rescript. cap. 2. de dolo. cap. 2. de cognat. spirit. cap. 1. de collus. de teg. cap. tuus. de usuris. Oldrad. consil. 257. num. 41. prope fin. vers. fraus insuper. Cravett. consil. 764. n. 6. Bald. consil. 76. Factum tale est. in fin. lib. 1. Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu 182. n. 60. & consil. 124. n. 5. & consil. 136. n. 8. & consil. 198. n. 13. Covarr. var. lib. 1. cap. 18.

num. 5. Tiraquell. de retract. lig. §. 1. gloss. 9. n. 67. Cardin. Tusch. practic. concl. tom. 4. lit. F. concl. 474. per totam. Cardos. in praesi. Judicium & Advocat. verb. dolus. n. 3.

IX.

FRAUDIBUS via non est aperienda, l. in fundo 38. vers. constitutius. ibi: neque malitiis indulgendum est. ff. de rei vendic. l. cum ii 8. §. si cum lis 20. ibi: ne circumveniatur oratio. ff. de transat. l. qui sub pretextu 9. ibi: fraudibus esse obviandum. Cod. de SS. Eccles. cap. porrò de divert. Clem. 1. de usur. Clem. 1. §. fin. de concess. prob. Lap. alleg. 55. n. 2. in princ. Calderin. consil. 294. vers. item si contrarium. alias 2. de rer. perm. Butr. consil. 5. n. 2. & consil. 42. n. 2. Alex. consil. 2. num. 17. vers. non obstat. lib. 1. ubi limitat, dicens, non esse curandum quod aperiat via fraudibus, si principaliiter hoc non fieret, sed secundario, & occasionaliter in quandam potentiam consecutivam, & consil. 108. Uiso. n. 3. & 4. lib. 4. Joh. de Anan. consil. 70. n. 2. ubi quod non est danda materia delinquendi, Cravett. consil. 764. n. 6. ubi quod, ut occurritur fraudibus, Jus admittit latam interpretationem, & facit dispositionem favorabilem, Gem. consil. 42. num. 11. vers. Est ergo istud. ubi quod argumentum & dispositio interpretativa rejicitur, ubique aperiretur via fraudibus, & dolo in præjudicium tertii, Petr. de Ancharen. consil. 99. Egregius, ac venerabilis, ubi quod fraudibus occurrendum est, & quod dicitur fieri fraus, quoties constitutio, vel lex per indirectum, & cautelam redditur elusoria. Feder. de Senis consil. 7. n. 5. vers. ista pars videtur, & consil. 93. n. 6. ubi quod in dubiis opinionibus illa est amplectenda, per quam fraudibus obviatur. Decianus consil. 4. n. 33. lib. 1. ubi quod ne dum via non est aperienda, sed occurrendum nestant fraudes, Card. Tusch. d. tom. 4. lit. F. concl. 475. per totam. Mar. Antonin. variar. resolut. lib. 1. resolut. 50. n. 31. & resolut. 62. n. 5. Carol. de Graffis de except. except. 13. n. 36. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 5. n. 851. n. 12. & cap. 875. n. 5. Joh. Mar. Novar. quest. forens. lib. 1. q. 129. n. 5. Mangil. de imput. q. 183. n. 6. Modern. de supplic. ad sanctiss. part. 1. cap. 10. num. 26. cum seqq.

X.

FRAUDEM fraude repellere licet. l. cum pater 77. §. Titio fratri 31. ff. de leg. 2. gloss. verb. malignantium. in cap. cupiente 16. de elect. in 6. Alciat. de presumpt. lib. 5. presumpt. 3. n. 37. cum seqq. Vinc. Caroc.

in tr. de refut. penes tertium repertum.
q. 4. n. 13. Franc. Molin. de rit. nupt. lib. 2.
p. 11. n. 25. add. supr. ax. 3. b. cap.

CAP. XXXVII.
Frivolæ Objectiones
& Exceptiones.
vide Obiectio.

De Frivolis excusationibus v. l. 1. 7. 8. 9. &c.
C. de Excusat. ubi Wesen b. parat. ff. n. 1. Clem. 1.
de sentent. Excomm.

CAP. XXXIX.
De Fructibus, Acces-
sionibus.

Axioma I.

In quibuscumque fructibus producendis vel sola natura operatur, vel industria humana concurrit, ita tamen, ut natura prævaleat, illi sunt naturales.

Ratio: quia in his natura magis spectatur, quam industria humana. Exempla sunt in foeno, nucibus & omnibus fructibus sylvestribus.

II.

Quoscunque fructus natura producit concurrente operâ humana quoad culturam & curam, & naturæ prævalente, illi sunt industrielles. Quia in hisce plus videtur operari industria, quam natura, à principaliori autem debet fieri denominatio. Exempla sunt in vino, frumento, fructu peccudum, &c.

III.

Quoscunque fructus quis bona fide percepit & consumit, illos irrevocabiliter suos facit, l. 4. §. 2. ff. Fin. Reg.

Ratio consistit in bona fide, quæ tantundem præstat possidenti, quantum rei veritas domino vero l. 13. ff. de R. J.

Limita: ut procedat (1.) in judiciis particula-ribus, e. gr. in rei vindicatione, non in universaliibus, in his enim omne lucrum restituendum. (2.) in fructibus ante Litem Contestatam perce-putis, non post eam, l. 22. C. de R. V. Modò postea possessor condemnetur, si res evincatur.

IV.

Quicunque fructus non ex ipsâ re, sed occa-
sione rei percipiuntur, illi sunt Civiles; exemplo
sunt pensiones adiudicium, der Milch-Zins & c. usura
l. 34. ff. de Ufur.

V.

Quicunque fructus sunt bona fide percepti, sed adhuc extant, illi cum prædio sunt restituendi. l. 22. C. de R. V.

Ratio: quia fructus extantes se habent per mo-
dum accessorii ad prædiū: restituto igitur præ-
dio tanquam principali, restituendi sunt fructus
ut accessorium.

Limita: ut procedat, nisi tales fructus per tres
annos possederim & sic usucoperim. Köppen in
usu pract. Inst. obf. 13. n. 10.

VI.

Quicunque fructus sunt pendentes, seu non-
dum percepti (stehende Früchte) illi semper
cum prædio restituendi, quia sunt pars fundi
l. 44. ff. de R. V. Exemplo sunt poma nondum de-
cerpta omnino restituenda, conf. Carpzov. P. 3.
C. 31. Defin. 1.

Limita: ut procedat ita, si prius deductæ fue-
rint impensis necessariae. Nam fructus non intel-
liguntur nisi deductis impensis.

VII.

Quod ipso tollitur bona fides, eō etiam tollitur
acquisitio fructuum, quia bona fides causa est ac-
quisitionis fructuum. Hinc igitur postquam quis
agnovit rem esse alienam, fructus non amplius
acquirit l. 48. §. 1. ff. de A.R.D. Quod moribus
hodiernis convenientes restatur Brunnem. ad l. 25.
ff. de usur. in fin. Ita bona fidei possessor tenebi-
tur etiam ad fructus percipiendos post scientiam
rei alienæ, quia sic incipit esse in malâ fide.

IX.

Quicunque fructus vel jam percepti sunt, vel
etiam honeste percipi potuerunt, illos omnes te-
nentur restituere male fidei possessores l. 33. ff. de
R. V. quia nemo ex suo delicto sentire debe-
commodum, & imputet sibi male fidei possessor,
quod rem alienam detinuerit.

Limita: nisi subsit aliquid, quod à malâ fide
purget, sic enim à fructibus percipiendis quis ex-
cusatur. Mey. P. 8. Decis. 387.

X.

Quoties quis tenet ad rei restitutionem, cu-
jus usus permisus ipsi non erat, toties omnia re-
stituere tenetur, quæ occasione rei percepit.

Ratio: quia accessoria sequuntur suum princi-
pale. arg. §. 26. Inf. de Rer. Div.

Exempla sunt in male fidei possessore, l. 17.
ff. de R. V. depositario l. 1. §. 24. ff. depos. Credi-
tore l. 14. ff. de condit. indeb. Mandatario l. 10.
§. 2. ff. mand. Tutor l. 1. pr. §. 1. seqq. de tutel.
& nation. distub.

CAP. XXXIX.
Frustra, Frustraneum.

Axioma I.

Frustra nihil debet positum intelligi; sed
omnia verba debent aliquid operari. l. si quando
109. de Legat. 1. Nec est disputandum de rebus
inanibus aut superfluis. Sichardus ad l. 1. C. Ne
uxor pro marito. n. 3. incipit. Lex frustra disputa-
tur. Imò nemo cenetur, frustratorum actum
celebrasse, Carpzov. 5. Resp. 97. 14. per l. 59. de
V. O.

II.

Frustra sit, quod non relevat, Joh. Baptist. Co-
sta de jur. & fact. scient. & ignor. infest. 31. n. 2.
vid. omnino Surd. 1. consil. 86. n. 17.

III.

Ars & natura frustratoria non admittit. l. bac
sipulatio 14. §. Divus 1. ut legat. nom. cav. Sic nec
contrahentes ullam syllabam otiosam posuisse,
præsumitur. post gloss. & alios, Goth. Anton.
disput. feud. 6. tb. 5. C.

IV.

Qui id agunt, ut litem protrahant, non possunt videri boni viri arbitratu defendere. *l. ult. de procur.* ubi Bachov. *cap. 5. n. 9.* eleganter hunc textum ad tabulas nostri temporis accommodat, quorum summa ars est, protelare lites.

V.

Frustra importat nullitatem actus. *l. cum Reus 14. de fiducijs. l. cum donationis 34. C. de transact.* Quandoque tamen importat opem exceptionis, *l. i. C. de non num. pec. l. si Titius 48. pr. ff. de fiducijs.*

VI.

Frustra exspectatur alicuius rei eventus, cuius effectus nihil operatur (*conf. sup. 3. 54. axiom. 5.*) *l. aliquando 13. §. fin. ad SCt. Vellej. l. 33. de hered. institut. l. cum heres 52. §. 1. ff. de acquir. hered. l. 33. de judic. l. fin. C. qui admitt. ad bon. poss. l. ad probationem 21. C. de prob. cap. cum contin. 36. de offic. jud. deleg. Surd. decif. 184. num. 8. Fr. Mol. de rit. nupt. lib. 1. comp. 10. n. 57.*

VII.

Frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem. *l. auxilium 37. Confer. Infra 10. 10. 39. §. 1. vers. in delictis. in fin. de minor. l. fancimus 15. C. de judic. cap. ult. de immun. Eccles. cap. bona memoria 23. de Elect. cap. contingit 45. de sentent. excommunic. cap. in audiencia 25. eod. cap. quia frustra 14. de usur. Surdus confil. 37. n. 3. Acac. Anton. in Comm. ad l. Tito centum 71. n. 47. ff. de condit. & demonstr. & multi alii, quos citat Simon Vaz.*

VIII.

Frustra fieri dicitur omne illud, quod aliquo jure valere non potuit. Ferrer. in confit. Catalon. gloss. 7. n. 133.

IX.

Frustra queritur de eo, quod nullum operatur effectum. *l. 3. ff. quando dies legat. l. non oportet 52. ff. de legat. 2.* Et frustra disputatur de validitate actus, cuius nullus est effectus. *l. i. C. ne uxor pro marit.*

X.

Frustra precibus impetratur, quod à jure communi conceditur. *l. i. ff. ad municipal. l. Imperatores 30. de reb. autor. jud. poss. l. i. C. de Thesaur. Surd. decif. 173. n. 18. & confil. 216. n. 23. & confil. 298. num. 26. Elcobar. de ratiocin. cap. 6. n. 20. in fine.*

XI.

Frustra sit per plura, quod potest fieri per pauciora. *l. i. ff. quod met. caus. l. 39. §. 1. C. de Appell. l. generaliter 6. C. de institut. & subiut. l. in donationibus 31. C. de donat. pr. Instit. quod cum eo qui in alien. potest. Aristot. lib. 9. top. Thom. de Th. masset. reg. 73.*

XII.

Frustratoria & elatoria non debet esse lex, ne que provisio legis. Cardin. Tuschi. tom. 4. lit. E. concl. 520.

CAP. XL.

Fundamentum.

Axioma I.

Fundamentum ubi deficit, totum etiam ædific.

cium, seu omne id, quod superducitur, corrigit. *cap. cum Paulus 26. i. quest. 1. Menoch. confil. 48. num. 35. Fr. Viv. decif. 21. num. 25. Alemam. in Palef. Consuli. confil. 7. pag. m. 358. in fin. ubi ex Schurff. 2. confil. 77. num. 1. ait: Tollamus capitale presuppositum seu fundamentum, & illata per se celabunt.*

Nam collapsa ruunt subductis tecta columinis.

Musculus de success. convent. & anom. classif. membr. 2. concl. 7. num. 351. pag. 169. Unde Fundamentum ubi non est, superadificari non potest. *cap. 3. extr. de presbyt. non baptiz.* Et rectè dicitur, quod Fundamentum error totam massam corruptit. Bald. in pref. Decret. ad fin.

II.

Fundamento sublatu, ipsa quoque opinio, quam propter id Doctor aliquis fovet, corrigit. Hond. vol. 2. confil. 75. num. 50. sive Lege vel Canone non probante id, ad quod allegatur, nec manet nuda autoritas allegantis. Everhard. in loc. argument. legal. præamb. num. 29. Giedd. Confil. Marburgens. lib. 3. confil. 32. num. 243. Sic Aurea Bulla Caroli IV. concusiss columnis, totum ædificium ruinæ subiicitur. sic etiam cap. qualiter 17. extr. de Accusat. Kirchb. de feud. cap. 2. n. 15.

III.

Fundare intentionem debet Actor, cum probat id, quod intendit. Panormitan. in cap. 2. in 1. notab. extr. de probat. sed tamen etiam ex sola presumptione intentione fundata dari potest, quemadmodum & is, qui pro se regulam habet, fundata intentione gaudet. Mynt. ad d. c. 2. n. 4. & 5.

IV.

FUNDAMENTO destructo corrigit ædificatum, *l. nam origo 8. ff. quod vi aut clam. l. eg. tecum 26. ff. de except. rei judic. cap. cum Paulus 26. i. q. 1. ibi hoc tantum dicitur: Ubi CHRISTUS non est fundamentum, ibi nullum boni operis est superadificium.] Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 9. quest. 25. n. 36. Ant. Monach. Lucens. decif. 13. n. 24. & Florent. decif. 48. num. 3. & Bononiens. decif. 18. num. 45. Cardin. Tuschi. practic. concl. tom. 4. lit. F. conclus. 513. Valenzuel. confil. 105. num. 105. & confil. 123. num. 42. & confil. 161. num. 3. Torreblanca de jure spirituali. lib. 15. cap. 13. num. 13.*

CAP. XLI.

De Fundo, Instructo, cum Instrumento.

Axioma I.

Quoties instructus fundus legatur (das Gut wie es eingerichtet) toties non tantum instrumenta necessaria, sed omnia illa, quæ restator. fundi gratia ibi habuit, continentur. *l. 12. §. 27. ff. de Instrum. legat.* quia hæc omnia fundum red.

reddunt instrucentem. Ita sub fundo instructo legato veniunt etiam imagines, quæ in aliquo ornatu villaæ fuerunt. d.l. 12. §. 36. sicut & bibliotheca ibid. §. 34. Theriaca & cætera medicamenta.

I. Limita: ut non procedat in iis, quæ non usus, sed custodiz aut alterius causâ in fundo sunt, ut frumentum venale, fructus in fundo depositi, sed in alium quam fundi usum convertendi l. 12. §. 29. §. 30. & 37. ff. de instruc. vel instrum. legat. nec ea, quæ utilez causâ ob incursionem latronum testator ibi habuit. l. 1. C. de V. S. neque imagines, quæ in organu villaæ non fuerunt, neque vina in horreis deposita, quibus alibi instrueretur pater famili. d.l. 12. §. 36. & 39.

II.

Quoties fundus cum instrumento legatur, das Gut mit dem Hofgewehr/toties tantum veniunt instrumenta ad culturam necessaria, quamvis testator ibi plura habuerit.

Ratio: quia instrumenti appellatione veniunt tantum ea, quæ fundi causâ parata sunt, & sine quibus exerceri nequit possesso. l. 12. pr. ff. cod. veniant ergo sub hoc legato aratra, ligones, pecora, quæ iter corandi causâ ibi habentur.

Limita: nisi de aliâ testatoris mente constet.

CAP. XLII. Furor, Furiosus.

Axioma I.

Furiosus comparatur ignorantia, l. filius famili. 16. §. 2. in fin. & ibi Bartolus qui testim. fac. poss. Item prodigo. l. 1. ff. de cur. furios. absenti & quiescenti. l. 2. §. Furiosus 3. ff. de jur. Codicill. l. 129. §. 1. de Reg. Jur. quia in eo animus desit. Equiparatur item infant. l. 1. de bon. poss. furios. infant. quoad confusum praestandum. l. 7. in princ. cod. ad SCt. Trebell. Hinc Furiosi vel ei, cui bonis interdictum est, nulla est voluntas. l. 40. de Reg. Jur. l. 47. de Acquir. vel. O. Her. Furiosum tamen haberi pro consentiente, in casu, in quo si fuisset sane mentis, non habuisset causam contradicendi, volunt Alexand. in l. 2. §. voluntatem. col. 2. not. ult. & Jas. in col. 3. not. 2. ff. solut. matrim.

II.

Furor non dissolvit patriam potestatem nec marimonium. l. 8. de his, qui sui vel alieni jur. ubi glossa. Pluta de hac materia qui vult, videat Tom. Reg. Jur. pag. 54. b.

CAP. XLIII. De Furto.

Quoties deficit lucri participatio, toties ob fursum nemo tenetur propriæ. Quia formalis ratio furti consistit in lucro, quod cessante ipsum fursum cessat, arg. §. 1. In istis de oblig. que ex delicto. Exemplum est in receptatoribus furum,

Declarat: ut præprimis procedat, si queratur de poenâ capitali infligendâ.

CAP. XLIV. Futurum. Accidens.

Axioma I.

Futura non considerantur aut impediunt, nisi certa sint & infallibilia. l. quemadmodum 29. §. se vario 2. ad Leg. Aquil. l. 1. de in litem jur. W. semb. in Comm. C. de condit. ob caus. dat. n. 43.

II.

Futuri indulgentia non extenditur ad prærita, in Nov. 129. cap. 4. ubi tamen vide Gothofredum.

III.

FUTURA contingentia sunt incerta, apud nos, unde dicimus, de futuris contingentibus non est determinata veritas, l. ventre 84. ff. de acquirend. heredit. l. se putator 31. ff. ad Legem Aquiliam. l. qui bona 13. §. cum inter 2. ff. de damno infecto. D. Thomas 1. part. q. 12. art. 13. & lib. 1. contragentes, cap. 67. Curs. Conimbricens. in comment. ad Logicam, libr. 1. cap. 8. art. 3. quest. unica. Roman. consil. 503. Diligenter. n. 12. verf. non enim scire poterat. [Et futuri imprimis litigiosa, adesse & non esse se habere possunt. Parth. Litigios. lib. 2. c. 4. n. u. ubi vide ex Jas. in l. Stichum. de Legat. 1. & glossa in l. cum bi 8. de Transact.] Ancharan. consil. 392. Viso diligenter. n. 5. cum seqq. ubi quod eriam aliquando judicamus futura contingentia, secundum communem contingentiam. Surdus de alimentis tit. 8. q. 1. n. 8. & consil. 454. n. 14. Cardin. Tuschi. practic. concl. tom. 4. lit. F. concl. 568. à princ. ubi num. 4. ait, fallere, quando verisimile est, quod futurum posse evenire, & citat Baldum in l. fin. §. quia. in fin. C. commun. de legat. Decius in l. se idem cum eodem 11. §. si una 2. col. 2. de juri. risdit. omn. judic.

IV.

FUTURA contingentia despiciuntur a præsenti utilitate, unde dicitur, ad præsens ova sunt pullis futuris meliora, Decius consil. 474. Viso instrumento. num. 4. quem refert Cardin. Tuschi. d. concl. 568. num. 6. [Hinc illud: Ad præsens ova cras pullis sunt meliora. apud Scacc. de commerci. §. 1. qua sp. Surdus consil. 45. num. 32. quod dicterium est gloss. in l. cum hi. 8. verb. modico præsenti de transact. vide supratit. Accipere.]

FINIS LIBRI SEXTI.